

o
tribor

številka 89 | avg.sept. 1981 | letnik 28

rodna gruda slovenija

CREINA

PROIZVODNJA KMETIJSKE MEHANIZACIJE

64000 Kranj

Mirka Vadnova 8

telefon: (064) 23-857

telex: 34656 YU HORCE

ALPETOUR

AGROS

Da boste dosegli večji in boljši pridelek, uporabljajte izdelke iz proizvodnega programa

CREINA KRANJ

- trosilec umetnega gnojila (250, 400, 2000, 3000 in 5000 litrov) za individualne kmetovalce in družbeni sektor z dodatno opremo (deponator za dognojevanje pod zemljo, naprava za večvrstno trošenje),

– cisterne za gnojnico od 1000, 1700, 2200, 2700, 3000, 5000 in 10.000 litrov z vakuum in mono črpalkami,

– mešalci za gnojnico (3,5 in 4,5 m) na traktorski in elektro pogon.

Za ostale informacije se obrnite na naš naslov!

Cisterne za prevoz gnojnice in ostalih tekočin

Dognojevanje koruze z umetnim gnojilom s pomočjo trosilca in naprave za vrstno trošenje

rodna grudla slovenija

	Vaša pisma	2
	Dogodki	4
Jugoslavija in svet – Jugoslovansko-albanski odnosi		6
Na 46 km slovenskega morja je vedno živahno		8
Oblikovanje po slovensko		11
Izbor iz slovenskega tiska		12
Rašica – prva slovenska požgana vas		14
Boštanj pri Grosupljem		16
Vezenine spet dobivajo ceno		22
Intervju – Zdenko Kalin, mojster portretov		24
Po Sloveniji		26
Slovenija v mojem objektivu		30
Zakladi slovenskih muzejev – Jakopičev vrt		32
Naši po svetu		36
Vaše zgodbe – Naša mama		44
Umetniška beseda – iz knjige spominov Franceta Kurinčiča		46
Za mlade po srcu		50
Skozi ameriško džunglo		52
Materinščina, Nove knjige		57

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/20-657

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/23-102
Telefon uprave 061/21-234

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Tehnični urednik

Bruno Feher

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Marko Kern, Marko Pogačnik,
Jože Prešeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Jagoda
Vigele, Matjaž Vizjak, Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetine, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$,
Avstrija 120 Asch, Anglija 3,50 Lstg., Belgija
260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM,
Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija
7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija
16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr,
Švica 15 Sfr, ZDA – U. S. A. 8 US \$,
Južnoameriške države 8 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-
2818/5
pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana
Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Slika na naslovni strani:

**S poti na Triglav
Foto: Ančka Tomšič**

Na straneh naše revije le redkokdaj objavljamo posebne komentarje o notranjem političnem položaju v Jugoslaviji. Najpogosteje se zadovoljujemo s krajšimi novicami, napisanimi v kar najbolj zgoščeni obliki in v preprostem jeziku, ki večini izmed vas tudi največ povedo. V prejšnji številki ste lahko našli nekoliko daljši prispevek o nacionalizmu, ki se je razbohotil v socialistični avtonomni pokrajini Kosovo. Tudi še zdaj, po nekaj tednih od tistih dogodkov, je politična dejavnost v vsej državi usmerjena v razreševanje zapletenega položaja v tej pokrajini. Na številnih sestankih, sejah, razgovorih ocenjujejo dogodke, ugotavljajo napake, ki so bile storjene v preteklih letih, ključje marsikoga na odgovornost.

Morda boste rekli, čemu pišemo o tem, saj je Kosovo vendar daleč od Slovenije. Vendar pa ne moremo mimo tega. Tudi Kosovo je sestavni del naše državne skupnosti, vključeno je v ustavno ureditev Jugoslavije, ljudje, ki tam živijo, uživajo vse pravice, ki jih zagotavlja tolikokrat ponavljana »enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti« in ne nazadnje – prav vsi jugoslovanski narodi in narodnosti imajo zasluge za velik gospodarski in družbeni napredek pokrajine Kosovo. V želji, da bi vse te pridobitve razvijali še naprej, ima jugoslovanska skupnost nedvomno pravico, da se postavlja po robu vsem nacionalističnim in separatističnim pojavom. Najbolj odločne besede o stabilizaciji položaja na Kosovu je bilo slišati prav gotovo iz vrst delegatov v zvezni skupščini in tudi v samih kosovskih družbenopolitičnih organizacijah.

Jugoslovanski časopisi v teh dneh pogosto navajajo Titove in Kardeljeve besede o nevarnostih nacionalizma. Res, veliko odločnosti bo treba za ohranitev njunega dela.

Jože Prešeren

Oče moderne Jugoslavije

Minilo je eno leto, odkar nas je zapustil največji sin jugoslovanskih narodov in narodnosti Josip Broz Tito. Za vedno bo ostal v naših srcih in spominu kot največji človek, voditelj, borec za mir, oče moderne in nevrščene Jugoslavije, priljubljen in spoštovan ne samo v domovini temveč po vsem svetu. Takšnega heroja naša domovina še dolgo ne bo imela. Jamstvo močne in svobodne Jugoslavije je bratstvo in enotnost, kar je vedno ponavljal naš dragi Tito.

Družina Friderika Jošta, Marchienne-Docherie, Belgija

Obujamo spomine

Pošiljam naročnino za Rodno grudo in za Slovenski koledar in se opravičujem, če sem malo pozen. Denar sem poslal prek Ljubljanske banke, če pa bo kaj ostalo, naj bo v tiskovni sklad. Kakih posebnih novic nimam, saj vidim, da se tudi Slovenci s Švedske dovolj redno oglašajo. Tudi v Köpingu ni kaj posebno novega. V Slovenskem društvu se radi zbiramo in zapojemo in obujamo spomine na rodne kraje, saj večina naših članov živi na Švedskem že prek petnajst let. Društvo še vedno vodi Mario Bestjak in moram povedati, da smo ponosni nanj, ker se ves čas trudi, da je med nami prijetno in domače vzdušje, saj je tudi sam zaveden Slovenec, doma s Primorske. V maju je naš predsednik praznoval 45. rojstni dan. Ob tej priliki mu želimo mnogo sreče in uspeha v nadaljnjem življenju, enako pa tudi njegovim ženi Mariji ter sinu in hčerki. Mislim, da s tem delim tudi mnenje vseh članov društva.

Franjo Breznik, Köping, Švedska

Dragulji naše zgodovine

Letos smo doslej prejeli tri številke Rodne grude in vsaka se nam zdi bogatejše opremljena. V drugi številki

me je nepopisno razveselila reportaža o osnovni šoli v Podčetrtku. Upravičeno nosi ta šola ime Jožeta Brileja in zasluži vsa priznanja, opisali in izrazili ste vse veliko bolje, kot bi jaz lahko kdajkoli. Ne morem si kaj, da ne bi bila ponosna, da sem bila tudi jaz med tistimi, ki so gladili šolske klopi v Podčetrtku. Za vedno mi bo ostal lep spomin na tista leta in na ljudi, ki so s posebno ljubeznijo žrtvovali svoje delo za našo lepšo bodočnost.

Za vedno bo v meni ostala živa slika o Podčetrtku, trgu, nad katerim se dviga srednjeveški grad, obkoljen s mnogimi zgodovinskimi zakladi, kot so olimska lekarna, deseniški grad, od koder izhaja zgodba o nesrečni Veroniki Deseniški, grofovski ostanki v Virštajnu in še mnogo drugega. Napisanih je veliko knjig, a morda le trmasto zidovje, ki se ne preda novemu času, ve za vse trpljenje naših ljudi, ki so ga žrtvovali za lepše dni, a žal šele stotino let za tem se je njihovo trpljenje spremenilo v svobodo.

Zamišljam si, kaj neki bi nam povedale tiste stare lipe in kapelice, ki so raztresene po grajskih dvorih in obkoljenih hribih. To so dragulji naše zgodovine in upam, da slovenske ekipe za spomeniško varstvo ohranjajo čimveč takih spomenikov.

Slika na naslovni strani tretje številke letošnje Rodne grude je čudovito lepa. Zdi se mi, da pripoveduje dosti več kot samo o lepem zimskem športu. Kakor da hoče poudarjeno dahniti tudi misel o nepopisni lepoti, objeti z zimsko pravljico in s smučarskim skakalcem v zraku, kakor s svobodnim orlom nad svojo planino. Hvala za bogato branje, ki nam ga prinaša Rodna gruda.

Vida, Frank Mikec, Addison, Ill., ZDA

»Sonce nikjer tako ne sije...«

Ko sem bil še mlad, sem rad prebiral Gorski venec pesnika vladike Njegosa, kakor tudi pesnika Nenada Preradoviča in globoko se mi je vtisnil njegov verz »Nikjer vam ne bo sonce tako sijalo, kot vam to naše sije...« In vendar sem šel, še predaleč, da ne morem več nazaj. Prav rad se spominjam prvega predsednika Slovenske izseljenske matice, pokojnega pisatelja Toneta Seliškarja iz let 1952, 1953, kakor tudi takratnega tajnika. Mnogo smo razpravljali o naših ljudeh v času pretekle vojne v Franciji, o našem takratnem navdušenju za osvobodeno domovino. Takrat so začeli prihajati na obiske v domovino tudi prvi izseljenci iz Francije in tudi iz Združenih držav Amerike. Številni smo priso-

stvovali tudi velikemu zborovanju v Dolenjskih toplicah, na katerem je govoril maršal Tito.

Maršala Tita sem imel priložnost videti tudi leta 1977, ko je polagal venec na grob neznanega junaka pred slavolokom zmage v Parizu.

V zadnji številki sem globoko presečen prebral pismo A. Jankoviča, Montpelier, z naslovom »Na višku visokih«. Radostno sem bil presenečen, da še živi. Prosim, da si preberete strani 114 in 196 v knjigi »Vojakovi spomini«, založba Lipa Koper. Strinjam se posebno z njegovim mnenjem in globokim prepričanjem, da je »vaše delo izvrstno in hvale vredno«. Škoda je izgubljenih let, posebno od 1945 do 1952, ko izseljenci nismo vedeli, kam in na koga naj se obrnemo. Tudi številni izseljenci smo se med zadnjo vojno borili v zavezniških vojskah, v domovini pa tega našega dela pogosto niso znali pravilno ocenjevati.

Stojan Cirk, Villeneuve la Garenne, Francija

Pozdravi iz Gane

Precej časa je že minilo, odkar sem se vam nazadnje oglasila. Kljub temu pa vedno mislim na Slovenijo, posebno na Ljubljano, kjer sem preživela tri leta. Tudi moja slovenščina morda ni več najboljša, saj tu govorim samo angleško.

V septembru letos bo že dvanajst let, odkar sem zapustila Slovenijo in prišla v Ghano. Tukaj živim z možem in tremi otroki, dvema hčerka in sinom. Dekleti sta stari deset let in pol in osem in pol, fant pa štiri leta. Dekleti hodita v šolo in se dobro učita, fant pa hodi v vrtec. Jaz še vedno delam kot učiteljica. Zelo se vam zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude. Zelo rada jo imam in jo redno vso preberem z velikim veseljem.

V reviji sem prebrala, da se je precej spremenil sestav delavcev na Slovenski izseljenski matici, nekaj pa je vendar tudi še starih, ki sem jih jaz poznala. Vesela sem, da tudi Ina Slokan še vedno kaj napiše, zelo rada preberem vse njeno. Lepo pozdravljam vse stare in nove sodelavce SIM in Rodne grude in vam želim veliko uspehov pri delu in v življenju.

Marta Sackitey (Kuhar), Accra, Ghana, Zah. Afrika

Glas iz Arizone

Minulo zimo in pomlad sem imela veliko obiskovalcev z vseh strani in tako je čas mineval hitreje. Živim v mestu

Mesa v Arizoni, kjer je vse leto milo podnebje. Najprej sta prišli prijateljici Gizela Miller iz Govande, N.Y. in Pepca Jančič iz Kanade. Potem naju je obiskal mož moje nečakinje Boris Mlinar iz Ljubljane, za njim pa je prišel moj sin Janez z ženo Joyce in hčerko Olivio. Z njim je bila tudi mati njegove žene gospa Wether iz Buffala.

Lepe pozdrave vsem, ki pomagajo, da je Rodna gruda tako lepa.

Angela Bischof, Mesa, Arizona, ZDA

Gore, morja...

Oprostite, če sem malo zamudila s plačilom naročnine. Včasih me čas prehiti v današnji hitrosti življenja. Toda vedno se tako razveselim revije Rodna gruda, posebno še barvnih slik krajev, ki jih poznam iz mladosti. Jaz mislim, da ni tako visoke gore in ne tako širokega in globokega morja, da bi prekinili zvezo z domovino, kjer smo se rodili.

Maria Adam, New York, N.Y., ZDA

Muljava z okolico

Rodno grudo zelo radi beremo vsak mesec. Če vam je mogoče, prosim, napišite kaj več o Muljavi in okolici, od koder je prišel moj stari oče. Tudi moja žena bi rada kaj več vedela o njeni vasi Zavrtače pri Višnji gori.

John Kutnar, Euclid, Ohio, ZDA

Tridesetletna povezava

Ob misli na Slovensko izseljensko matico v Ljubljani nam nehote uhaja misel na dejstvo, da smo bili tudi ameriški Slovenci zaslužni za ustanovitev te pomembne organizacije, potrebne za povezavo etničnega delovanja. Ko so nas leta 1950 obiskali v Ameriki pisatelj Anton Seliškar, zaslužna zdravnica dr. Franja in kulturni delavec Drago Šega, smo se sestali na farmi Slovenske narodne podporne jednote na Heath Rd., blizu Clevelanda. Dragu Šegu smo potožili, da se ameriški Slovenci počutimo nekako prelomljene s staro domovino v kulturnem pogledu in da za mlajše potomce slovenskih izseljencev potrebujemo razno gradivo, pesmi, note in drugo. Prosvetni delegat Drago Šega nam je obljubil pomoč. Priporočili smo mu, naj v Ljubljani ustanovijo nekakšen center, iz katerega je pozneje zrasla Slovenska izseljenska matica.

Iz Clevelanda je slovenska delegacija odšla v Chicago, kjer je glavni stan SNPJ. Tudi čikaški Slovenci so delega-

ciji priporočali ustanovitev stalne zveze z domovino. Pozneje so v Grand Haven obiskali še dom Etbina Kristana, kjer so se prav tako pogovarjali o potrebi in načinu pomoči ameriškim Slovincem na prosvetnem področju. Delegacija je želje ameriških Slovencev prenesla v domovino, kjer je bila kmalu za tem ustanovljena Slovenska izseljenska matica.

Slovenska izseljenska matica ima za seboj veliko zaslug pri povezavi patriotskih organizacij na rojstno domovino. Stiki med temi organizacijami so bili že močno razrahljani, ali pa jih sploh ni bilo. Stekla je kulturna izmenjava – vrsta ameriških slovenskih ansamblov je gostovala v Sloveniji, Ameriške Slovence pa je lani med drugim obiskal znameniti orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom Uroša Lajovica, kar je bil vsekakor vrhunec tega sodelovanja. Za vse to delovanje Slovenski izseljenski matici iskreno čestitamo!

Louis Kaferle, Cleveland, Ohio, ZDA

Slovenska delegacija na domu Etbina Kristana v Grand Haven, Mich. Z leve: Milan Medvešek, Tone Seliškar, Drago Šega, dr. Franja Bojc in Etbin Kristan (fotografija je last Frances Kristan)

Muzej taborskega gibanja

V Ljutomeru so v nedeljo, 7. junija, slovesno odprli muzej slovenskega taborskega gibanja. Muzej bo nosil ime Edvarda Kardelja.

Kot je znano, je bil 9. avgusta 1868 v Ljutomeru prvi tabor, ki je – tako kot vsi naslednji – veliko prispeval h krepitvi nacionalne in napredne socialne zavesti Slovencev. Slovesnosti ob otvoritvi muzeja se je udeležilo okrog 3.000 ljudi iz Ljutomera in vsega Pomurja. Slavnostni govornik je bil predsednik zbora republik in pokrajin v zvezni skupščini Zoran Polič.

Janez Zemljarič v Londonu

V prvih dneh junija se je na uradnem obisku v Veliki Britaniji mudil predsednik slovenske vlade Janez Zemljarič s sodelavci. Slovenska delegacija se je pogovarjala o gospodarskih odnosih med Jugoslavijo in Veliko Britanijo in v tem okviru še posebej o slovensko-britanskem sodelovanju. Predsednica republiškega komiteja za izobraževanje Majda Poljanšek se je ob tej priložnosti pogovarjala tudi o možnosti razširitve sodelovanja ne tem področju.

Slovenska delegacija si je v Veliki Britaniji ogledala tudi nekatera podjetja, ki sodelujejo z delovnimi organizacijami iz Slovenije.

Socialna politika in varnost

V zvezi s pripravami na tretjo konferenco slovenskih sindikatov, ki bo v novembru letos, so bili pred nedavnimi objavljeni podatki, da so se v Sloveniji v zadnjem času bistveno zmanjšale razlike med posameznimi sloji prebivalstva. Celotno prebivalstvo je zdravstveno zavarovano, vsi delavci so starostno in invalidsko zavarovani, uvedeno pa je tudi starostno zavarovan-

vanje kmetov. V vrtce je vključena približno tretjina vseh otrok, vsi otroci obiskujejo osemletno osnovno šolo, odprta pa so jim vsa vrata nadaljnega izobraževanja, 80 odstotkov delavcev prejema med delom toplo malico, polovica delavcev odhaja na dopust izven kraja stalnega prebivališča. V nočni izmeni dela 11 odstotkov delavcev, uveljavljena pa je bila široka solidarnost za primer hujših elementarnih nesreč.

Metod Rotar v ZDA in Kanadi

Zvezni sekretar za zunanjo trgovino Metod Rotar je bil pred nekaj tedni na uradnem obisku v Kanadi in Združenih državah Amerike. Po vrnitvi v domovino je za tisk izjavil, da so bili

ameriški in kanadski sobesedniki pripravljene na razgovore. Kanada želi navezati z Jugoslavijo dolgoročne stike, ne le na področju trgovine, temveč tudi na področju industrijske kooperacije in skupnih naložb. V ZDA se je naša delegacija večkrat sestala z ministrom za trgovino. V vseh razgovorih je prišlo do izraza zanimanje za nadaljevanje razvoja odnosov z našo državo, kar da je ena od stalnic ameriške politike.

Jubilej jedrskega reaktorja

Minilo je petnajst let, odkar je v jedrskem reaktorju Triga inštituta Jožefa Štefana v Podgorici pri Ljubljani stekla jedrska verižna reakcija. S tem

Ob 40-letnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda so slovesno podelili tudi srebrna priznanja Osvobodilne fronte, ki jih podeljuje mesto Ljubljana. Med drugimi je priznanje prejel tudi Mitja Vošnjak, predsednik izdajateljskega sveta publikacij Slovenske izseljenske matice, aktiven delavec pri društvu slovenskih pisateljev in na drugih področjih

jubilejem mineva tudi poldrugo desetletje aktivnih prizadevanj, da tudi v Sloveniji osvojimo najmodernejšo »atomsko« tehnologijo. Reaktor, ki ga je izdelala ameriška tvrdka General Atomic, vzgaja kadre, me drugim tudi za jedrsko elektrarno v Krškem, opravlja raziskave in proizvaja izotope, potrebne pri zdravljenju rakastih obolenj.

Ker kapaciteta reaktorja v Podgorici po 15 letih ne zadošča več, si naši strokovnjaki prizadevajo, da bi povečali njegovo moč do 250 kW.

Marko Bulc, podpredsednik CIC

Na zadnjem zasedanju mednarodnega sveta za lovstvo in ohranitev divjadi (CIC), ki je bilo v Münchnu, so izbrali za novega podpredsednika Marka Bulca, kar je prav gotovo tudi priznanje slovenski in jugoslovanski lovski organizaciji. Za novega predsednika je bil izvoljen Španec Don Alfonso Urqi.

Iskrina tovarna v Kostanjevici

V začetku junija so slovesno odprli nove obrate Iskre v Kostanjevici. Novi objekt ima skupaj s pomožnimi prostori 2500 kvadratnih metrov. Zdaj izdelujejo v njem svetlobne regulatorje, regulatorje motorjev raznih moči in razna tiskana vezja. Tovarna je sposobna zelo hitro spreminjati proizvodni program, kot bodo narekovale potrebe tržišča. Iskra iz Kostanjevice bo že letos izvozila izdelke v vrednosti 2 milijona dolarjev, v naslednjih letih pa predvidevajo, da bodo povečali izvoz za 9 odstotkov na leto.

Cleveland počastil Louisa Adamiča

Po znanstvenem simpoziju na univerzi St. Paul v Minneapolis, Minn., na katerem je sodelovala vrsta ameriških, kanadskih in jugoslovanskih znanstvenikov, je bil nekoliko manjši znanstveni simpozij tudi v Pittsburghu, počastitvi Adamičevega spomina pa sta bili v Chicagu in Clevelandu. Na vseh teh prireditvah so sodelovali tudi gostje iz Jugoslavije, ki so pomembno prispevali pri osvetljevanju Adamičevega življenja in dela.

Pokroviteljice Adamičeve slovesnosti v Clevelandu so bile Progressivne Slovenke Amerike, pri organizaciji pa je sodeloval tudi Ameriško-slovenski odbor za kulturne izmenjave in fede-

racija društev Slovenske narodne podporne jednote. O Adamičevem odnosu do Jugoslavije je med drugim govoril na tej slovesnosti dr. Joža Vilfan, član sveta federacije, v imenu ameriških rojakov pa so svoje spomine na Louisa Adamiča obudili Mary Grill Ivanusch, Anna Krasna in Andrew Turkman. V imenu pokrovitelja je spregovorila predsednica PSA Cecelia Wolf, za kulturni del sporeda pa sta poskrbela dueta Florence Unetich in Angie Žabjek ter Cilka Dolgan in Joe Valenčič.

Slovenska maskota olimpijskih iger

Na javnem jugoslovanskem natečaju za maskoto zimskih olimpijskih iger, ki bodo leta 1984 v Sarajevu, je bil izbran volk, ki ga je predlagal triin-

Volk Jahorinko kot smučar

tridesetletni akademski slikar iz Kranja Jože Trobec. Njegova maskota je bila izbrana kot najprimernejša med 836 predlogi. Volk – nekateri so mu dali ime Jahorinko – bo izrisan v različnih inačicah glede na športne panoge.

»Na tej in na oni strani oceana«

Na tiskovnem sestanku v prostorih Slovenske izseljenske matice so predstavniki ljubljanske založbe Borec predstavili svojo novo knjigo – spomine slovenskega izseljenca-povratnika Franca Kurinčiča pod naslovom »Na tej in na oni strani oceana«. Franc Kurinčič je svoje spomine dokončal pred približno desetimi leti, odlomki iz njegovega dela pa so bili v prejšnjih letih objavljeni že v Slovenskem (izseljenskem) koledarju. Obsežno Kurinčičevo delo je nekoliko skrajšal in priredil za tisk pisatelj Ivo Zorman. Ne-

kaj dni pred tem sestankom je skupno z drugimi knjigami predstavila novo delo s področja slovenskega izseljenstva tudi Cankarjeva založba iz Ljubljane. To sta dve knjigi: Izbrana pisma Louisa Adamiča, ki jih je uredil Henry A. Christian, v slovenščino pa jih je prevedla Jerneja Petrič, druga knjiga pa je izvirna razprava Jerneje Petrič z naslovom Svetovi Louisa Adamiča, napisana tako poljudno, da je zanimiva za vsakega ljubitelja Adamičevega dela.

Obisk dunajskega nadškofa

Dunajski nadškof kardinal dr. Franc König se je kot gost ljubljanskega nadškofa dr. Šuštarja v začetku maja nekaj dni mudil v Sloveniji. V času svojega obiska ga je v Ljubljani sprejel predsednik predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher, zatem pa še predsednik republiške konference Socialistične zveze Slovenije Mitja Ribičič ter podpredsednik republiškega izvršnega sveta in predsednik komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi Dušan Šinigoj. Kot je razvidno iz uradnega sporočila, so se v razgovoru dotaknili nekaterih aktualnih vprašanj, ki zadevajo sedanje mednarodne odnose in si izmenjali poglede v zvezi s prizadevanji za ohranitev miru v svetu.

Kardinal König je obiskal tudi več krajev in bogoslužnih objektov v Sloveniji, med njimi Brezje, cistercijski samostan v Stični in kartuzijo Pleterje.

Boljši pogoji za delovanje evangeličanske cerkve v Sloveniji

Evangeličanska cerkev v SR Sloveniji, ki ima svoje pripadnike v pretežni meri v Pomurju, je v mesecu aprilu na svojem letnem občnem zboru ugotovila, da večina njihovih vernikov ustvarja iz leta v leto boljše pogoje za svoje versko življenje in delovanje. Glasilo evangeličanske cerkve v Sloveniji Evangeličanski list v svojem poročilu o zboru poudarja, da je to delovanje vedno boljše, ker vladajo dobri odnosi med cerkvijo in samoupravno družbo. Senior evangeličanske cerkve v Sloveniji Ludvik Novak je to ugotovitev dopolnil z besedami, da v tej novi družbi na podlagi ustave in zakona o pravnem položaju verskih skupnosti deluje že od osvoboditve evangeličanska cerkev samostojno in svobodno hkrati pa enakopravno z ostalimi cerkvami in verskimi skupnostmi.

Jugoslovansko-albanski odnosi

Zadnje čase so se precej zaostriili meddržavni odnosi med Albanijo in Jugoslavijo. Vzrok za to je bilo albansko vmešavanje v naše notranje zadeve, ki je ob dogodkih na Kosovu znatno preseгло meje normalnega zanimanja Albanije za življenje in usodo Albancev v Jugoslaviji. Albaniji seveda nihče ne odreka pravice, da razvija stike in sodelovanje s svojo manjšino, ki živi v Jugoslaviji, prav gotovo pa nima pravice izkoriščati jo za netenje albanskega nacionalizma ter za širjenje sovražne propagande proti jugoslovanskemu političnemu sistemu in notranji ureditvi.

Prav to pa se je zadnja leta vse pogosteje in v vse večjem obsegu dogajalo. Z albanske strani so izkoriščali jugoslovansko odprtost ter željo in pripravljenost omogočiti Albancem v Jugoslaviji čim več stikov z matičnim narodom, njegovo kulturo, jezikom, zgodovino in sodobnostjo. Taka pripravljenost je bila in ostaja del jugoslovanske filozofije odnosov med narodi in državami, zlasti sosednjimi, pri čemer naj bodo narodnostne manjšine most in spodbuda, ne pa ovira, dobrega sosedstva in vsestranskega sodelovanja.

Kot rečeno, je bila v albanskem primeru ta pripravljenost žal izrabljena tudi za vmešavanje v naše notranje zadeve in spodkopavanje naše ureditve. Seveda je dobro znano, da se notranji ureditvi in sistema v Albaniji in Jugoslaviji globoko razlikujeta. Albanija je najbolj zaprta država na svetu (mimogrede: je edina evropska država, ki se ni udeležila helsinške konference o miru in sodelovanju v Evropi), njen notranji sistem pa je še dandanes tako rekoč klasično stalinističen in povrh še v zelo poenostavljeni inačici. Albanija že vse od leta 1948 vodi stalno in zelo ostro propagandno gonjo proti jugoslovanskemu samoupravljanju in neuvrščeni, češ da gre za revizionistično izdajo marksizma-leninizma itd.

No, vsakdo ima pač pravico do svojega mnenja o sebi in o drugih. Dokler

to ostaja na tej ravni, gre pač za polemiko in različna mišljenja, ki so lahko sicer naprijetna in moteča, a so konec koncev tako rekoč zakonita pravica vsakogar. V albanskem primeru pa so stvari v zadnjih letih šle preko teh okvirov. Odkar se je namreč Albanija sredi sedemdesetih let sprla s svojim edinim zaveznikom – s Kitajsko – je ostala zares povsem osamljena, Ta neprijetni položaj vodstvo skuša premagovati z vse hujšim netenjem albanskega nacionalizma, ki so mu začeli dajati vlogo združevalne in mobilizacijske sile naroda. Kot se v takih primerih običajno dogaja, je ta nacionalizem stegoval svoje apetite tudi preko meja, na Albance, ki živijo v sosednji Jugoslaviji. Govorilo in pisalo se je o »veliki Albaniji«, o združitvi vseh Albancev in podobno; ljudje iz Tirane, znanstveniki, profesorji, umetniki in drugi, ki so jim bila široko odprta vrata v Jugoslavijo, so odkrito prinašali take ideje k nam in jih tu širili.

To je gotovo tudi odigralo svojo vlogo pri nemirih na Kosovu, čeprav bi bilo zelo napačno iskati vzroke zanje zgolj v delovanju in sovražni propagandi iz Albanije. Ne, v Jugoslaviji je dovolj dobro znano, da so glavni vzroki v napakah in slabostih naše politike, tako na samem Kosovu, kot v odnosu drugih do Kosova. Toda vmešavanje Albanije, ki mu sicer ne pripisujemo odločilnega pomena, je vendarle prisotno in nujno vpliva tudi na jugoslovansko-albanske odnose.

S tem v zvezi je bilo tudi na jugoslovanski strani zadnje čase ponekod precej hude krvi. Glede na zaostren položaj je to razumljivo, dasi pri tem ne gre izgubljati izpred oči nekaterih osnovnih in trajnih načel ter tudi interesov naše politike. Med njimi so odprtost naše družbe in države; pripravljenost za razvijanje stikov in sodelovanje z vsemi, zlasti še s sosedi, ne glede na razlike v ideologiji, politiki in notranji ureditvi; trdna odločenost dajati narodom in narodnostim, ki živijo v Jugoslaviji ter seveda tudi Albancem, vse pravice in možnosti za nemoten narodnostni razvoj. Od teh načel Jugoslavija ne more in ne misli odstopiti. Prav tako pa ne misli in ne more odstopiti tudi od načel nevmešavanja v notranje zadeve drugih, popolne samostojnosti in ozemeljske celovitosti. Teh načel se Jugoslavija drži v odnosu do drugih, zahteva pa, da se jih tudi drugi v odnosu do Jugoslavije.

To so torej tudi okviri za bodoče jugoslovansko-albanske odnose. Težave, s katerimi so ti odnosi obremenjeni trenutno, ne bi smele postati trajne, ker to ne koristi ne Albaniji ne Jugoslaviji. Premagati jih je mogoče in potrebno na osnovi naštetih načel.

Janez Stanič

Gospodarske novice

Doma več kot na tujem

Slovenska lesna izvoznika Slovenijales in Lesnina sta lani izvozila za okrog 250 milijonov dolarjev izdelkov, kar ni tako malo, za kaj več pa podjetji nista dobili dovolj izvoznih spodbud. Zaradi naglega naraščanja cen doma, je namreč v tujini vse težje prodajati. Čeprav jim je na tujem uspelo zvišati cene za 10 odstotkov, te cene še zdaleč ne morejo dohajati domačih. Zaradi tega slovenska lesna izvozna podjetja izgubljajo nekatere izvozne posle in izvažajo le toliko, da pokrijejo svoje uvozne potrebe.

Steklena vlakna iz Novega mesta

V nekdanji tovarni ravnega stekla Inis v Novem mestu, ki je šla pred leti v stečaj in jo je pozneje prevzela tovarna zdravil Krka, bodo začeli izdelovati stekleno volno, ki se uporablja kot izolacija. Večina opreme za to tovarno so že uvozili, na leto pa naj bi izdelovala 7.500 ton izolacijskih plošč, filcev, prešanih blazin in žlebnjakov iz steklene volne.

Rekonstrukcijska dela v tej tovarni potekajo že od februarja letos. Pri proizvodnji bodo kot energetski vir namesto predragega mazuta uporabljali elektriko. V splošnem varčevanju z energijo vse bolj raste pomen tovarne, ki izdelujejo izolacijske materiale.

Večje zmogljivosti naravnih zdravilišč

Slovenska naravna zdravilišča načrtujejo, da bodo lani dosežen devizni dohodek – 7,5 milijonov dolarjev – letos povečala za približno 15 do 20 odstotkov, ob koncu tega srednjeročnega obdobja (1985) pa naj bi njihov devizni priliv znašal že 860 milijonov dinarjev.

V letošnjem prvem četrtletju so slovenska zdravilišča že dosegla zastavljene načrte. Število tujih gostov se je povečalo za 17 odstotkov. Poslovna skupnost slovenskih zdravilišč si prizadeva, da bi prodrli tudi na nekatere nove zdraviliško-turistične trge. Tako v Čatežu, Radencih, Rogaški Slatini in v Laškem pričakujejo več gostov iz Skandinavije. Zdravilišča se dogovarjajo tudi z agencijo Grimex iz ZR

Nemčije in z mešano jugoslovansko-italijansko turistično agencijo v Trstu.

Slovenska zdravilišča so se odločila tudi za zidavo nekaterih novih objektov. Poleg zdajšnjih 5.000 naj bi pridobili še okrog 2.000 novih postelj, večino v B kategoriji nekaj pa tudi v kategoriji A. Tako bodo imeli čez pet let nekaj več kot 800 postelj v hotelih A kategorije (Radin v Radencih, Sava in Donat v Rogaški Slatini), večino hotelov B kategorije pa bodo prenovili.

Guverner Georgie v Jugoslaviji

Slovenija je lani iz Združenih držav Amerike uvozila precej več, kot je tja izvozila in tudi v skupnih zneskih je bila trgovinska menjava med obema državama dokaj skromna, čeprav je za razvoj obojestranskih gospodarskih odnosov še veliko neizkoriščenih možnosti.

Eden izmed korakov, da bi se izboljšalo to stanje, je bil tudi nedavni obisk guvernerja ameriške zvezne države Georgie Georga D. Busbeeja v Jugoslaviji. V naši republiki se je sestal s predsednikom slovenske vlade Janezom Zemljaričem, predsednikom slovenske gospodarske zbornice in z drugimi gospodarstveniki. V glavnem mestu Georgie Atlanti ima naše podjetje Slovenijales svojo sestavljalnico pohištva, kmalu pa bo tam odprlo sestavljalnico varilnih strojev tudi podjetje Gorenje-Varstroj iz Lendave. Predstavniki Georgie so izrazili polno pripravljenost za pospešitev gospodarskega sodelovanja med Slovenijo in

Georgio in s tem še bolj prodoren nastop slovenskih delovnih organizacij na ameriškem trgu.

Guverner Georgie Busbee je obiskal tudi Gorenje v Velenju, kjer se je pogovarjal o možnostih za ponovno uveljavitev Gorenja na ameriškem tržišču. Gorenje je pred leti tja že precej izvažalo, zaradi visokih prevoznih stroškov pa je to sodelovanje upadlo. Gorenje zdaj išče možnosti za prodor na ameriški trg prek višjih oblik gospodarskega sodelovanja, prvi korak pri tem pa bo prav postavitev tovarne za montiranje varilnih naprav v Atlanti.

Zanimanje za letovanje v Jugoslaviji narašča

V vseh pomladanskih mesecih so iz zahodnoevropskih držav poročali o precej povečanem zanimanju za prodajo jugoslovanskih turističnih aranžmajev. V povprečju je prodaja za 10 odstotkov večja kot v istem obdobju lani. Po daljšem zastoju je letošnja prodaja preseгла lansko tudi v Veliki Britaniji. Hkrati je vse več zanimanja tujih turistov, ki prihajajo v Jugoslavijo v lastnem aranžmaju. Ti turisti so v naši državi zastopani kar s 60 odstotki.

Za enoten nastop v tujini

Na majski seji zbornice republik in pokrajin v jugoslovanski zvezni skupščini

je govoril tudi Metod Rotar, zvezni sekretar za zunanjo trgovino. Poudaril je, da nujna specializacija v blagovno-prometni proizvodnji, o našem predstavniskem omrežju v tujini pa je rekel, da je treba bistveno spremeniti materialne možnosti in morda tudi trajanje navzočnosti v državah v razvoju. Vse naše omrežje v tujini se mora organizirati v skupnem gospodarskem predstavništvu, čeprav še niso ustvarjeni pogoji za enotno nastopanje v tujini.

Zlatarna ima premalo zlata

Celjske zlatarne pesti pomanjkanje surovin. Namesto 3.000 kilogramov zlata, kolikor bi ga lahko predelali, ga zdaj predelajo le okrog 800 kilogramov letno. V takih razmerah je treba iskati rešitve doma, zato se je zlatarna dogovorila z rudnikom v Boru za sovlaganje 180 milijonov dinarjev. Prijavili so tudi projekt o ustanovitvi skupnih podjetij za pridobivanje surovin in prodajo izdelkov na Malti in v Nigeriji, za Sri Lanko in ZDA pa taka projekta še pripravljajo. Skušali si bodo zagotoviti tudi dovolj srebra. Po nekaterih cenah jugoslovanske zdravstvene službe odvržejo vsako leto kakih 15 ton srebra, ki ga nameravajo v zlatarni Celje organizirano zbirati.

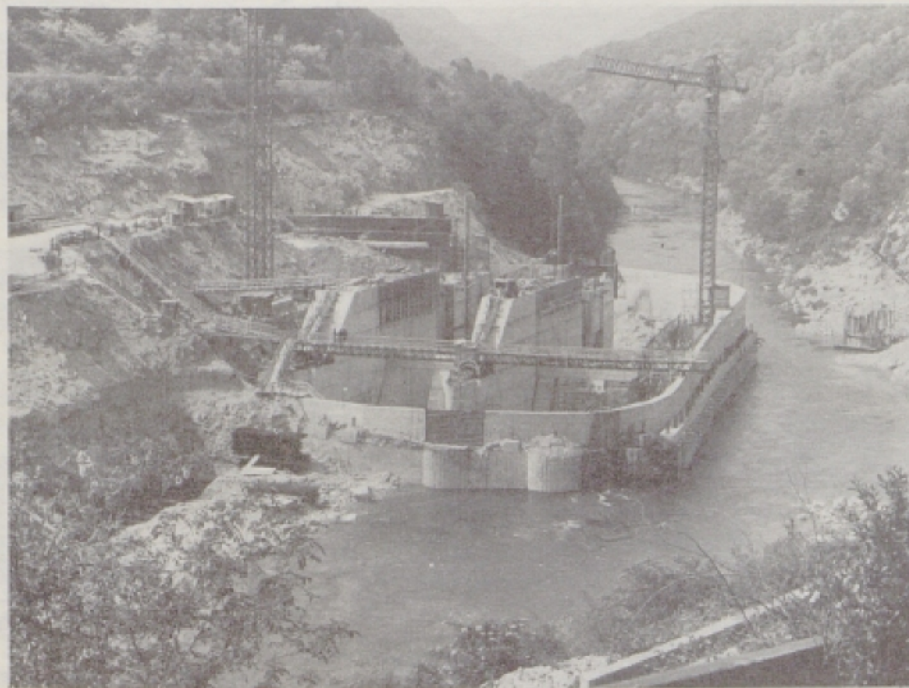
Več šampanjca iz Gornje Radgone

V kmetijskem kombinatu Radgonske gorice so začeli z več let načrtovane sanacije kleti, ki je edina v Jugoslaviji specializirana za zorenje šampanjca na klasičen način. Začeli so širiti oddelek za šampanzacijsko ob staro klet, menjali pa so tudi zastarelo strojno opremo. Z vinovodom bodo povezali dve od šestih ločenih kleti, s čimer bodo zmanjšali transportne stroške in povečali proizvodnjo penečih vin po klasični metodi.

Kredit za uvoz rezervnih delov

Konzorcij poslovnih bank ZR Nemčije je odobril jugoslovanskim poslovnim bankam kredit v višini 510 milijonov nemških mark. Dogovor sta pred nedavnim podpisala v Sarajevu predsednik poslovodnega odbora gospodarske banke v Sarajevu Hazim Hasić, v imenu konzorcija pa Vinzenz Grotgar.

Kredit bodo uporabili za financiranje uvoza rezervnih delov in reprodukcijskega materiala za potrebe naše črne metalurgije ter kemične in farmacevtske industrije.

Dela pri novi hidroelektrarni Solkan na Soči nemoteno potekajo (foto: Janez Zrnec)

Na 46 km slovenskega morja je vedno živahno

Pomorski narod smo

Čeprav se pretežna večina Slovencev tega ne zaveda, že od nekdaj smo in ostajamo pomorski narod. Slovani smo prišli do Jadranskega morja že v sedmem stoletju in imamo prav zanimivo pomorsko tradicijo, ki pa je vse premalo znana. Ta tradicija je pomembna tudi zaradi tega, ker priča o naši klenosti, saj so nas Slovence stoletja in stoletja številni zavojevalci odrivali od morja, na njegovi obali pa z vseh pomembnejših položajev. Ta del naše domovine je bil v poznejšem obdobju pod zasedbo Avstrije z vmesnim obdobjem Napoleonove Francije, pa pod Italijo in čisto na koncu pod Hitlerjevo Nemčijo, dokler ga niso vključno s Trstom osvobodile enote narodnoosvobodilne vojske. A šele le-

ta 1954 so bile z londonskim memorandumom določene meje vsega našega jugoslovanskega morja in s tem tudi meje slovenske obale.

Po obstoječih podatkih smo se Slovenci že v 14. stoletju zlasti na področju Tržaškega zaliva pričeli ukvarjati z ladjarstvom in pomorskim trgovstvom, s pomorstvom samim pa bržkone že mnogo prej. Ti Slovenci, ki so postali bodisi lastniki ali najemniki ladij, so prihajali v Tržaški zaliv tako iz Gorice, Devina in kajpada Ljubljane kot iz Ptuja, Dravograda in drugih, zlasti za tiste čase oddaljenejših krajev.

Z ustanovitvijo prostih pristanišč na Reki in v Trstu v 18. stoletju smo se Slovenci uvrstili med najbolj po-

membne ladjarje v tedanji Avstriji. Med velike organizatorje avstrijskega pomorstva sodijo tako baron Raigersfeld in Friderik Österreicher iz Ljubljane, Franc Tomaž Grošelj iz Kropce in pa predvsem Ljubljančan Franc Rakovec, ki je s svojo ladjo tudi plul in ki velja za ideologa avstrijskega merkantilizma. Iz istega stoletja so kapetan Gregor Cotič, ki je nekaj časa plul za Dubrovniško republiko, pa Peter in Simon Mašera...

Na prelomu v 19. stoletje so bili pomembni ladjarji Matej Gasser iz Škofje Loke, Franc Jelovšek iz Vrema, Anton Šterbenk (najbrž Belokranjec, Jožef Kante z Vipavskega, Karlo Jeleršič, v Trstu rojen Krašovec, Henrik Angel Jazbec iz Trsta, Jožef Mi-

Motiv iz Izole, enega od treh občinskih središč na slovenski obali

klavčič s Koroške, Jožef Mauser iz Radovljice in še bi lahko naštevali.

V prejšnjem in na začetku tega stoletja pa je bilo mnogo Slovencev tudi v avstrijski vojni mornarici. V obdobju manj kot sto let se je v avstrijski mornarici zvrstilo okrog 1200 slovenskih oficirjev in visokih uradnikov, v vojni mornarici pa nato še okrog 8000 podoficirjev. V tem obdobju je bilo v avstrijski vojni mornarici torej več kot 10.000 starešin slovenske narodnosti. Skoraj polovica teh je prišla na morje iz zaledja, največ pa iz Gorenjske in Štajerske. Med najvišjimi pomorskimi častniki naj bi bili Slovenci tudi najmanj trije komandanti mornarice: Wilhelm Tegethoff iz Maribora, Maksimiljan Daublebsky iz Celovca in Anton Haus iz Tolmina.

K pomorski tradiciji lahko prištevamo tudi izdelovalce razne ladijske opreme, kot sta Ljubljancana Mathian in Doberlet, ki sta izdelovala ladijsko pohištvo, Wilhelm Freud iz Maribora, ki je izdeloval vse vrste usnja za potrebe pomorstva, ter Korošca Helldorf in Rothard, ki sta izdelovala ladijske verige (vsi iz 19. stoletja). Resnici na ljubo pa je treba pripomniti, da mlada slovenska buržoazija ni imela posluha za pomorstvo, in pa seveda to, da so bili naštetih in njim podobnih vendarle izjeme, saj so se avstrijske oblasti z najrazličnejšimi sredstvi potegovala, da bi Slovence odrezale od morja.

Z morja so nato Slovence hoteli pregnati tudi Italijani. Kontinentalizacija Slovencev se je na žalost nadaljevala celo po osvoboditvi in sicer predvsem zaradi razočaranja ob izgubi Trsta. S Primorskega in z Notranjskega so se ljudje preseljevali še »globlje« na celino.

Kot že rečeno, pa smo kljub temu, da je naša narodnoosvobodilna vojska osvobodila vso obalo, vključno s Trstom, postali »pravnomočni lastniki« naše obale šele pred 27 leti, se pravi s sprejemom londonskega memoranduma.

Takrat, leta 1954, smo začeli praktično iz nič. Ena od motornih jadnic podedovane flote, ki so pristajale v starih mandračih, je plula z vijakom, ki mu je manjkala ena lopatica. V ozkih mestnih ulicah so gospodarile podgane. Iz »Slovenije« se je tedaj potovalo na morje zelo dolgo: z vlakom do Divače, nato pa s poštnim avtobusom po vijugastem makadamu. In kdo bi tudi hotel tja »dol«, od koder so vsi hoteli »gor, noter«.

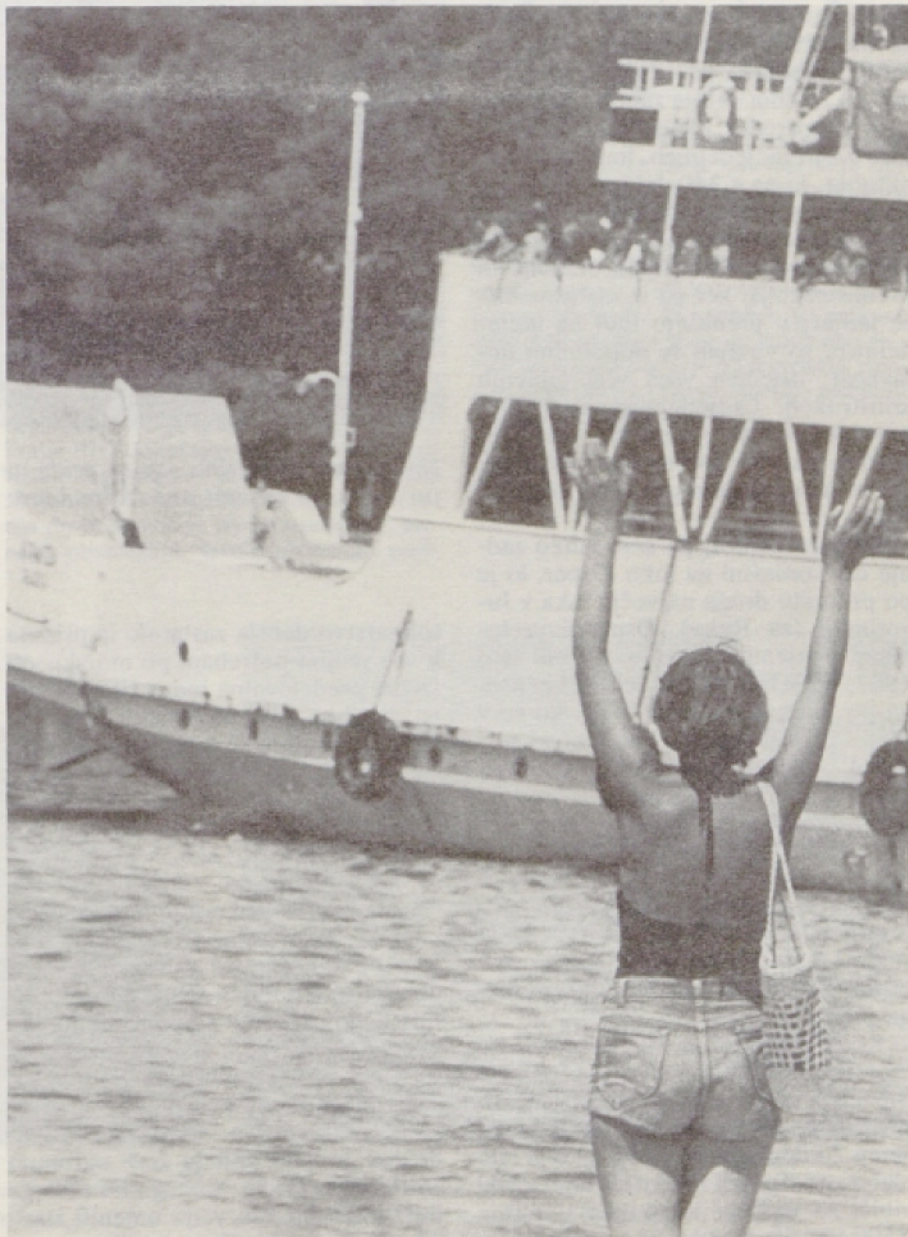
Dolgo seveda tako ni moglo biti in tudi ni bilo. Lepše čase je naznanil Martin Krpan, kakor so krstili 500-tonsko tovorno ladjo. Obala se je spremenila v gradbišče, v solinah so nastregali rekordnih 45.000 ton soli. Z vso odločnostjo in voljo, a – kar gre najbrž pač zraven – tudi z ihtavostjo

smo se lotili teh naših 46 kilometrov obale, razprostrte med Lazaretom in Dragonjo. Ne le, da smo hoteli imeti vse takoj, hoteli smo imeti res vse: ladjarstvo, ladjedelništvo, luko, ribištvo, solinarstvo in pa seveda turizem, pa smo bili pri tem (in tudi kasneje nemara premalo pozorni na sam prostorski problem. No, stanje se je zdaj že kar precej spremenilo in čeprav se na obali še zmeraj otepamo z gnečo (a v tem primeru ne z gnečo turistov), obstajajo velike možnosti za znaten kakovostni napredek.

V zapisu, namenjenem slovenskemu pomorstvu, pač mora biti v ospredju ladjarstvo. Nosilec te panoge je Splošna plovba Piran, ki upravlja z 28 preoceanjskimi ladjami skupne nosilnosti 450.000 DWT; hkrati pa ima zmeraj v najemu še kakšnih deset ladij, ki dopolnjujejo zmogljivosti Splošne plovbe na vseh področjih. Te

ladje plujejo po vseh morjih sveta. Lani so ustvarili z njimi okrog tri milijarde dinarjev čistega dohodka.

Ladjarstvo pa je povsod tvegan posel, a to še najmanj zaradi muhavosti morja. Bolj kot to je muhasto tržišče, ki je odvisno predvsem od mednarodnega političnega položaja. Tako se je tuji Splošna plovba Piran pred leti otepala hudih težav in izgub, zdaj pa, ko so se razmere na tržišču popravile, sta nastopila dva nova problema: ladje in kadri. Naše ladjedelništvo je vezano na izvozne pogodbe in ima svoje zmogljivosti skorajda že razprodane, domačim interesantom pa pogosto postavlja zahtevne in težko sprejemljive pogoje. Splošna plovba Piran se je znašla v tem položaju z dokaj zastarelo floto, pri čemer je treba pač upoštevati, da imajo sodobne ladje kratko dobo trajanja. Za pristanek ladij, ki so starejše od 15 let, zahtevajo na primer

Trajekt je odplul proti otokom

v nekaterih lukah v ZDA plačilo posebnih taks, pa tudi nekateri mednarodni predpisi zahtevajo posodobitev ladjevja (na primer konvencija za zaščito morja SOLAS – Save our life at sea – ki terja uvajanje posebnih čistilnih naprav).

Drugič nič manj pomemben problem so kadri. Na obali sta sicer srednja in višja pomorska šola, ki skrbita za pomorski kader, vendar mornarjev še zmeraj ni dovolj. Vzrok je v tem, da naši mornarji vzdržijo na ladjah razmeroma kratek čas in se že po nekaj letih plovbe, ko so si zagotovili osnovne materialne pogoje, za stalno preselijo na suho, kjer si ustvarijo družine. Nemalo jih odide tudi na tuje ladje, kjer so pogoji dela sicer težji in socialna varnost manjša, a kjer je večji zaslužek.

Kljub tem problemom pa uživa Splošna plovba Piran na vseh morjih velik ugled, še posebej na njenih glavnih linijah. Ena od teh vodi iz Jadrana do obal Pacifika. Drugi glavni cilji so Indija, Japonska in Kitajska, tretja linija pa zajema dežele zahodne Afrike.

V neposredni bližini Izole imamo tudi svojo ladjedelnico, imenovano 2. oktober, ki pa s 340 delavci seveda ni sposobna reševati ladijskih problemov Splošne plovbe Piran. V 2. oktobru sta glavni dejavnosti ladijski remont in rekonstrukcija, ker pa se občasne krize ladjarjev prenašajo tudi na ladjedelnice, so vpeljali še dopolnilno dejavnost: izdelavo vseh vrst jeklenih konstrukcij. Ladjedelnica, ki jo je s prvotne lokacije »pregnal« hotel Bernardin, pa ima prostorske probleme, saj se na sedanjem prostoru ne more širiti.

Nemara najbolj pa smo lahko zadnje čase ponosni na luko Koper, ki je po prometu druga največja luka v Jugoslaviji (za Reko). Osnovni preloščnici v njenem razvoju sta bili leto 1967, ko je bila odprta železniška proga do luke, in pa leto 1979, ko so v njej odprli sodoben kontejnerski terminal. Na področju uvajanja integralnega prometa je luka naredila izreden napredek, to pa je bil in ostaja pogoj za nenehno povečanje tovora. Po smelo zastavljenih načrtih, po katerih vlagajo sredstva predvsem v nadaljnjo posodabljanje, naj bi že leta 1985 dosegli 3,5 milijona tovora, kar je približno za milijon ton več od trenutnega prometa.

Ko govorimo o morju, se seveda ne moremo izogniti ribištvu. Kakor smo Slovenci slabi jedci morskih rib (en prebivalec SR Slovenije jih poje kvečjemu 2 kilograma na leto), tako je bilo slabo razvito tudi naše ribištvo. Izolski ribiči so nalovili letno komaj okrog 4500 ton rib. Vendar pa so zadnja leta pričeli pospešeno obnavljati svoje la-

djevje. Zadnja pridobitev sta ladji Droga 1 in Droga 2, izdelani v Anconi. Samo ti dve ladji naj bi letos potegnili iz morja okrog 2000 ton rib, ko pa bodo izolski ribiči dobili še preostale naročene ladje, bodo povečali letni ulov na 18.000 ton plave in 300 ton bele ribe. Prva je namenjena predvsem izolskemu Delamarisu (se pravi predelavi), za belo ribo pa je povsod veliko povpraševanje.

Naslednja dobrina, ki jo daje morje, je sol. Čeprav sodi slovenska sol med najkakovostnejše v Evropi, pa je naše

Še in še bi se seveda dalo pisati o živahnem utripu na slovenski obali, a zaključimo z ugotovitvijo, da ljudje zdaj na njej svobodno in brez trpkega prizvoka pojo tisto lepo Gregorčičevo »Buči, buči, morje Adrijsko, nekdanje bilo si slovansko«. Pa še to dodajmo, da so se uresničile želje, ki jih je predsednik Josip Broz Tito izrekel na slovenski obali leta 1954, želje po vsestranskem sodelovanju in razumevanju z zahodnim sosedom namreč. SFR Jugoslavija in Republika Italija sta dosegli visoko stopnjo prijateljstva in

Na vrhuncu turistične sezone pride na vsak meter slovenske obale najmanj po en morja željan turist (foto: Janez Zrnc)

solinarstvo docela zastarelo in pridaja k vse večjim potrebam po morski soli (zlasti predelovalna industrija – mlečna in ribja – pa usnjarstvo, kemična industrija...) le še tako rekoč ščepec. Že dalj časa se odločamo, kako stare soline zamenjati s tovarno, ki bi dajala letno 40.000 ton jedilne soli in še polovico več industrijske, a je zaenkrat ostalo pri napovedi »prihodnje leto«. Morda pa res, prihodnje leto namreč.

In kaj tedaj s starimi solinami? Idej je več, tudi ena od Združenih narodov, po kateri naj bi soline preuredili v turistično območje z obnovljenimi solinarskimi hišicami. No, pa smo že pri turizmu, ki je vendarle najbolj donosna dejavnost slovenske obale, zlasti portoroški casinò. Tudi na tem področju je bilo zadnja leta ogromno storjenega. Poleg velikega hotelskega naselja Bernardin velja omeniti zlasti še izgradnjo manjšega letališča in pa marine Lucija pri Portorožu.

dobrososedskega sodelovanja, krona tega pa je sporazum, sprejet leta 1975 v Osimu, ki te odnose še izboljšuje.

Srečko Nedorfer

Oblikovanje po slovensko

V novem in lepem razstavišču, ki nosi ime slovitega slovenskega slikarja impresionistične smeri Riharda Jakopiča, je bil tokrat že deveti po vrsti bienale industrijskega oblikovanja (BIO s kratico), se pravi, da se na Slovenskem že šestnajst let uveljavlja lepa in pretehtana oblika uporabnih predmetov.

Sprva ni bilo tako, enako seveda tudi v številnih drugih državah, pač pa smo se zadovoljevali – kot pravijo strokovnjaki – le s funkcijo predmeta, pozabljali pa smo na njeno obliko, in kar je še huje – omalovali smo jo.

Z leti se je prebudil v ustvarjalcih bolj poglobljen čut za lepo, ki ga je – ne nazadnje – pogojevalo tudi tržišče: prijetneje oblikovan predmet je seveda hitreje našel kupca, kupec je dal denar in tovarna, ki je upoštevala tudi zunanji videz svojih izdelkov, je hitreje napredovala in ustvarjala večji dobiček.

Tako se v zadnjih šestnajstih letih lahko že pohvalimo, da imamo na Slovenskem (Slovenija prednjači v tem pogledu pred ostalimi jugoslovanskimi republikami) že vrsto vrhunsko oblikovanih izdelkov, ki množično potujejo v svet, h kupcem na vseh celinah. Poleg strojev, kioskov, pohištva, prevoznih sredstev (avto, avtobus, kolo, vagon), svetilk cestne razsvetljave in tkanin gre tudi za povsem navadne, vsakdanje uporabne predmete – svetila, vaze,

prte, kozarce, likalnice, mešalce... Neizčrpno je področje, kamor lahko – in najbolj prav je tako – poseže roka spretnega oblikovalca. Oblikovanje predmeta je namreč poseben poklic, nov tudi v razvitejših deželah kot smo mi, v deželah z dolgotrajnejšo industrijsko tradicijo. Iz leta v leto je v slovenskih tovarnah več oblikovalcev, kajti vodstva so spoznala, da brez njihovega sodelovanja ni dobre kupčije, brez dobre kupčije – ni obstanka.

Nedavni 9. BIO je bil prikaz vsega najboljšega, kar smo na tem področju ustvarili zadnji dve leti. Pogumno smo k sodelovanju povabili tudi druge države. Tako so se odzvali razstavnemu vabilu Velika Britanija, Zahodna Nemčija, Nemška demokratska republika, Italija, Francija, Avstrija in Japonska. Tako je bilo v razstavnih prostorih precej lepo oblikovanih predmetov, tudi tistih, ki so prišli iz slovenskih tovarn. Vseh razstavljenih eksponatov je bilo 409, 360 jih je že v redni proizvodnji, 39 pa je bilo predlaganih celostnih grafičnih podob.

Tema, ki se ji je posvetil BIO 9, je bila ubrana na »aktualne tokove v industrijskem oblikovanju«, kar pomeni, da je tokratni BIO skušal spremljati tudi vsa vzporedna dogajanja in pojave v vsakdanjem življenju: od energetske krize in varčevanja do oblikovanja javnega prostora, javnega obveščanja, javnih prevoznih sred-

stev, ureditev cest... To pomeni, da je industrijsko oblikovanje postalo celovitejše, saj že upošteva najpomembnejši dejavnik – človečnost...

Razstavni uspeh je bil prav dober; pravzaprav ni bilo bistvenih razlik med razstavljenimi eksponati gostujočih in domačih oblikovalcev. Odtod tudi precej nagrad domačim ustvarjalcem. Zlate medalje je mednarodna žirija podelila oblikovalcem tkanin za blazinjenje, postajališčnih zavetij, nahrbtnika z zasilnim bivališčem, otroškega pohištva, celostne podobe VIII. mediteranskih iger v Splitu in celostne podobe BITEF (Beograjskega internacionalnega teatarskega festivala).

Še več je bilo častnih nagrad, kar pomeni, da se je dobro industrijsko oblikovanje že kar krepko razmahnilo, da je vedno več tovarn, ki jim oblika ni več španska vas. Omeniti velja predvsem ljubljansko Dekorativno, ajdovski Fructal, domžalski TOKO, novogoriški Meblo, kamniški Stol, Steklarsko šolo v Rogaški Slatini, koprski Tomos... Pa odlične oblikovalce, najbolj znana imena so S. Bernik, S. Mächtig, V. Pezdirc, O. Kogoj, L. Finžgar, B. Uršič, D. Savnik, J. Bavčer, J. in P. Skalar, M. Jelcnikar...

Ob letošnjem bienalu je bilo tudi nekaj spremnih prireditev in predavanj, kar mu je dodatno dvigalo ceno, ugled in pomembnost.

In prav zavoljo že izoblikovanega globalnega prepričanja, da je zanemarjanje lepe oblike industrijskega predmeta preteklost pa da je oblikovanje nujnost sedanjega in prihodnjega časa, je v Ljubljani že dozorel sklep o ustanovitvi visokošolskega oddelka za oblikovanje v sklopu Akademije za likovno umetnost. Ta oddelek bo bržkone zaživel že letošnjo jesen in nedvomno najhitreje in najustrezneje pripomogel k zmagi lepe oblike nad kičem, estetike nad oblikovalsko malomarnostjo.

J. Vigele

Nagrajena steklena garnitura »val« iz steklarske šole v Rogaški Slatini, ki jo je oblikovala Janja Lap

Tovarna konfekcije in športnih izdelkov Toper v Celju je izdelala nahrbtnik z zasilnim bivališčem; zanj je oblikovalec V. Pezdirc dobil zlato medaljo (foto: Janez Zrnc)

izbor iz slovenskega tiska

Urejanje Titove zapuščine

Ohranjati in razvijati spomine na življenje in ustvarjalnost tovariša Tita, ponuditi domačemu in tujemu obiskovalcu prava spoznanja o velikanu tega stoletja je osnovna naloga spominskega centra »Josip Broz Tito« v Beogradu. Kot je pričakovati bodo do konca leta odprli vrata številnih objektov, v katerih je tovariš Tito prebil večji del svojega življenja, kjer je sprejemal zgodovinske odločitve in preživel redke trenutke oddiha.

To so Hiša cvetja, muzej 25. maj, muzej 4. julij, rezidenca tovariša Tita v Užiški 15 v Beogradu s spremljevalnimi objekti, arhiv s knjižnico, muzejska zbirka »Josip Broz Tito«, spominski otok Vanga z rezidenco tovariša Tita in »Bela vila« na Brionih.

V rezidenco na Užiški 15, nedaleč od svojega večnega počivališča, se je vselil predsednik Tito že tri dni po osvoboditvi Beograda. Odtlej pa do januarja lani, ko je odšel na zdravljenje v Klinični center v Ljubljano, je bil to njegov dom, kamor se je vselej vračal z dolgih potovanj. Skromna dvonadstropna hiša bo na njegovo željo ostala takšna, kakršna je bila. Spoštovali bodo vse njegove želje, čeprav so bile izrečene v pogovoru s sodelavci še zdavnaj pred boleznijo.

Vse svoje premoženje, številna darila, ki jih je dobil na premnogih potovanjih po domovini in tujini, je Tito zapustil Zvezi komunistov Jugoslavije. Prav zdaj se ukvarjajo s popisovanjem, evidentiranjem in označevanjem vsega tega. Delo pa ni niti malo lahko. V zapuščini predsednika Tita je ostalo na primer samo več kot 800.000 fotografij, posnetih na vseh poldnevnikih sveta... Osebna knjižnica tovariša Tita šteje več kot tisoč knjig. Tu so potem še številne plakete, diplome mnogih univerz, ki so Tita razglašale za častnega doktorja znanosti.

V paviljonu, ki stoji blizu Titove rezidence, bo muzej, v katerem bodo slike, knjižnica, filatelistična zbirka tovariša Tita in razna darila, zatem številna odlikovanja... Knjižnica bo na voljo vsem, ki se poglobljajo v Titovo delo in je zato ni treba istovetiti z osebno knjižnico tovariša Tita, ki bo

ostala tam, kjer je bila, in takšna, kot je bila, ko je še živel.

Tito je bil strasten lovec, zato je v njegovi dragoceni zbirki tudi več sto lovskih trofejev. V to muzejsko postavitev bo sodilo tudi približno 60 pušk, s katerimi je Tito hodil na lov. Seveda bodo tukaj zbrane samo najdragoocenejše trofeje, saj ni dovolj prostora, da bi razstavili vse, kajti v dolgi vrsti let se jih je nabralo vse polno – iz Azije, Afrike, Evrope, z vseh celin.

Obiskovalci si bodo lahko ogledali tudi Titov lastni fotolaboratorij in posnetke, ki jih je sam napravil. To je bil le eden od njegovih številnih konjičkov.

Za obiskovalce bo nedvomno zanimiva tudi zbirka orožja, ki ga je dobil Tito. Iztopa črnogorska kremenjača iz 16. stoletja, ki je, po izročilu, pobila 68 Turkov, zatem prva puška, izdelana v partizanski tovarni orožja v Titovem Užicu, ter sablja Suvorova, ki jo je dobil Tito v dar od prezidija vrhovnega sovjeta ob 80. rojstnem dnevu.

(Delo)

Planetoid s Titovim imenom

Za Jugoslovane je v sozvezdju 2300 malih planetov posebno zanimiv planetoid s številko 1550, ki ga je odkril astronom beograjskega observatorija Milorad Protić. Ta astronom je v svoji dolgoletni karieri odkril trideset planetoidov.

»Bilo je pozne jeseni ponoči med 29. in 30. novembrom leta 1937,« pripoveduje Protić. »Prišlo je do nepričakovane razjasnitve in Rimska cesta se je s svojo ogromno množico zvezd jasno odražala na kristalnem nebu... Pohitel sem v kupolo, da bi posnel 63. ploščo v tistem letu. To pot je bilo na vrsti ozvezdje Bika. Snemanje je trajalo od 23.23 do 0.53. Nedaleč od središča plošče sta bila dva nova objekta.«

Mednarodni astronomski center za male planete, ki je bil takrat v Berlinu, je dal novo odkritima planetoidoma začasni oznaki 1937 WD in 1937 WE. Zaradi sistema eliptičnih elementov so planet 1937 lahko ponovno opazovali leta 1941 in takrat so ga uvrstili v seznam malih planetov z oznako 1550.

Protić je uporabil pravico odkritelja in planetoid poimenoval po Josipu Brozu Titu. Kot sam pravi, je to storil zaradi občudovanja in izrednega spoštovanja do človeka, ki je toliko storil za ljudi in za ves svet. S tem imenom se je leta 1964 strinjal tudi mednarodni astronomski center za male planete. Zanimivo je, da je bila v uradni publikaciji inštituta za teoretično astronomijo v Leningradu »Efemeride malih planetov«, v kateri objavljajo

podatke o vseh znanih planetih in o njihovem položaju v tekočem letu, začasna oznaka že leta 1949 zamenjana z imenom »Tito«.

(Delo)

Sarajevo pred igrami

Do 14. zimskih olimpijskih iger je še veliko časa – tri leta –, vendar je Sarajevo z okolico že skoraj popolnoma spremenilo podobo.

Priprave so organizatorji razdelili na tri dele. Za prvi del, do junija 1981, so načrtovali osnovno programiranje in izgradnjo, določili lokacije in program gradnje športnih in spremljajočih objektov, hkrati pa so sprejeli finančni načrt.

Začeli so že preurejati glavni sarajevski stadion, ki mora biti nared do balkanskih atletskih iger. Na Jahorino bi radi speljali še dve žičnici in dve sedanji enosedežnici spremenili v dvosedežnici. Mimo tega sta potrebna na Jahorni še dva manjša hotela ter pod Jahorino na Palah hotel.

»Menim, da sploh ni vprašanje, da ne bi uspeli,« pravi predsednik organizacijskega odbora 14. zimskih olimpijskih iger Branko Mikulić. »Že vse to, kar je bilo napravljenega doslej, vliva zaupanje in vero, da bo vse pravočasno nared. Skoraj vse, kar bo novega v Sarajevu in okolici bo ostalo in bomo uporabljali tudi pozneje, razen prog za bob in sankanje.«

(Dnevnik)

Sto let arheoloških raziskovanj

Goriški odvetnik in konservator Bizzarro je pred sto leti začel prva arheološka izkopavanja na Mostu na Soči, vzpodbujen z naključnimi najdbami arheoloških predmetov, ki so jih v svojih »ograjnicah« na levem bregu Idrijce dobivali domačini pri obdelavi polja. V nekaj dneh je temu starinopolvcu uspelo odkopati in raziskati prve desetine grobov, s tem pa je sprožil raziskovalni plaz, ki je razkril eno največjih starejše železnodobnih grobišč v srednji Evropi.

Natanko sto let je minilo odtlej, stoletje se zaokroža v času, ko arheologovo orodje na Mostu na Soči še vedno ne miruje; stoletnica mineva sredi raziskovanj, ki so vreden nasledek tistih prvih strokovnih posegov v bogata neodrja zemlje v sotočju Soče, Idrijce in Bače.

Jubileje velja proslaviti, še posebej tako častitljive. Pa ne le zato, ker gre za stoletnico, pač pa tudi zato, ker je teh preteklih sto let bilo arheološko delo na Mostu na Soči ali ob njem ves čas živi, včasih bolj, včasih manj, in dosega enega svojih viškov prav te mesece.

Sedaj se zaokrožajo raziskovanja obsežnega predela prazgodovinske naselbine, tistega naselja hiš, delavni, poti, v katerem je več kot 7000 pokopanih na nasprotnem rečnem bregu živelo in ustvarjalo. Ta sodobna raziskovanja pa bodo vasi zapustila tudi prvi arheološki pomnik, resda drobec iz bogate arheološke zapuščine najdene tod, hranjene v muzejih na Dunaju, v Trstu, Ljubljani in v Goriškem muzeju, vendar dovolj izrazit in izpoveden. To je ohranjena ostalina rimskodobne stavbe, v kateri je združena modrost prazgodovinskega stavbenika s pridobitvami rimskodobnega stavbarstva. Obnovitvena dela so že opravljena in tako ob stoletnici nastaja sredi novega Mosta na Soči arheološki park. Izpovedal bo mimoidočim, da so v vasi, ki ima več kot dva in pol tisočletno preteklost, ohranjena izkopenina pa je tudi učilo, je zanimivost in hkrati zametek obsežnejšega arheološkega načrta.

(Primorske novice)

Odkrili redkega hrošča

Močvirja so v Sloveniji že redkost in so kot sestavni del naravne dediščine že ogrožena, prav tako pa tudi živalski svet v njih. Zaradi tega varstveniki narave v zadnjem času namenjajo veliko pozornosti prav temu delu naravne dediščine.

Biolog Matjaž Jež iz mariborskega zavoda za spomeniško varstvo je v preteklih mesecih letošnjega leta pregledal več rastišč navadnega trsa na širšem območju severovzhodne Slovenije v Pomurju in Podravju. Po podatkih iz znamenite knjige Carla Brancsi-

ka iz leta 1871 z naslovom Hrošči Štajerske je bilo pri Lenartu v Slovenskih goricah edino rastišče redkega hrošča iz družine krešičev (*Odocanthe melanuro*), ki pa jih po tem letu biologji niso več našli.

Iskanje je bilo uspešno in biolog Jež je ob Negovskem jezeru našel dva primerka. Negovsko jezero z okolico je zavarovano kot krajinski park predvsem zaradi krajinsko estetskih, ambientalnih in rekreacijskih kvalitet ter kot rastišče redkih rastlin.

Sedaj bo potrebno ovrednotiti kvalitete jezera in njegove okolice ter jih dopolniti, saj je – kot pravijo strokovnjaki – Negovsko jezero tudi pomembna »zoološka lokalita«.

(Delo)

Živa slovenska pesem

Nedvomno je izjemna posebnost, da so se v eni hiši, enim staršem rodili trije sinovi – skladatelji Ipavci: Alojz, Benjamin in Gustav in da je slednji imel še sina Josipa, ki je bil prav tako skladatelj, vsi štirje pa so bili zdravniki.

Benjamin je začel komponirati že kot srednješolec; revolucionarno leto 1848 ga je narodnostno prebudilo in je začel komponirati pesmi, ki so imele narodnostno-budilni značaj. Ena izmed njih je Razlagova »Domovina« z besedilom:

Bodi zdrava domovina, mili moj slovenski kraj.

Ti, prekrasna, ti, edina, meni si zemeljski raj....

Znana je tudi pesem »Siroti« in »Ilirija oživljena«, skomponiral pa je

tudi opero »Tičnik« in »Teharski plemičič«. Uglasbil je vrsto samospevov na besedila Prešerna, Jenka, Aškerca, Gregorčiča, Stritarja, Murna in drugih. Benjamin je do smrti služboval v avstrijskem Gradcu, redno pa je prihajal v rodni Šentjur.

Za Šentjurčane je najbolj zanimiv Gustav Ipavec, ki je v domačem kraju deloval kot zdravnik petdeset let, bil pa je tudi župan, gospodarstvenik, sadjar, lovec in skladatelj. Vseskozi zaveden Slovenec je uglasil Gomilškovo pesem »Slovenec sem«: Slovenec sem, Slovenec sem, tako je mati djala, ko me je dete, pestovala.

Zatorej dobro vem, Slovenec sem, Slovenec sem!...

Izredno je ljubil rodni Šentjur in se navduševal za njegove lepote. Cerkev sv. Rozalije z zelo lepo lego ga je tako navdušila, da je nekega večera, ko je opazoval sončni zahod in prisluškoval zvonu iz cerkve skomponiral na Funtkovo besedilo pesem »O mraku«, ki se glasi:

*Ź stolpa sem mi zvon doni,
ko lega mrak se po vasi...
Le doni zvon iz temnih lin,
le vzbujaj mi na dom spomin!*

Pesem je bila napisana in uglasbena ob koncu prejšnjega stoletja, ko se je začelo izseljevanje slovenskega življa v Ameriko in zahodnoevropske države.

Najbolj pevna in ljudska pa je njegova »Vse mine«:

*Kje so moje rožice, pisane in bele,
mojga srca ljubice, žlahtno so cvetele.
Ah, pomlad je šla od nas,
vzela jih je zima mráz.
Kje je tista deklica, v vrtu je sedela...*

Zadnji iz rodu Ipavcev je bil skladatelj in zdravnik Josip, sin Gustava. Izredni so njegovi samospevi, ki jih primerjajo s Schubertovimi. Źal je umrl mlad, leta 1921 in to leto je prenehala tradicija, da so bili zdravniki v Šentjurju skoraj 120 let Ipavci, prenehala pa je tudi glasbena tradicija.

Svoje rojake Šentjurčani spoštujejo. Po njih so poimenovali ulico mimo rojstne hiše, postavili so jim doprsne spomenike, na rojstnih hišah so spominske plošče, režiser in scenarist Fran Źižek je v petih nadaljevanjih ovekovečil njihovo bogato glasbo na ljubljanski televiziji, prosvetno društvo nosi njihovo ime, po njih je poimenovana glasbena šola, Aškerčevi verzi na Gustavovem nagrobniku pa pravijo:

*»Smrt le telo je tvoje strla, a pesem
tvoja sladka ni umrla, z njo vred med
nami danes še živiš!«*

(Celjski tednik)

Emona Ribarstvo gradi v Dvoru ob Krki največjo rečno ribogojnico v Sloveniji, ki bo hkrati ena največjih v Jugoslaviji. Z njeno pomočjo se bo ulov povečal za 90 ton postrvi letno, na 270 ton (foto: Janez Zrnc)

Rašica – prva slovenska požgana vas

Rad bi, če bi kdaj kaj napisali o vasi Rašica, od koder sem doma, rojen pa sem bil na Dobenem. Meni so doma rekli Mežnarjev Miha.

Mike Limoni, Milwaukee, Wis.,
ZDA

Rašica spada na Gorenjsko, ponedebje pa ima za svojo višino še dokaj milo. Temu se je treba zahvaliti strmi Rebri nad vasjo, ki varuje kraj pred severnimi vetrovi. V strminah Rebri, ponekod prehaja že v skladne stene, je precej kraških jam, katerih vhodi so obrnjeni proti jugu. To in pa voda spodaj v dolini sta bila vzroka, da je v teh jamah bival že prazgodovinski človek, kar so ugotovili z izkopaninami.

Gotska cerkev sv. Križa je stala tu že na začetku šestnajstega stoletja, v naslednjih dveh stoletjih pa je bila tako prezidana, da se gotski elementi skorajda niso ohranili.

Vaščani so mirno živeli do druge svetovne vojne. Večinoma niso zahajali v službe, kot je to danes, ampak so doma obdelovali svoje kmetije. Kraj seveda ni tak, da bi dajal v izobilju, saj so njive po Bregeh, hoste pa v strminah, vendar so nekaj pridelali na njihvah, malo priredili v hlevu pa tudi drva je Ljubljana vedno potrebovala. Že takrat so vaščani zgradili cesto v bližnje Gameljne in v vasi je svetica električna luč.

Vaščani so bili zavedni Slovenci, ki so takoj ob nemški okupaciji vedeli, kje jim je mesto in kaj je dolžnost. Že takrat, ko so se drugje partizanske enote šele ustanjavljale ali jih še ni bilo, je v teh krajih delovala Rašiška četa, ki je zadala okupatorjem precej izgub. Le te morda niso bile toliko pomembne z vojaškega stališča kot s političnega, saj so dale vedeti vsem, da so partizani in z njimi odpor proti okupatorjem prav na pragu Ljubljane.

Nemci so zato vas 20. septembra 1941. leta požgali, prebivalce pa izselili. Ob koncu vojne se Rašičani, ki so jih doma čakale le ruševine, niso pomišljali vrniti se v domačo vas, ki so jo ob širši pomoči obnovili. Na to, da je bila Rašica prva slovenska vas, ki jo je uničil okupator, pa spominja spomenik sredi vasi.

Nekakšen preobrat v kmetijstvu je vas doživela 1970. leta. Takrat so pri Španu kupili prvi traktor, danes pa jih je že enajst. Kmetijstvo se vse bolj usmerja v živinorejo in v gozdarstvo, poljedelstvo pa tudi zaradi divjadi postopoma opuščajo.

Število prebivalstva zlasti v zadnjem desetletju rase. Če primerjamo popis izpred dobrih sto let pa do zadnjega desetletja, je imela vas ves čas malo več kot sto prebivalcev, le v letih pred drugo svetovno vojno in po njej je to število padlo pod sto. Zdaj pa pravijo,

Rašica je bila prva slovenska požgana vas

da v tridesetih hišah živi že okrog sto pedeset ljudi.

Prometnih zvez sama Rašica nima, ljudje, kolikor se ne vozijo z lastnimi avtomobili, morajo na postajo primestnega prometa v dva kilometra oddaljene Gameljne. V srednje šole zahajajo v Ljubljano, enajst osnovnošolcev pa obiskuje osemletko v Šmartnem pod Šmarno goro.

Še najbolj oživi Rašica ob koncu tedna, saj je priljubljena izletniška točka Ljubljčanov. Na stotine jih lahko srečamo po gozdnih poteh, ki so razvejane po vsej rašiški okolici. Uro in pol zmernega hoda imajo iz Črnuče ali Ježice, dokaj krajša je pot iz Gamelj. Od tod je mnogi mahnejo na Mengeško kočo ali Šmarno goro, kar je precej daleč, ali pa do bližnje, slabo uro oddaljene vasice Dobeno. Seveda pa ne smemo pozabiti izleta na vrh hriba Rašice, ki se imenuje tudi po narodnem heroju Stanetu Koscu, komandirju Rašiške čete, ki je padel 41. leta. Na vrhu je planinski dom in razgledni stolp, s katerega je čudovit razgled na Kamniške planine in vso Ljubljansko kotlino.

V sami vasi se ljudje radi ustavljajo v gostilni pri Španu, ki jo hvalijo po domačih dobrotah. Jeseni in pozimi so to koline in vse, kar spada zraven, sicer pa so vedno na zalogi domači piščanci. V hlevu je tudi osem konj, ki jih posojajo za ježo po bližnji in daljni okolici.

Saj res, Rašica in Dobeno sta si sosednji vasi, vendar se od enih do drugih ne da drugače kot peš ali na konju, ali pa seveda po cesti skozi

Črnuče in Trzin, kar je več kot velik ovinek. Pač so včasih občinske meje hujše od državnih in tu je že tak primer. Rašica namreč spada v ljubljansko občino Šiško, Dobeno pa k Domžalam.

Dobeno je po bregeh razmetana vasica, ki ima za spremembo od drugih krajev, ki se delijo na Zgornje in Spodnje, še Srednje Dobeno. Zanimiv je nastanek te vasi pred dobrimi 350 leti. Po zapiskih se je takrat dvanajst kmečkih družin preselilo sem gor iz ravnine, izkrčili so gozdove, da so dobili obdelovalno zemljo in si postavili koče. Pokojni Šornov oče, učakal je 84 let, je mnogo vedel o prejšnjih in njegovih časih. Bil je kmet, dobro pa se je spoznal na peresnik in statistiko, bi lahko rekli. Z največjo natančnostjo je zapisoval vse, kar je zvedel za nazaj in kar se je godilo za njegovega življenja. Vse pridelke, vreme, letine in druge stvari. Je tudi ugotovil, da slive dobro obrodijo na Dobenem le vsako peto leto. Ko je bil še soldat na Soški fronti, je tudi tam pisal dnevnik. Te zapiske menda še hranijo njegovi domači in škoda bi bila, če bi se izgubili.

Od nekdanjih osemdesetih prebivalcev, kolikor jih še pomni Feliks Anžin, jih je zdaj v vasi le še trideset, obdelovalne zemlje pa je več kot pol opuščene. Nekdanje družine so bile velike, po deset otrok je bilo pri hiši, saj se je vse, kar je bilo treba napraviti na kmetiji, napravilo z rokami. Mehanizacije ni bilo, zato pa je bilo toliko več delovnih rok in nobene možnosti drugačne zaposlitve. Danes menda ce-

lo ajde, ki so jo včasih pri vsaki hiši pridelali po osemdeset mernikov, ni več, ne seje nihče več.

Vendar kraj ne izumira, le doživlja neko svojstveno preobrazbo. Kmetje so povečini prodali slabšo zemljo za gradnjo počitniških hišic, od katerih jih je že precej zgrajenih, v končni fazi pa jih bo okrog sto. In prav ti vikendarji so dali kraju nov utrip, saj zaradi bližine ne zahajajo gor le ob koncu tedna, ampak tudi ob delavnikih, po službi. Mnogi obdelujejo vrtove, ki so jih pridobili iz že zaraščenih gozdnih obrobij.

Ne smemo reči, da so prav oni spet vrnil vasi življenje, nekaj pa je na tem. Tudi staroselci so se spet bolj posvetili kmetijam. Pri Šornu in Prenkovih sta močni kmetiji, pri Ručigaju spodaj pa poleg kmetije še gostilna. Tudi pri Bramarju je sin pustil obrt dolini in se spet posvetil gruntu.

Dandanes, ko se kmetijstvo spet krepi, je dobršen del usmerjen v živinorejo. Posebnost kraja pa so nasadi črnega ribeza, saj sta prisojna lega in ilovnata zemlja kot nalašč zanj. Zaenkrat ga goje le pri dveh hišah, obstajajo pa možnosti, da bodo enkrat vse dobenske njive zasajene z ribezom.

Izročilo pravi, da so bili dobenski fantje pred skoraj dvema stoletjema rokovernjači, ki so zadali Napoleonovim Francozom precej skrbi. Pa tudi drugim, saj je znano, da je postalo rokovernjaštvo iz skrivaštva pred francosko vojno obveznostjo navadno razbojništvo. Obrali so vsakega, ki je kaj imel in jim prišel v roke. In baje na Dobenem naj bi si rokovernjači po smrti svojega poglavarja razdelili skrinjo naropanih cekinov.

Pod večer je bilo spodaj v Ručigajevi gostilni živahno. Gostilničar je ponosen na lesen strop z letnico 1770. Tudi streha, po kateri se je zlival droben dežek, je redkost, saj je pokrita s škrlavcem. Potrebna bi bila temeljite obnove, pa menda tega ne zna delati nihče več.

Janez Zrnec

Anžinova domačija na Dobenem (vse slike: Janez Zrnec)

Boštanj pri Grosupljem

Bil bi vesel, ko bi kdaj kaj napisali o Boštanskem gradu pri Grosupljem.

Frank Gruden, Roundup, Montana, ZDA

Čeprav stoji na nizkem holmu, komaj slabih 360 metrov nadmorske višine so mu namerili, je grad Boštanj daleč viden. Pravzaprav ne grad, ampak le njegova severna stena, ki je še vse, kar je od mogočnega poslopja

ostalo. Da so bili ti kraji že zelo zgodaj naseljeni, pričajo prazgodovinske gomile, ki so jih našli v okolici, sam grad pa je bil postavljen na temeljih rimske trdnjave. Njegovo prvotno ime je bilo Zgradec, kot se še danes imenuje bližnja med obsežne njive postavljena vas. Sredi šestnajstega stoletja je bil last Jakob Lamberg, ki mu je dal tudi kasnejšo podobo. Od takrat se tudi imenuje Weissenstein, Beli kamen ali Boštanj. Grad je bil kasneje v lasti Herberta Turjaškega, rodbine

Blagay, do zadnje vojne pa so ga posedovali baroni Lazariniji. Ker je bil belogardistična in italijanska postojanka, so ga leta 1943 partizani uničili. Obstaja celo verzija, da so se po zlomu fašistične Italije sprva hoteli zabarikadirati belogardisti prav na Boštanju, pa so se potem odločili za Turjak.

V poslopju gradu je bilo kljub prizidavam ohranjenih precej poznogotških in renesančnih elementov, novejši del pa je vseboval rokokojske in klasičistične dekoracije. V srednjem veku

je bila graščina tudi sedež sodne oblasti.

Danes v ruševinah ni nikake zanimivosti več. Do pred nekaj leti je na najvišjem zidu domovala štorcklja, ki pa je zdaj ni več. Pač pa se z nizkega holma odpira na vse strani prelep razgled. Na obzorju se beli Grosuplje s številnimi novimi gradnjami, na drugo stran sta slikoviti vasi Lobček in Zagradec, sredi obsežnih njiv. Pod gradom v smeri proti Račni se razprostira širo Radensko polje, kraški svet, ki je ob deževju poplavljen. Tu v številnih jamah izginja Grosupeljščica, po domače ji pravijo Breg, na dolgo podzemsko pot, da izvira po mnogih kilometrih kot Krka. Zemljišče je zamočvirjeno in slabo za obdelovanje in košnjo.

Tik pod gradom so naj sodobnejši hlevi Ljubljanskih mlekarn, katerih obstoj se začelja takoj po osvoboditvi kot del Agrokombinata Barje. Danes gojijo črnobelo frizijko, križano s holštajnsko pasmo, ki se v naših krajih obnese kot najboljša mlekarica. Enota v Boštanju ima 350 glav živine in pridelava letno okrog tri milijone in pol litrov mleka, kar je lepo povprečje med slovenskimi proizvajalci.

V sklopu gradu so nekoč obratovale tudi opekarne ter mlin in žaga. Vse skupaj so opustili 1965. leta. Na te čase spominja le ribnik ribiške družine Grosuplje, ki je v izkopu nekdanje opekarne. Bregovi v slikoviti okolici skoraj nikoli ne samevajo, saj imajo dober ulov krapov ribiči in turisti, ki love na dnevno karto.

Samo kmetijstvo, točneje poljedelstvo je razvito v okolici Zagradca, saj je tu svet dvignjen in primeren za obdelovanje. Vendar so kmetije majhne in je zato večina prebivalcev te vasi v službah, kmetije pa obdelujejo v prostem času.

Del vasi Zagradec pri Grosupljem (vse slike: Janez Zrnc)

Če se ozremo naprej po dolini, nam pade v oči dokaj visok holm, katerega pobočja se strmo dvigajo in na vrhu nosijo cerkev. To je Kopanj, ki se v zgodovini prvič omenja 1433. leta. Stara cerkev, do nje vodi tudi strma cesta, je bila v časih turških vpadov utrjena z obzidjem, katerega ostanki so še vidni. Med zadnjo vojno je bila požgana pa potem spet obnovljena. Na Kopanju je bila že v začetku prejšnjega stoletja šola. Znana je Kopanj po pesniku Francetu Prešernu, ki je tu živel kot mlad fantič pri svojem stricu župniku Jožefu Prešernu.

To je le nekaj malenkosti, saj je boštajnska okolica slikovita in zanimiva za vsakogar, pa naj ga pot zanese le do tod ali naprej v Krko ali Videm, do koder vodijo makadamske ceste.

Janez Zrnc

Obsežni hlevi Ljubljanskih mlekarn, v ozadju Grosuplje

Na obrobju močvirnega radenskega polja

Obrt – del razvojnih načrtov

Drobno gospodarstvo v občini Kranj

Pomen drobnega gospodarstva

V drobno gospodarstvo štejemo tiste delovne organizacije, v katerih je zaposlenih manjše število delavcev, in ki opravljajo posamično ali maloserijsko proizvodnjo, proizvodnjo v koperaciji in po naročilu, kakor tudi vse vrste obrtnih storitev v združenem delu. Poleg družbenega sektorja sodijo v drobno gospodarstvo s pomembnim deležem tudi dejavnosti, ki se opravljajo z osebnim delom in s sredstvi občanov in tudi vse oblike združevanja in organiziranja osebnega dela in sredstev z delom drugih delavcev. Optimalna vloga drobnega gospodarstva in s tem tudi zasebnega dela bo zagotovljena z njegovim dolgoročnim načrtom, z veliko serijsko industrijo in drugo družbeno proizvodnjo. Kooperacija drobnega gospodarstva z industrijskimi organizacijami se hitro razvija. Na Gorenjskem 19 največjih industrijskih delovnih organizacij, predvsem v dejavnosti predelava kovin, elektroindustriji in tekstilni industriji sodeluje s 436 kooperanti v zasebnem delu in 190 kooperanti v družbenem sektorju, v tem poslovanju pa se ustvarja skupni promet, ki presega 3 milijarde din. Samo DO Iskra Elektromehanika s sedežem v Kranju, katere elektrotehnični in elektronski proizvodi so znani in cenjeni širom po svetu, sodeluje z 285 kooperanti v zasebnem delu in s 85 kooperanti v družbenem sektorju.

Ob proizvodni obrti ne gre zanemarjati ostalih dejavnosti, ki terjajo več živega dela, nudijo pa nujne storitve za zadovoljevanje potreb občanov. Gorenjska je s svojo slikovito gorato pokrajino in mnogimi naravnimi in kulturno zgodovinskimi znamenitostmi v celoti turistično območje. Zato je pomembna dopolnilna turistična ponudba, ki jo zagotavljajo manjši zasebni gostinski obrati in domača obrt. Na Gorenjskem je 225 zasebnih gostišč, vendar je njihova razporejenost takšna, da jih v turističnih centrih še vedno ni dovolj.

Razvito drobno gospodarstvo nudi veliko možnosti produktivnega zaposlovanja. O dinamični rasti obrti pričajo številke, da je bilo v letu 1979 v občini Kranj že 572 obratovalnic, ob upoštevanju avtoprevoznitstva in gostinstva pa je skupno število občanov, ki samostojno opravljajo obrtno dejavnost v letu 1979, že 804. Največje število zaposlenih je bilo v dejavnosti izdelave in popravil predmetov iz usnja in gume in v dejavnosti izdelovanja in popravil raznovrstnih proizvodov. Analize o nadaljnjem razvoju obrti kažejo velike potrebe in s tem tudi možnosti razvoja v stavbni obrti (zidarstvo, krovstvo, pleskar-

Kranj

stvo, pečarstvo, kamnoseštvo, inštalaterstvo), vzdrževanju tehničnih predmetov in tehničnih storitvah (mehanika, popravila avtomobilov, poljedeljskih strojev, RTV aparatov, mizarstvo, žagarstvo, storitve čiščenja), v vseh vrstah posebnih storitev ter v živilski obrti.

V občini Kranj si prizadevamo oblikovati posebne obrtne cone, kar bo omogočilo večjo racionalizacijo transporta, boljše povezovanje ter tudi popolnejši pregled nad ponudbo in povpraševanjem, ko gre za sodelovanje z industrijo in drugimi velikimi dejavnostmi.

Glede ekonomskega položaja drobnega gospodarstva ugotavljamo, da to ne zaostaja za ostalimi dejavnostmi. Predvsem je značilno, da ustvarja velik dohodek v primerjavi z vloženi sredstvi. Ob ugodnih kazalcih ekonomičnosti in akumulativnosti poslovanja ustvarja na Gorenjskem 11% družbenega proizvoda, od tega 4% v družbenem sektorju in 7% v samostojnem osebnem delu.

Dejavnost obrtnega združenja

Obrtno združenje v Kranju je organizacija drobnega gospodarstva, ki opravlja

pomembno vlogo pri povezovanju samostojnega dela z družbeno organizirano proizvodnjo. Združuje preko 1000 obrtnikov. Članom nudi strokovno pomoč pri pridobivanju različnih dovoljenj, pri vodenju upravnih postopkov in pri organiziranju evidenc o poslovanju. Svojo dejavnost opravlja združenje po dveh programih. Tako imenovani A program obsega vse aktivnosti v poslovnem in družbenem delovanju obrtnikov, B program pa vključuje pomoč pri strokovnem usposabljanju, vodenju poslovnih evidenc, organiziranje razstav in sejmov ter organiziranje družabnih in športnih prireditiv. Tudi v obrtnem združenju ugotavljajo pomanjkanje obrtnikov, ki bi opravljali osebne storitve in sklepali dolgoročne kooperacijske pogodbe z delovnimi organizacijami, predvsem za izdelke, s katerimi se nadomešča uvoz. Nekoliko preobsežna je dejavnost avtoprevoznitstva in taksi storitev.

Pomembna je vloga združenja pri zagotavljanju prostorov za obrtne dejavnosti. Sodeluje pri urejanju komunalne cone na Primskovem v Kranju, kjer je predvidenih 23 delavnic za odkup za proizvodno-obrtno dejavnost. S prostorskimi ureditvami dokumenti se zagotavljajo možne lokacije

za obrtne dejavnosti tudi v krajevnih skupnostih Predvor, Šenčur, Stražišče, Cerklje. Združenje si prizadeva, da bi vsem investitorjem v komunalni coni priznali davčne olajšave in jim tako olajšali zagon novih obratov.

Pri obrtnem združenju deluje kreditni odbor, ki bankam posreduje mnenje glede kreditiranja posameznih investicij. Kreditni pogoji so ugodni, saj banke na priporočilo združenja nudijo kredite za postavitev delavnice in za nabavo opreme po 8-letih odplačilni dobi z 8-12% obrestmi. Člani združenja imajo organizirano samopomoč, ki vsem članom na osnovi vzajemnega združevanja sredstev in po pogodbi z banko nudi kratkoročna posojila za dobo od 30 do 60 dni po 12% obrestni meri. Podatki kažejo, da je takšna pomoč zelo dobrodošla, saj se je člani v veliki meri poslužujejo.

Delavci, ki samostojno opravljajo dejavnost, so izenačeni z delavci v združenem delu tudi glede možnosti dopolnilnega izobraževanja in glede družbenega standarda. Sklad za dopolnilno izobraževanje delavcev v sodelovanju z delavskimi univerzami in zlasti gostinskimi šolami financira izobraževanje. Odziv je med obrtniki dober, usposablja pa se vse do stopnje inženirja. Ena izmed pomembnejših nalog združenja je skrb za zadovoljevanje stanovanjskih potreb članov, vendar na tem področju še niso zadovoljni z doseženi.

Poleg združenja je pomembna organizacija za razvoj in pospeševanje obrti Gorenjska obrtna zadruga s sedežem v Kranju. Skrbi za nabavo sredstev opreme, reprodukcijskega materiala ter za prodajo proizvodov. Poslovanje preko zadruge je razbremenjeno davka na promet proizvodov in storitev, zato omogoča obrtnikom večjo ekonomičnost pri delu.

Sejem malega gospodarstva

V zvezi z drobnim gospodarstvom velja omeniti pomembno prireditve, ki jo vsako leto v maju, letos že 6 zapored organizira Poslovno prireditveni center Gorenjski sejem. Gre za sejem malega gospodarstva, na katerem je s prikazom svoje dejavnosti

Program sejmskih prireditev v drugi polovici leta 1981 na razstavišču Gorenjskega sejma v Kranju

14.-24. avgusta - 31. Gorenjski sejem
16.-23. oktobra - 14. Sejem stanovanjske opreme
12.-20. decembra - 22. Novoletni sejem
Veliko silvestrovanje
Tradicionalno pustovanje
Priložnostne zabavno glasbene prireditve

letos sodelovalo preko 170 razstavljalcev. Sejem od prikazovanja izdelkov prerasča v mesto srečevanja ponudbe in povpraševanja ter sklepanja dolgoročnih dogovorov o proizvodni kooperaciji oziroma o zadovoljevanju določenih storitev, ki jih je s svojo prilagodljivostjo sposobno najrentabilneje zadovoljiti malo gospodarstvo.

Bodoči razvoj drobnega gospodarstva

Glede na dolgoletno tradicijo, glede na prilagodljivost povpraševanja in ponudbe in sorazmerno majhna vlaganja ima drobnogospodarstvo pomembno mesto v razvoju občine Kranj v planskih aktih do leta 1985. Pri nadaljnjem razvoju drobnega gospodarstva in njegovem povezovanju z večjimi delovnimi organizacijami imajo pomembno vlogo medobčinska gospodarska zbornica za Gorenjsko, obrtna zadruga Kranj, združenje samostojnih obrtnikov Kranj in Gorenjski sejem. Povezujejo potrebe delovnih organizacij in razpoložljive zmogljivosti drobnega gospodarstva in obrti ter tako omogočajo izrabo vseh prednosti, ki jih nudi specializirana proizvodnja v okviru organizacijskih enot drobnega gospodarstva.

Za uresničenje srednjeročnih razvojnih načrtov obrti bodo v urbanističnih dokumentih upoštevane potrebe za poslovne prostore za osebne storitve in storitve gospodinjstva v okviru stanovanjskih naselij, za dejavnosti drobnega gospodarstva, ki

povzročajo hrup, obremenjujejo promet in potrebujejo več prostora za organiziranje dejavnosti pa v obrtnih conah. Pomanjkanje ustreznih poslovnih prostorov je gotovo ena izmed večjih ovir nadaljnjemu razvoju obrti. Zato se v načrtih razvoja občine Kranj predvideva, da bo samoupravna stanovanjska skupnost izdelala srednjeročni načrt izgradnje večjih kompleksov novih poslovnih prostorov ter revitalizacije in obnove obstoječih poslovnih prostorov, zlasti v starem mestnem jedru.

V občini si prizadevamo tudi s politiko davčnih olajšav in politiko cen obrtnih storitev spodbujati razvoj deficitarnih obrti, predvsem v dejavnosti, ki opravljajo popravila, vzdrževalna dela, izdelujejo izdelke po individualnih naročilih ali opravljajo osebne storitve. Pomembno sredstvo usmerjanja in spodbujanja razvoja obrti je kreditna politika. Zato so se banke obvezale, da bodo pospeševale razvoj drobnega gospodarstva in predvsem financirale razvojne programe deficitarnih storitvenih dejavnosti.

Naj za zaključek povemo, da je drobnogospodarstvo ena izmed pomembnejših razvojnih usmeritev tudi v SR Sloveniji kot celoti. Iz prikaza stanja in bodočega razvoja obrti v občini Kranj vidimo, da se na Gorenjskem vse družbene sile vključujejo v prizadevanja za doseg takšnih razvojnih usmeritev.

poslovno prireditveni center
gorenjski sejem kranj, p.o.

64000 kranj, c. staneta žagarja 27

telefon:

uprava: (064) 21 580, 21 575

komerciala: (064) 22 234, 22 235

brzjav: sejem kranj

telex: 34-657 YU GS-KR

Na razstavišču Gorenjskega sejma v Kranju

Samostojni obrtnik se predstavlja na sejmu malega gospodarstva v Kranju

Ob novi monografiji o slikarju Jožetu Horvatu-Jakiju

Samorastnik iz Nazarij

Tiskarsko-založniški zavod ZRINSKI iz Čakovca je v 5000 primerkih tiskal monografijo o najbolj nenavadnem slovenskem likovniku Jožetu Horvatu-Jakiju.

Več avtorjev je sodelovalo pri rojstvu te monografije; pglavitni so bili slovenski književnik in kipar Tone Svetina, ki je spisal uvod v knjigo, prispeval slikarjeve življenjepisne podatke ter sodeloval pri izboru gradiva, Edi Golc, ki je zbiral in izbiral gradivo za objavo, ter oblikovalec Nevenko Perin, ki je dal knjigi čisto oblikovalsko, prefinjeno in elegantno podobo.

Skopi življenjski podatki takole govore o Jakiju:

Rodil se je leta 1930 v Murski Soboti. Po nedokončani gimnaziji se je preživljal z raznimi deli: kot rudar v Bosni in pristaniški delavec na Hrvaškem. Slikati je začel v gimnaziji, prvič pa je – leta 1955 – razstavljal svoja dela v Varaždinu. Na samostojni razstavi na Reki – leta 1958 – ga je hrvatski književnik Slavko Mihalič preimenoval v Jakija (močnega), kar je poslej ostal njegov psevdonim. V začetku šestdesetih let se je izpopolnjeval v Karlsruheju, potoval pa je tudi v Francijo, Avstrijo, Italijo, Švico, Belgijo in ZDA.

V Zvezni republiki Nemčiji so mu odkupili okrog 1800 slik, s čimer so izrazili priznanje za njegovo likovno

kakovost, ki opravičuje tolikšno naložbo. Tudi sicer so Jakijeva dela raztresena po vsej Jugoslaviji in zunaj njenih meja; najdemo jih v domovih preprostih ljudi pa tudi v pomembnih in uglednih domačih ter tujih ustanovah.

Jože Horvat-Jaki se je uveljavil tudi kot nevsakdanji oblikovalec tekstila, tapet, ročno izdelanega papirja (papirnica Vevče), keramičnih ploščic in stekla (Rogaška Slatina), kovin in tudi zlata (Zlatarna Celje). Ilustriral je tudi slovensko izdajo knjige Balade Petrice Kerempuha Miroslava Krleže. Likovno je opremil hotel Slavija v Mariboru, ljubljanski Čuk klub, napravil freske na pročelju stavbe Urbanističnega zavoda v Velenju ter sgrafito na stavbi Lesnine v Levcu.

Leta 1962 in 1970 je prejel odkupno nagrado na II. in VI. zagrebški razstavi jugoslovanske grafike v Zagrebu. Leta 1979 je dobil veliko zlato plaketo na Taboru jugoslovanskih samorastnikov v Trebnjem, 1977. leta zlato plaketo Diane na razstavi Lov in umetnost na Slovenskem, v kasnejših letih še nekaj vrhunskih priznanj, leta 1979 pa ga je predsednik republike Tito odlikoval z Redom dela s srebrnim vencem.

Kako ga v uvodnem delu monografije označuje pisatelj Tone Svetina, je Jaki »najizvirnejši, čitljiv in najmočnejši v risbi«. Mnogi naši in tuji kritiki občudujejo trdnost in dovršenost Jakijevih risbe, kakovost njene izdelave in tudi vsebino sporočila. Njegova risba je izredno fina, včasih kot s pajkovo mrežo stkana podoba sveta, kot dragocena čipka, kot zaris v kovino, ki bi ga delali neznani mojstri kdovekatere kulture v davnini.

Doslej je razstavljal na stotih skupinskih razstavah po vseh celinah, več desetih njegovih samostojnih razstav pa so bile vedno v središču pozornosti slovenskega in evropskega likovnega sveta. Zato je povsem razumljivo, da se izdaj njegovih monografij lotevajo številne jugoslovanske založbe.

Tiskarsko-založniški zavod Zrinski iz Čakovca je z monografijo o Jakiju poslal na knjižni trg izjemno dragoceno knjigo. V njej je 278 fotografij Jakijevih del v črnobeli tehniki (Jaki je predvsem grafik), razen Svetinove uvodne besede o umetniku pa je v

V knjigi je ponatisnjen portret Jožeta Horvata-Jakija, ki ga je naredil sloviti slovenski likovni umetnik, predvsem grafik Božidar Jakac.

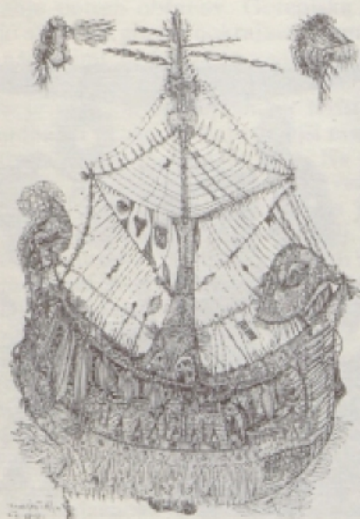
knjigi dragocen tudi bibliografski prispevek o Jakijevih razstavah, delu in odmevih po svetu.

Ves besedni del je v knjigi natisnjen tudi v nemškem jeziku, kar lajša umetnikovo sporočilnost v nemško govorečih evropskih deželah. Sporočilnost umetnika, ki si je – prav rad – nadel vzdevek Jaki, kar pomeni – človek moči. Narava ga je namreč obdarila prav zares z nenavadno vitalnostjo, ki prevzema vse njegovo snovanje.

J. Vi.

Tempelj ljubezni, sito, avtor Jože Horvat-Jaki

Mirna plovba, visoki tisk, avtor Jože Horvat-Jaki

Živeti v dvoje

Pred dobrimi enajstimi leti je v Ljubljani zaživela ŽIVA, prva slovenska in obenem tudi prva jugoslovanska ženitna posvetovalnica in posredovalnica, ki se je pred kratkim preimenovala v »svetovalnico za življenje v dvoje«.

Njen namen je jasen: nuditi ljudem, ki živijo osamljeno, možnost, da si najdejo življenjskega tovariša, da prekinejo s svojim samotarskim življenjem in da zažive v dvoje, zadovoljno, harmonično, torej srečno...

Veliko tovrstnih primerov je ŽIVA rešila doslej: pomagala je tistemu fantu, ki spričo zagnanega dela na kmetiji nima časa pohajkovati po plesiščih, pomagala je tistemu mladeniču, ki spričo dela v službi ne najde časa, da bi se vključil v družbo, kjer bi se razvedril v krogu mladih, sebi enakih, in odkril dekle, ki bi mu bila tako všeč, da bi si jo zaželel ob sebi za vse življenje, pomagala je tudi tisti ženski, ki je – kot pravimo – »spravila h kruhu« svoje otroke, jesen življenja pa bi rada preživljala v dvoje, pomagala je tudi tisti starki, na katero so pozabili njeni otroci, zaželela pa si je še nekaj let družbe, klepeta, izmenjave misli...

V dobrih enajstih letih je šlo skozi Živine »roke« okrog 60 tisoč ljudi, kar pomeni, da je najmanj dobri polovici ta inštitucija pomagala zaživeti bolje, polneje.

ŽIVA je bila ustanovljena leta 1968. S svojim obstojem se je tako močno uveljavila v vsakdanjem življenju, da je bilo treba odpreti tudi njene podružnice v Mariboru, Zagrebu, Beogradu...

»Stranke« prihajajo iz vse Slovenije in tudi iz tujine. Tistemu Franclju, ki gara sredi nemškega Porurja, se je zazdelo, da bi bilo na tujem prijetneje garati za hišo, če bi bila ob njem tudi deklica. Pisal je Živi v Ljubljano, po pogodbi so mu omogočili osem variant. Že pri drugi je rekel – tale je prava. Zdaj družno garata za hišo, da bosta imela prijeten dom v domovini, ko se bosta vrnila vanjo.

Jože iz švedskega Malmöja je ugotovil, da so švedska dekleta sicer brhka, a bi raje zakonsko živel s Slovenko. Povedali so mu znanci za Živo, pisal je tja, in strokovnjaki v tej po-

svetovalnici so mu uspešno pomagali. Zdaj je ob Jožetu na Švedskem tudi Mojca.

Primerov, ki jih je uspešno »razvozljala« Živa, je veliko. Izseljenec, ki živi v Avstraliji, bi rad za ženo Slovenko. Prav. Oglasi v dnevnem časopisju sicer opravijo svoje, vendar pa velja, praksa je to pokazala, da bi se bilo

treba še kaj več pogovoriti. Živa je ustanova, ki to omogoča. Pomagala je. Uspešno.

Strokovnjaki te posvetovalnice se spominjajo mnogih primerov. Denimo tistega, ko je Vesna že drugo desetletje delala v Belgiji, pa se ji je zdelo, da bi bilo lepše živeti v dvoje. Ob Živini pomoči je uredila svoje življenje.

Zaljubljenca (foto: Janez Zrnc)

Vezenine spet dobivajo ceno

Stare belokranjske hiše iz lesa počasi izginjajo, ker ne ustrezajo sodobnemu načinu življenja, ljudje pa še naprej ohranjajo stare običaje in spretnosti svojih dedov in ne dovolijo, da bi jih pregazil industrijski čas. Belokranjecem se tudi ne mudi tako kot mnogim drugim: za gosta vedno najdejo čas in so naravnost prežeti z gostoljubnostjo. Iz njihove hiše ne boste nikoli odšli lačni, še manj žejni, ker ti preradi postavijo na mizo liter domače vinske kapljice. V Belo krajino smo se podali, da bi videli, kako nastaja njihovo domače platno, njihove znane vezenine, narodne noše in pisanice.

Marija Cvitkovič: »Lanu že ne seje mo več...«

kot je jurjevanje in kmečka ohcet,« je povedala in nam pokazala otroško narodno nošo, ki jo je naredila za svojo malega vnučka, da bo šel v njej na jurjevanje.

Belokranjska narodna noša je bela, vendar je tudi kot takšna različna. Vsaka fara je nekdaj imela svojo posebnost in te posebnosti se še ohranjajo. Največ naročil imajo Cvitkovičevi za črnomeljsko narodno nošo, ker je najbolj preprosta in iz industrijskega blaga, ki ga je lahko dobiti, medtem ko je adlešičevska noša iz domačega platna.

Ko je tekla beseda o platnu, nam je sobesednica še omenila, da so nekdaj namakali lan v Kolpi, čeprav je bilo to prepovedano. Smrdelo je in ribe so se opijanale – ker je lan tudi mamilo. Zato so ga rajši razprostirali po rosi, a je dlje trajalo.

Statve, ki še pojejo

Vas Adlešiči je skrita čisto na konec Slovenije tja h Kolpi. Do tja že vodi asfaltna cesta in mnogi ljudje se od doma vozijo na delo v bližnji Črnomelj in Metliko. V kratkem pa bodo tudi sami dobili majhno Iskrino tovarnico, s čemer bo izseljevanju, tako močnem vse do nedavnega, dokončno odklenkalo.

Kdor se zanima za stare spretnosti Belokranjcev in njihove narodne noše, se bo ustavil pri prvi hiši v Adlešičih, pri Cvitkovičevih, kjer še pojejo statve in tke domače platno iz lana in konoplje. Marija Cvitkovič je namreč priznana tkalka in vezilja, ki svoje izdelke prodaja daleč naokrog in je edina, ki se še drži tovrstne obrti. S tem pa, na srečo, ni rečeno, da je edina, ki se posveča temu delu. V vasi se še kdo najde, ki zna tkati, le lanu in konoplje ne sejejo več.

»Semena še hranimo, sejemo pa nič več, ker ni delovnih rok, da bi želi, tolkli, trli in predli lan ali konopljo.

Nekdaj so to vaščani počenjali skupaj, tako da so hodili od hiše do hiše in podelali vse, kar je bilo za podelat. Z izseljevanjem v mesta je ta običaj zamrl,« je povedala Marija Cvitkovič, ki sama že šteje 60 let in s priletnim možem še tketa platno iz starih zalog lanu oziroma konoplje.

»To je zamudno delo in ni nikoli dovolj plačano. K sreči so nam na občini odpisali prometni davek, sicer bi tudi midva opustila tkanje,« je dodala ženica, ki je trdna in delovna, da je le kaj.

Poleg hiše si je uredila lično delavnico, v kateri tke in izdeluje belokranjske narodne noše.

»Naročila komaj dohajam, kajti belokranjska narodna noša je zelo priljubljena pri folklornih skupinah širrom po Sloveniji. Nekateri pa se vanje še oblečejo v času raznih praznovanj,

V Adlešičih skoraj ni ženske, ki ne bi znala veziti belokranjskih vezenin

»Za platnene izdelke je vse več zanimanja. Priljubljene so predvsem bluze od narodne noše, razni prtji, zavese, brisače tako iz samega platna kot tudi vezene. Vsa družina mi pomaga, tudi sin, ki dela ažur na prtih in snaha, ki veze. A vsega le ne zmoremo, saj sta mlada dva v službah. Zato sodelujem z vaščankami,« je pripovedovala Marija Cvitkovič.

V Adlešičih bojda ni ženske, ki ne bi znala vezti belokranjskih vezenin, vendar se vse le ne posvečajo temu delu, ker jih je veliko po tovarnah in pisarnah. Kakih petnajst se jih redno ukvarja s tem delom, medtem ko jih je bilo nekdanj kar 200, ko je v vasi še delovala zadruga, ki je izdelke odkupovala. Zdaj jim jih ni potrebno nič več ponujati, kupci sami prihajajo iskat te čudovite vezenine.

Marija Trdič iz Pribincev pri Črnomlju
slika pisanice tudi za prodajo

Belokranjica, oblečena v eno od inačic
belokranjske noše

»Lani nam je neki gostilničar naročil, da smo opremile celo gostilno od zaves do prtov, prticev in serviet,« je povedala Ema Adlešič, ki sicer dela v pisarni, ob večerih, zlasti pozimi pa pomaga materi pri vezenju.

»Tudi sestra in oče se lotita tega dela in sodelujemo tudi s Cvitkovičev. Meni je to v veselje in tudi zase sem že nekaj naredila,« je povedala mlada Ema Adlešič.

Nekdanj so si belokranjska dekleta izvezla vso balo od rjuh, zaves, prtov, do brisač in blazin. Starejše generacije so to počele, medtem ko so pasle živino. Učile so se pri materah in babicah, ki so iz roda v rod prenašale stare rdeče-modre vzorce. Danes so le-ti zbrani v knjigi in kar je posebej vredno, otroci se jih uče tudi v šolah, kjer

ročnemu delu, zlasti belokranjskemu, posvečajo posebno pozornost.

Druga belokranjska posebnost pa so pisanice, jajca, ki so jih nekdanj poslikovali za velikonočne praznike in tekmovali med seboj, kdo bo naredil bolj pisane in lepše. No, tudi danes se Belokranjci ne odrekujejo tradiciji, posebej pa se z njo ukvarja na primer Marija Trdič iz Pribincev pri Črnomlju.

To je štiridesetletna kmečka gospo dinja, ki čez dan dela na polju, zvečer pa se za razvedrilo vsede k mizi in izdeluje pisanice. Svoj dar za slikanje je odkrila šele pred petimi leti, prej pa je vezla.

»Najlepše mi je, kadar pada sneg, jez pa sedim ob peči in rišem po jajcih ter se kosam sama s seboj tako, da tudi dva pirha nista enaka,« je povedala, ko nam je prinesla pokazat celo škatlo gotovih pisanic, pripravljenih, da jih odnese prodat v ljubljansko trgovsko podjetje »Dom«.

Delo z jajci ni preprosto. Jajca je treba najprej izpihati, da ostane samo lupina. Nato vzame v roke pisac, ki ga namaka v raztopljen čebelji vosek in z njim riše po jajčni lupini. Potem jih pobarva z rdečo barvo, nakar jih ponovno poriše z voskom in drugič povolja v barvi tokrat črni. Nazadnje jil skuha, da vosek odstopi in na ta način dobi rdeče-belo-črne pisanice, ki jih na koncu, ko so suhe, okraši še s cofom volne (da jih lahko obesite) in namaže s slanino, da se svetijo.

To je serijsko delo in manj kot trideset hkrati se jih ji ne izplača delati. Izpihana jajca ji nosijo tudi sorodniki in sosedje, ker jih doma ne porabi toliko, saj družina šteje le štiri člane.

Na vprašanje, kaj ji pomeni to delo, je odgovorila: »To je veselje in kak dinar več pri hiši, saj je zemlja bolj skopa.«

Še to: pisanice Marije Trdič so priznane in so bile tudi že na raznih razstavah.

Albina Podbevšek

Intervju – sedemdeset let kiparja Zdenka Kalina

Mojster portretov

Pred sedemdesetimi leti se je zgodnjega aprilskega dne rodil v slikovitem Solkanu pri Gorici ZDENKO KALIN, kipar, čigar ime so njegova dela ponesla iz male slovenske domovine po vseh evropskih deželah pa še na ameriško in avstralsko celino.

Rasel je v družini računskega nadsvetnika in poštarice, iz katere izhaja še en znameniti slovenski kipar, brat Boris. Ko je morala napredna družina Kalinovih zavoljo znanih narodnostnih vzrokov zapustiti Primorsko, se je naselila v Ljubljani. Tu je mladi Zdenko dokončal gimnazijo in se tehniško šolal pri mojstru Alojzu Repiču, potem pa je – kot precej takratnih mladih nadarjenec – odšel na likovno akademijo v Zagreb, kjer so mu posredovali dragoceno znanje sloviti likovni pedagogi Kršinić, Frangeš in Babić.

Po diplomi je odšel na študijsko pot, v Italijo in Pariz, da bi si razširil znanje in obzorje. Tu se je navduševal nad deli kiparjev, ki so še danes trdno zasidrani v zgodovini evropskega in prav tako tudi svetovnega kiparstva.

Potem se je vrnil v domovino – in odtlej že dobrih petinštirideset let ustvarja in bogati slovensko likovno zakladnico.

Priznanja so prišla zgodaj

Strokovnjaki sodijo o Zdenku Kalinu, da je s svojimi deli bil prvi, ki je vnesel novosti zahodnoevropskega kiparstva v obdobje domačega kiparskega ustvarjanja, ki je bilo močno pod vplivom slovitega pa po vsem svetu znanega Ivana Meštrovića, in da je pripomogel k prelomu s tradicijo pa zastavil nove temelje v slovenskem kiparstvu.

Kmalu je postal profesor na likovni akademiji v Ljubljani, kjer je dobrih trideset let vzgajal številne nadarjene rodove mladih slovenskih kiparjev, torej ima neizpodbitne zasluge za najboljše vzgojo tovrstnih mladih slovenskih likovnikov; vzgojil je vrsto dobrih kiparjev, ki pošteno in kakovostno ustvarjajo – pa hkrati ljubijo svoje delo.

Vsa ta leta je veliko razstavljal, samostojno, a še pogosteje skupinsko v

Takšnole kovinsko-leseno ogrodje je začetek kiparjevega ustvarjanja; nanj potem nanaša mehko in voljno glino. V ozadju je nekaj starejših del, desno pa portret Pepce Kardeljeve

družbi z ostalimi slovenskimi vidnimi likovniki. Njegova dela so na samostojnih razstavah občudovali ljubitelji kiparske umetnosti v Trstu, Gorici, Parizu, v družbi z ostalimi jugoslovanskimi likovniki pa je gostoval v številnih mestih zahodne Evrope pa – kar je najpomembneje – na slovitem bienalu v Benetkah, kamor redko, zato pa tem bolj upravičeno, zaide izdelek čopiča ali dleta slovenskega umetnika. Njegova dela hranijo tudi številni lastniki zasebnih in javnih zbirk, na Slovenskem in drugod.

In kar je izredno pomembno za nas v domovini, in vas, rojake, živeče na oddaljenih celinah, je to, da se je umetnik vedno rad in s posebno ljubeznijo odzval vabilom, da bi za izse-

ljenska društva izklesal portrete slavnih slovenskih mož. Tako imajo naši izseljenci v avstralskem Melbournu Otona Župančiča, v Sydneyu pa Ivana Cankarja in Franceta Prešerna, v kanadskem Torontu je Simon Gregorčič, v Pittsburghu v Združenih državah Amerike pa kip pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča. Enak Adamičev doprnski kip je tudi v pisateljevem rojstnem Blatu pri Grosupljem, drugi odlitek Ivana Cankarja je v avli Cankarjeve gimnazije v Ljubljani, doprnski kip Otona Župančiča pa je – kot za Melbourne – odlil kipar tudi za avlo ljubljanske Drame.

Kipar Kalin doslej še ni videl svojih »ameriških« in »kanadskih« kipov v okolju, v katerega so postavljeni in v

katerem živijo, pač pa je bil v Avstraliji ob odkritju doprsnega kipa Otona Župančiča v Melbourne in je ob tej priložnosti obiskal tudi svojega »avstralskega« Prešerna in enakega Cankarja.

Kako se je počutil v tej deželi, drugi domovini številnih slovenskih rojakov?

»Tako ljubeznivo in prisrčno nisem bil še nikoli in nikjer sprejet,« se spominja umetnik. »Tam, kjer sem stanoval, so ravnali z menoj kot da bi bil njihov, domač... Pa veliko Primorcev, svojih ožjih rojakov, sem srečal v Avstraliji; še vedno odlično govore domače narečje, kot da bi ne bili zapustili domačih tal, meni, toliko let že živečemu v slovenski Ljubljani, pa je neopazno zdrsnil z jezika...«

Priznanja za umetnikovo delo so pričela prihajati že zgodaj. In vedno več jih je bilo, zato naštejmo le najpomembnejša: leta 1955 je prejel slovensko vrhunsko nagrado – Prešernovo, leta 1966 nagrado vstaje slovenskega naroda, enajst let kasneje, leta 1977, pa najvišjo jugoslovansko nagrado – nagrado AVNOJ. Zato ni nič čudnega, da ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti 25. marca 1976 izvolila za svojega dopisnega člana.

Portreti so najboljši – in najljubši

O Zdenku Kalinu, njegovemu življenju in delu, obstaja že tudi vsebinsko bogata in lepo opremljena mono-

grafija, ki ji je besedilo spisal ravnatelj Moderne galerije v Ljubljani Zoran Kržišnik. V njej je obilo slikovnega gradiva, ki priča, kako živi pravzaprav Kalinovo delo po vsej Sloveniji, le-ta pa jih ceni in je ponosna nanje.

Nadvspe rad se umetnik odzove vabilom primorskih rojakov; tako je ob sodelovanju arhitekta Borisa Kobeta izdelal spomenik bazoviškim žrtvam, ki je postavljen na pokopališču sv. Ane v Trstu, ob pomoči arhitektke Žive Baraga, ki je oblikovala okolje, stoje njegovi spomeniki Vilharju, Valenčiču in Tomšiču v Knežaku, številna pa so Kalinova poprsja slovenskih znamenitih mož – Simona Gregorčiča v Novi Gorici in Braniku, Alojza Gradnika in Ludvika Zorzuta v Medani, Antona Žnideršiča v Ilirski Bistrici, Iga Grudna v Šempolaju in Ivana Grbca v Škednju. Novi in intimno urejeni Pilonovi galeriji v Ajdovščini je umetnik podaril svoj portret glasbenika Marija Kogoja, pred kratkim pa je njegov monumentalni bronasti torzo moškega izredno sugestivno dopolnil okolje praviljično lepega dvorca Zemono pri Vipavi.

Kalinov spomenik žrtvam NOB na Urhu pri Ljubljani sodi med izredno impresivno spomeniško plastiko, enako spomenik na ljubljanskih Žalah, osrednjem pokopališču slovenskega glavnega mesta.

Leta 1942 se je rodil znameniti Kalinov Pastirček, deška figurica, vitka in sloka, ki od 1. maja 1946 plemeniti južni del ljubljanskega parka Tivoli in je postala tudi takoimenovana »špica« na vsakodnevem sporedu ljubljanske

televizije: s Kalinovim Pastirčkom, ki zavzeto izvablja lepe melodije iz svoje piščalke in za katerim se pode megličasti oblaki, tako pogosti v Ljubljani, se vsak dan prične in sklene slovenski televizijski spored...

»Pastirčka sem zmodeliral kmalu po okupaciji, leta 1942, za neko manjšo razstavo. Odkupil ga je tistikrat konservator ljubljanskega muzeja Ivan Messesnel. Tak čas je kmalu nastopil, da ko je bila figura odlita v bron, jo je že bilo treba skrivati,« pripoveduje njen avtor.

Čemu?

»S to figuro dečka sem upodobil simbol svobode, mladosti, zmage, stvari, ki tisti čas niso ustrezale okupatorju...« Zato ni nič čudnega, če so prav njegovega Pastirčka izbrali na RTV Ljubljana za slovensko televizijsko »špico«, le-ta pa je prejela – zavoljo svoje izvirnosti in simbolike – prvo evropsko nagrado. Glasbo zanjo je napisal znani slovenski skladatelj Uroš Krek, kar v dveh dneh, tako je namreč figurica sugestivno delovala nanj. Še danes nas, v domovini živeče, pogreje pri srcu, ko se Kalinov Pastirček s svojo piščalko poslavlja po končanem televizijskem sporedu od nas.

Prav Pastirček pomeni začetek novega obdobja kiparjevih umetniških stremeljenj, nežnosti in prefinjenosti pri njegovem ustvarjanju. V tem obdobju je nastal najvidnejši Kalinov ustvarjalni cikel, ki sodi v vrh sodobne slovenske plastike – Otroške igre. Sloki dečki se igrajo, prijateljujejo med seboj... Težko odtrgaš pogled od njih.

Pri mojstru Kalinu so najboljši portreti, umetniku pa so tudi najljubši. Tisto najlepše in najplemenitejše v človeku zna izvabiti iz portretiranca in s svojimi prsti to odkritje izoblikovati v glini...

Vse dneve je v svojem ateljeju. Dom mu je, tam spodaj pod Rožnikom, ob še vedno mirni Večni poti; za dober streljaj je oddaljen od svojega Pastirčka.

»Premalo časa je za snovanje po lastnih željah,« pravi mojster, kajti naročil je mnogo in ne dovoljujejo počitka.

Pred kratkim je že v bron odlil portret Pepce Kardeljeve, žene pokojnega revolucionarja Edvarda Kardelja, zdaj pa gnete v glino podobo narodnega heroja Alberta Grudna-Bliska, primorskega rojaka iz Šempolaja, ki zadnja leta živi v Sežani. Na mojstrove prste čakajo potem drugi naročniki.

Sedemdeset življenjskih let, ki so sicer prinašala zadovoljstvo ob uspehih, a niso varčevala s tegobami in žalostjo, pravzaprav mojstra še niso prav nič utrudila.

Jagoda Vigele

Zdaj gnete kipar v glino podobo narodnega heroja Alberta Grudna-Bliska, primorskega rojaka iz Šempolaja (foto: Janez Zrnc)

podpisala pogodbe o dolgoročnem sodelovanju pri proizvodnji motornih koles. Tomos bo na Kitajsko izvažal svoje vgradne motorje, na začetku za Tomosov avtomatik A-3, pozneje pa nameravajo ta program razširiti. Tovarna Jialing bo prvo leto dobavljala Tomosu kroglične ležaje in dele za motorje iz jekel, ki jih sicer morajo jugoslovanske tovarne uvažati.

Konec junija se je v prostorih Moderne galerije v **LJUBLJANI** pričel 14. mednarodni grafični bienale. Do konca septembra si bodo obiskovalci lahko ogledali več kot 1500 umetnin ustvarjalcev iz več kot 60 držav. Hkrati v istem posloplju razstavljajo nagradijenci preteklega bienala: Robert Rauschenberg iz Združenih držav Amerike, Adriana Šimotova s Češko-slovaškega in Adriana Maraž iz Jugoslavije.

V **LJUBLJANI** je bilo drugo srečanje slavistov univerz v Ljubljani in Celovcu. Na njem je 21 strokovnjakov z obeh univerz prebralo svoje referate, ki so bili posvečeni 150-letnici rojstva slovenskega pisatelja Frana Levstika, zato se je srečanje tudi imenovalo Levstikovo.

Konec junija je bil dan kolesarjev Slovenije. Tisoči so tega dne v **LJUBLJANI** in ostalih slovenskih krajih sedli na kolo in se odpravili na njem v službo, šolo, po opravkih, v trgovino, na izlet in obisk. Z množično udeležbo na kolesih so dokazali, da smo zmožni življenja tudi brez avtomobilov, mopedov, motorjev in avtobusov.

Na jugoslovanskem tekmovanju strojepiscev je Jelka Potočnik iz **LJUBLJANE** osvojila prvo mesto v disciplini točnosti s 526,2 udarca na minuto ter tretje mesto v hitrostnem tipkanju s 544,6 udarca v minuti. Svetovni rekord v hitrem tipkanju ima strojepiska z Madžarskega s 630 udarci na minuto.

V gradu **GORIČANE** pri Medvodah je bila velika razstava kolumbijskega zlatega zaklada. Gre za velik delček zaklada, ki ga hrani kolumbijska državna banka. V Sloveniji je od 26.000 predmetov razstavljenih okrog 300, razen tega pa tudi nekaj zelo zanimive keramike iz inkovskega obdobja. Zbirka je v Slovenijo prišla iz Avstralije.

Modna konfekcija Ideal iz **NOVE GORICE** je na velikem mednarodnem modnem sejmu v češkem Brnu prejela najvišje priznanje – Zlato leno – za kolekcijo plaščev in kostimov, pripravljenih za letošnji jesen in zimo. To je Idealovo prvo mednarodno priznanje, pred tem pa so v Jugoslaviji prejeli dve zlati odličji za modnost in kakovost.

V **NOVI GORICI** so dogradili dijaški dom, ki so ga poimenovali po pokojnem Mitji Gorjupu, znanem novi-

narju in družbenopolitičnem delavcu. Ob tej priložnosti je bilo v novem domu prijateljsko srečanje dijakov in njihovih staršev.

Kolesarski klub v **NOVEM MESTU** je odprl 300 kilometrov dolgo »Dolenjsko transverzalo«, ki povezuje sedem občin. Iz Novega mesta peljejo po njej kolesarji najprej do Brežic, nato prek Sevnice do Trebnjega, od tod do Ivančne Gorice in Muljave, po dolini Krke do Dolenjskih toplic, nato vzpon do Brezja, pot v Črnomelj, Vinico ter skozi Metliko nazaj v Novo mesto.

Učenci glasbe iz **NOVEGA MESTA** in celotne njegove občine kot iz krške občine so zasedli na zveznem tekmovanju v Sarajevu prvo, drugo in tretjo nagrado. Najvišje se je uvrstil prvonagrajenec Franci Arh iz Krškega, mladi pozavnist, ki študira glasbo na srednji glasbeni šoli v Ljubljani, obenem pa igra v pihalnem orkestru krške tovarne.

V občinah ob slovenski **OBALI** (Piran, Izola, Koper in Sežana) nameravajo do konca leta 1986 zgraditi vrsto turističnih objektov. Med njimi velja omeniti nadaljevanje izgradnje letališča v Sečoveljah, marine v Luciji, novega hotela v Piranu, novih term v Portorožu, uredili bodo lucijski avtokamp in pričeli z izgradnjo drugega dela Bernardina.

Junija je INA Nafta-plin iz Zagreba pričela z vrtnjem raziskovati novo nahajališče plina v **PETIŠOVCIH** blizu Lendave. Geologi pričakujejo, da bodo na tem področju poleg plina odkrili nekoliko globlje še kakih pet milijonov ton nafte. Letos naj bi se začeli pripravljati tudi na vrtnje v Koračici pri Ormožu in v Bukovcih pri Ptujju. Domnevajo, da bi se dalo v Koračici načrpati vsak dan 100 tisoč kubičnih metrov plina.

POLJANE, eno najmanjših, a tudi najmanj razvitih vasi sežanske občine, so te dni veliko gradbišče. V tej vasi živi sicer le še 30 prebivalcev, a so stari okrog 70 let in še danes nosijo vodo iz 500 metrov oddaljenega kala v lesenih Brentah kot njihovi dedje in pradedje. Lansko zimo so v Poljanah po zaslugi Toneta Škabarja, ki je sam skopal jarek in položil cevi, le dobili vodo do vasi, zdaj pa bo kmalu pritekla tudi v hiše.

Sečoveljsko letališče pri **PORTOROŽU** postaja vse bolj pomembno za razvoj tako imenovanega visokega turizma na slovenskem in hrvaškem območju. Lansko leto je na njem pristalo 201 letalo, od tega 180 iz tujine z 800 turisti. Letos predvidevajo pristanek 500 letal, ki bodo pripeljala okrog 10.000 zahtevnih turističnih gostov. V kratkem bo na sečoveljskem letališču dograjena letališka zgradba, urejen bo kontrolni stolp in postavljena meteo-

V **BISTRU** pri Vrhniku, edinem prometnem muzeju v Jugoslaviji, je razstavljena tudi zbirka koles. Vseh 14 primerkov ima pisano zgodovino. Med najzanimivejše sodita leseno kolo, kakršne so poznali v začetku 18. stoletja, in primerek z velikim sprednjim kolesom, na kakršnih so se vozili pred približno 100 leti. Še zanimivost: v Ljubljani so ustanovili prvi kolesarski klub leta 1887, kolesarjenje pa so kot disciplino uvedli na Olimpijske igre 1896.

Ena najstarejših folklornih skupin v Sloveniji bo proslavila 50-letnico ustanovitve z raznovrstnimi kulturnimi prireditvami v času od 16. do 23. avgusta. Gre za folklorno skupino v **CIRKOVCIH**, ki jo je ustanovil leta 1931 domačin (kmet, gostilničar in samorastniški pisec) Vinko Korže in skupina nosi tudi njegovo ime. Ob tej priložnosti bodo Cirkovčani izdali tudi almanah.

V središču **DOBOVE** so delavci pri kopanju gradbene jame naleteli na tri skeletne grobove. Čeprav so stroji grobišče skoraj povsem uničili, je iz najdenega lončka, pridanega v enem od grobov, iz oblike posode in okrasov na njej, mogoče sklepati, da gre za najdbo iz 9. stoletja našega štetja, torej iz časa staroslovanske naselitve.

Na Šlebingerjevem bregu pri **GORNJI RADGONI** raste spoštovanja vredna stara trta. Njen lastnik je Franc Korošak. Iz te trte naprešajo vsako leto, če ni pozebe ali toče, do 250 litrov rdečega vina. Vendar nihče ne ve, koliko je trta stara. Nekateri so ji prisodili več kot 250 let, saj stoji ob njej klet z vklesano letnico 1760, v kateri so nekoč shranjevali vinsko kapljico.

Ob dnevu mladosti so v **IDRIJU** odprli novo osnovno šolo. Posloplje, ki stoji nad rovi rudnika živega srebra ima prav posebno obliko in povezuje novo mestno jedro z Mejco, ki jo bodo preuredili za športno-rekreacijske namene šolarjev in vseh prebivalcev. Šolo so pomagali graditi vsi prebivalci in so za gradnjo zbrali več kot sto milijonov dinarjev.

Tovarna Tomos v **KOPRU** je s kitajsko tovarno Jialing iz Chungchinga

Mladi jugoslovanski pianist **IVO POGORELIĆ**, ki je zadnje mesece spričo svojega briljantnega igranja v središču svetovnega glasbenega dogajanja, je pred kratkim koncertiral v dvorani Carnegie Hall v New Yorku in doživel prav tako izreden uspeh kot ga je imel na Chopinovem festivalu v Varšavi. Občinstvo je v dvorani Carnegie Hall, polni do zadnjega kotička, s ploskanjem, ovacijami in skandiranjem nagradilo mladega Pogorelića,

Ivo Pogorelić
(karikatura:
Borut Pečar)

prve kritike pa mu priznavajo »nesporna nadarjenost« in »izredno osebnost«. Pogorelić je koncertiral tudi že v Ljubljani in – tako kot povsod – vznemiril občinstvo in povzročil navdušenje.

Letos mineva 30 let od smrti **FRANCETA MAROLTA**, priznanega slovenskega glasbenika in zbiratelja ljudske slovenske pesmi ter plesov. Med obema vojnama je bil odlični dirigent in vodja slovitega Akademskega pevskega zbora, s katerim je nadaljeval izročilo slovenskega zborovskega petja pa odkrival vrednote slovenske ljudske pesmi. Po vojni se je lotil znanstvenega dela za slovensko ljudsko pesem. Na njegovo pobudo je v Ljubljani zaživel že med vojnama Folklorni inštitut, ki je postal po vojni sekcija Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Leta 1948 je France Marolt ustanovil pri inštitutu folklorno plesno skupino študentov. Ta skupina si je po Maroltovi smrti nadela njegovo ime – Maroltovci –, s številnimi nastopi doma in na tujem pa si je pridobila zavidanja vreden sloves.

V Ljubljani je umrl skladatelj, glasbeni vzgojitelj in pevovodja **RADO SIMONITI**, domačin iz Fojane v Goriških Brdih, kjer je tudi pokopan. Celó desetletje je vodil zbor Slovenske filharmonije, s partizanskim pevskim zborom »Srečko Kosovel« pa je opravil zmagovito pot po domovini in tujini. Poglavitno in najtrajnejše delo je Simoniti opravil v ljubljanski Operi. Za njim je – kot skladateljem – ostalo več kot 500 glasbenih enot, napisal pa je tudi dve kantati in opero Partizanka Anka.

Šentjurja in tretje Miran Žibart iz Žalca. V višji kategoriji je zmagal Marjan Kropej iz Slovenskih Konjic, nastopili pa so tudi borci v mojstrski kategoriji, v kateri sta Igor Kovač iz Šentjurja in Peter Germ iz Slovenske Bistrice osvojila tretje in četrto mesto.

S slovesnostjo in velikim atletskim mitingom so v **TOLMINU** odprli prenovljen športni park Brajda. Prirediteljev so posvetili občinskemu prazniku in dnevu mladosti. Miting je bil mednarodni: prišli so tudi atleti iz Vidma, Gorice in Trsta. Športni park Brajda je vsekakor velika pridobitev za Primorsko. Poleg atletske steze, pokrite z umetno maso regupol, so tu še igrišča za roket, košarko in tenis ter športna dvorana s 150 kvadratnimi metri površine.

V premogovnikih **ZASAVJA** načrtujejo, da bodo letos nakopali poldrug milijon ton premoga. Največ ga bodo nakopali v rudniških jamah. Dnevna kopa Ojstro in Retnje naj bi dala letos 109 tisoč ton premoga. Zasavski rudarji so sklenili, da bodo letos delali še 20 prostih sobot, da bi ne imeli izgub.

V **ZIDANEM MOSTU** so v minulem letu uredili okolje, kulturno dvorano, spomenik padlim borcem in talcem, asfaltirali pa so tudi cesto v Briše. Letos so posebno delavni invalidi, ki obiskujejo šibkejša tovariše ter organizirajo izlete. Krajani so imeli letos že nekaj proslav in prireditev, ženske pa so pripravile kakovostno razstavo ročnih del.

V **ŽALCU** so imeli veliko akcijo za čiščenje okolja z udeležbo, ki je bila veliko boljša in množičnejša kot lansko leto. V njej so sodelovali osnovnošolci, mladina, člani posameznih društev in številni krajani, ki so tudi dobro organizirali odvoz zbranih odpadkov. Žalec je zdaj izredno čisto in urejeno mesto.

Za okoli 10 tisoč kvadratnih metrov velikimi novimi prostori se je prostorsko podvojila Iskrina tovarna v **ŽELEZNIKIH**. Skoraj dvakrat večji je tudi obseg proizvodnje kot je bil doslej. Najsodobnejše strojne linije za montažo statorjev in rotorjev, ki so jih uvozili iz ZDA, so nadomestile po 10 parov rok. Sicer pa je bila Iskra v Železnikih že zgodaj usmerjena v izvoz in delitev dela s tujimi partnerji. Lani so na tujem prodali za 10 milijonov dolarjev izdelkov, za letos pa načrtujejo vrednost 13,5 milijona dolarjev.

rološka postaja. Dokončno bodo uredili tudi mejni prehod z vsemi potrebnimi službami.

Letošnje poletje bo v **POSOČJU** zvezna mladinska delovna akcija Posočje 81. Mladi brigadirji bodo gradili vodovode v Tolminu, Borjani, Potoki, Bači pri Modreju, na Livških Ravnah in v Livku, predvidevajo pa tudi dela v Gorenjem Logu-Mostu in na Šentviški gori. Brigadirji bodo sodelovali tudi pri izkopavanjih in zasutju jarkov za električni kabel v Tolminu in Kobaridu, pri širjenju poštnega omrežja pa bodo izkopavali in zasipavali telefonske kable med Bovcem in Čezsočo ter med Tolminom in Zatočinom.

Mestno knjižnico v **POSTOJNI** so poimenovali po pokojnem pisatelju Benu Zupančiču. Tako se je postojnska knjižnica oddolžila velikemu človeku, pisatelju in priznanemu družbenemu delavcu, ki je bil za to ustanovo še posebej zavzet, saj se je decembra 1979 udeležil otvoritve novih knjižničnih prostorov.

Na **PREVALJAH** je bil prvi amaterski festival industrijskega in obrtnega filma Jugoslavije. Žirija, ki ji je predsedoval ugledni koroški kulturni delavec inž. Mitja Šipek, je ocenjevala petintrideset filmov in ugotovila, da sta po kakovosti izstopala dva slovenska kluba – domači Koroški kino klub in Mavrica iz Radomelj. Najvišje priznanje je pripadlo s »kipom livarja« ravenske železarne filmu Stara kovačnica iz Prevaljskega kluba, nagrada Društva inženirjev in tehnikov je odšla v Radomlje za film Od rznja do kruha, nagrada za najboljši festivalski nastop pa je ostala na Prevaljah. Nagrado za montažo so podelili filmu Stari mlin Kino kluba Maribor, za režijo pa prevaljskemu filmu Ad acta.

Farma prašičev v Draženovcih, ki je last Kmetijskega kombinata v **PTUJU**, je bila ob svoji ustanovitvi leta 1964 največja takšna farma v državi. Zdaj širijo zmogljivosti, tako da bi že leta 1983 lahko vzredili 85.000 prašičev. Farma ima v neposredni bližini tovarno močnih krmil s silosi za 20 tisoč ton koruze, dodatno krmo, ki jo potrebujejo, pa dobijo iz Vojvodine.

V **RAZKRIŽJU** je bila občinska revija folklornih skupin iz ljutomerske občine. Nastopajoči plesalci so bili iz Cvena, Veržeja, Cezanjevec, Križevca pa iz Razkrižja, nastopile pa so tudi skupine plešočih šolarjev iz osnovnih šol v občini Ljutomer. Prirediteljev je prav lepo uspela, popestrile so jo namreč tamburaške skupine iz Vučje vasi, Veržeja in Razkrižja.

V **SLOVENSkih KONJICAH** je bil karate medklubski turnir, na katerem je nastopilo 35 tekmovalcev iz devetih slovenskih klubov. V nižji kategoriji je prvo mesto osvojil Ejup Mirsad iz Celja, drugo Maks Fidler iz

Vilenica – najstarejša jama na svetu

Speleologi menijo, da je Vilenica najstarejša turistična jama na svetu. Že leta 1660 jo je obiskal cesar Leopold I., ko se je mudil v bližnji kobilarni Lipici, ki je lani praznovala 400 let svojega obstoja.

Leta 1633 je lastnik Vilenice završki grof Petrač prepustil jamo lokevske cerkvi in si z njo delil dohodek od vstopnine. Ko Postojnska jama še ni bila odkrita, je veljala Vilenica za pravo čudo podzemlja, h kateremu so romali številni obiskovalci iz Trsta in njegove okolice. Ko so leta 1819 odprli Postojnsko jama za turizem, je slava Vilenice zatonila v pozabo. Od tedaj dalje so jo obiskovali samo še domačini in v dvorani pod vhomom prirejali vsako leto zabave s plesom vse do leta 1920, ko so Italijani prireditve prepovedali in jama zaprla.

Posebne zasluge za otvoritev jame ima jamarsko društvo v Sežani, ki je popravilo vse jamske poti, uredilo električno razsvetljavo in osposobilo jama za sprejemanje obiskovalcev.

Jama Vilenica je dolga 700 metrov in sega v globino 187 metrov. Turisti si lahko ogledajo jama skoraj v celoti. V njej so Plesna dvorana, Drevored kapnikov, Rdeča dvorana, Preddverje, Kapelica, Vilinska dvorana, ki ima čudovite kapnike...

Postojnska jama je lepa, vendar je po svoji barvitosti Vilenica mnogo bolj učinkovita. Upravljaec jame je jamarsko društvo v Sežani, do nje pa je iz Sežane 6 in iz Lipice le 2 km.

In še čas za obiske: od 1. maja do 31. oktobra ob sobotah od 15.00 do 17.00 ure, ob nedeljah od 10.00 do 18.00 ure, od 1. novembra do 30. aprila pa le ob nedeljah od 12.00 do 16.00 ure. Ogled jame traja natanko 60 minut.

Znamenita slovenska drevesa: tisa

Da je bila tisa v Sloveniji nekdaj bolj razširjeno drevo kot danes pričajo številna krajevna imena kot na primer Tisov vrh, Tisovec, Tisovina in podobno.

Najstarejša tisa in sploh najstarejše živo drevo na Slovenskem je SOLČAVSKA TISA nad Solčavo v Zgornji Savinjski dolini. Njeno starost ocenjujejo na 1250 let. Do tise, ki raste na hribu na nadmorski višini 850 m, je iz središča Solčave markirana steza, označena z napismi.

Solčavska tisa je posebna krajevna znamenitost, ki si jo prihajajo ogledovat ljudje od blizu in daleč. Na gozdni jasi, le nekaj korakov od tise, so Solčavci postavili mizo in klopco, ob sa-

mem tisinem deblu pa so namestili kovinsko skrinjico z beležnico in žigom.

Najdebelejša tisa v Sloveniji in bržčas tudi v Jugoslaviji je znamenita JURŠEVA TISA. Drevo raste na dvorišču ob hiši Marije Jurša v Logu števil. 1 blizu Bistrice pri Rušah, ob cesti, ki pelje navzgor k Domu na Pečkah pod Pohorjem. Solčavska tisa ima obseg debla 3 metra in 18 cm, Jurševa pa 4 metre in 35 cm. Solčavska tisa je visoka 10 metrov, Jurševa pa 15,50 metra in sodi kot naravni spomenik in krajevna znamenitost v sam vrh slovenske naravne dediščine.

V vasici Strane pod Nanosom, najvišji in daleč naokoli najbolj vidni podnanoiški vasici, raste ob cerkvi sv. Križa 500 let stara tisa, ki meri v višino 12 metrov, ima obseg debla 3,85 metra in premer 1,22 metra. Na Jezerškem raste MAKEKOVA TISA, od »marofu« gorske kmetije, po domače Makek na Zgornjem Jezerskem števil. 77. Obseg debla meri 3,34 metra, premer je 1,07 metra, drevo pa je staro 550 let.

Tisa na Slovenskem še vedno močno razširjena na severovzhodnem delu Pohorja, najbolj okoli Lovrenca v krajih Puščava, Rdeči breg, Kumen, Recenjok, Činžat in Ruta.

Nova gostinska lokala

Na Cankarjevem nabrežju števil. 5 v Ljubljani posluje že nekaj mesecev nov gostinski lokal z imenom BISTRO ZLATA RIBICA.

Na 260 kvadratnih metrih površine je gostom na voljo 60 sedežev, v poletnih mesecih pa strežejo tudi na vrtu. Specialiteta hiše so krapci in postrvi. Na pestrem jedilniku gostje najdejo prav dobre jedi, tako na primer ocvrtega krapa s krompirjevo solato (75 dinarjev), ribji paprikaš s polento (70 dinarjev), nadevanega piščanca (90 dinarjev) pa seveda hamburgerje s hladno omako, špagete z gobami, klobaso triglavko s krompirjevo solato, golaževo juho z žličniki in še kaj.

V NOVI GORICI pa so odprli prenovljeno gostilno PRI HRASTU, ki sodi k hotelskemu podjetju Gorica. Lokal je urejen v slovenskem slogu, kuhinja pa streže predvsem s slovenskimi narodnimi jedmi. V notranjih prostorih je gostom na voljo 75 sedežev, na vrtu pa še dodatnih 150 sedežev. Imajo tudi dvostezno balinišče, ob petkih, sobotah in nedeljah pa je tudi ples.

Dobre jedi v občini Kamnik

V gostilni Za Tunco v Tunjski mla-ki vam postrežejo z gorenjskimi štruk-

Zasebne turistične sobe 1981

Turistična zveza Hrvatske je za celotno jugoslovansko območje izdala cenik zasebnih turističnih sob v letu 1981. Za tuje goste je cenik tiskan v angleščini, nemščini, italijanščini in francoščini, cene pa so izračunane v dolarjih.

Tako velja – na primer – na Ilidži pri Sarajevu v SR Bosni in Hercegovini prenočišče v dvoposteljni sobi 260 dinarjev, v Herceg-Novem v SR Črni gori prav takšno prenočišče v juliju in avgustu 280 dinarjev, v Vrsarju v Istri je cena enaka, v Barbatu na otoku Rabu velja dvoposteljna soba v istih mesecih 360 do 420 dinarjev, na Plivičkih jezerih je prenočišče v dvoposteljni sobi v istih mesecih 380 dinarjev, na Ohridu 100 dinarjev, v Strugi pa 166 dinarjev.

V večjih količinah razpošilja cenike Turistična zveza Hrvatske, 41000 Zagreb, Amruševa 8.

Gorenjska s Šobcem

Izšla sta tudi pred kratkim dva čedna prospekta. Prvi je prospekt Gorenjske, ki ga je izdala medobčinska gospodarska zbornica za Gorenjsko in je pravzaprav razširjena in izpopolnjena izdaja prejšnjega prospekta, seveda bogatejša in slikovno pestrejša.

Prospekt, ki je izšel tudi v nemščini, angleščini, nizozemščini in italijanščini, lahko naročite pri omenjeni zbornici, 64000 Kranj, JLA 16.

Turistično društvo Lesce pa je v nakladi 50.000 izvodov izdalo nov prospekt campinga Šobec, za katerega za-trjujejo že vsa leta tuji turisti, da je najlepši in najkakovostnejši slovenski camping.

Prospektu, ki je slikovno bogat in informativen, je dodan cenik za letošnje leto. V Šobcu traja turistična sezona od 1. maja do 30. septembra. Prospekt o njem lahko naročite pri Turističnem društvu Lesce ali v recepciji campinga Šobec; prvi telefon je 064 74-260 drugi pa 064/77-580.

Naslovnica novega prospekta Gorenjske

lji, zeljem pa pečenimi telečjimi in svinjskimi prekajenimi kračami, Pri Olgi v Mostah z nadevanimi telečjimi prsmi, pri Kraljevih tudi v Mostah boste dobili krvavice in rajželec, Pri Mejašu v Podlomu domače klobase in želo-dec, v gostišču Pri nebeškem očetu v Kamniku, Maistrova 3, imajo telečjo obaro, gostišče Mini bar v Volčjem potoku nudi pršut in domačo salamo, bife Lectarjev hram v Kamniku na Titovem trgu 7 pa ima na voljo sirov

zavitek, sendvič z zaseko, flancate, lect in medico.

Prenočišča in penzioni

V gostišču Pri Rezki v ANKARANU boste julija in avgusta plačali polpenzion v dvoposteljni sobi 280 dinarjev, na BLEDU v penzionu Pri Mari je polni penzion 290 dinarjev, v gostilni PRI KERNU v Cerkljah na Gorenjskem je prenočišče v dvoposteljni sobi 150 dinarjev, v GROSUPLJU v penzionu Rubin pa 350 dinarjev.

Pa še nekaj polnih penzionov v zasebnih gostiščih in gostilnah, ki veljajo za eno osebo v dvoposteljni sobi v počitniških mesecih juliju in avgustu:

– V MARTJANCIH v gostišču Šinjor 270, v METLIKI pri Niku Badovincu 278, v NOVI GORICI v gostišču Oddih 300, v RADOVLJICI v penzionu Manca 430, v STAREM SELU pri Kobaridu v gostišču pri Frenku 330, v TUPALIČAH pri Preddvoru v penzionu Grič 300 in v ZG. JEZERSKEM v penzionu Makek 250 dinarjev.

Koledar prireditev

Avgusta meseca bo v PODGORCIH razstava cvetja, v LJUBNEM ob

Savinji 21. flosarski bal, v BISTRICI ob Sotli kramarski sejem, na STAREM VRHU nad Škofjo Loko pa dan oglarjev.

VRANSKO pripravlja cvetlično noč, BOHINJ kresno noč, BLEDE kmečko ohcet, BRASLOVČE dan hmeljarjev, v PORTOROŽU bo znana portoroška noč, v HOTAVLJAH semanji dan pod vaško lipo, v DUPLJKU tekmovanje z rancami, v PTUJU dan perutinarjev, v MOZIRJU kmečki ljudski običaji, v ZREČAH bo ohcet, na POKLJUKI pa bodo tekmovali harmonikarji.

Tudi meseca septembra bo na Slovenskem obilo prireditev: v RIBNICI na Dolenjskem bo znameniti ribniški sejem, v DUTOVLJAH vsakoletni praznik pršuta in terana, v PTUJU festival domače zabavne glasbe in festivalska noč, v TRŽIČU šuštarška nedelja, v LJUTOMERU prleška bratva, v BOHINJU Kravji bal, v VIPAVI trgatev, v TOLMINU medena nedelja, na KRVAVCU planšarski dan, v PODGORCIH pa razstava gob.

Cekinov grad v Ljubljani, v katerem je muzej ljudske revolucije Slovenije (foto: Janez Zrnc)

slovenija v mojem objektivu

Muljava
Josipa Jurčiča –

ob 100-letnici
pisateljeve smrti

Foto:
Janez Zrnec

Rojstna hiša pisatelja Josipa Jurčiča

Pogled na »hišo« Jurčičeve domačije

*Nekdanje gospodarsko poslopje je postalo nekakšen kmečki muzej
Panjske končnice v obnovljenem čebelnjaku ob Jurčičevi domačiji*

Jakopičev vrt

Zelo resno zasnovani geometrični črnobeli mozaik so odkrili arheologi tudi v zahodnem delu insule – na Jakopičevem vrtu. (Iz arhiva Mestnega muzeja v Ljubljani)

Veliki zimski prostor z ohranjenim sistemom kurjenja pod podom in stenskim ometom. (Iz arhiva Mestnega muzeja v Ljubljani)

Korenine zgodovine so marsikje razgaljene. Na teh mestih spoznavamo preteklost skozi tisočletja in si razlagamo razvoj v življenju nekega mesta. To velja tudi za Ljubljano, v kateri vodijo sledi tja do Emone in še dalje, do barjanskih kultur.

Počasi, z ljubeznijo in previdnostjo odkrivajo strokovnjaki plast za plastjo s starih posod, okostij, zidov... Srečanja z minulimi civilizacijami so vselej zanimiva, ne le zaradi presenetljivih odkritij o njihovem kulturnem, političnem in gospodarskem življenju, pač pa pogosto prav zaradi navad in prilog iz vsakdanjosti, ki jih luščijo arheologi iz najrazličnejših odkritij in spoznanj.

Sredi Ljubljane si lahko ogledamo Jakopičev vrt – muzej na prostem. Svojevrsten zaklad našega mesta, ki razkriva del zgodovine. Govori o Emoni. Nemara najbolj v rimski svet vključenem mestu, katerega ostanke si je moč ogledati razen na Jakopičevem vrtu še ob osnovni šoli Majde Vrhovnikove, v Gradišču, ob Titovi cesti, kjer je urejeno razstavišče »Emonska vrata«, pa na Mirju, kjer je ohranjen del emonskega zidu. Marsikaj, kar priča o življenju Emone, so odkrili arheologi tudi na prostoru danes že sezidanega novega kulturnega doma Ivan Cankar, kjer bo odkrito v določeni meri tudi predstavljeno.

Iz starih legijskih taborišč so se razvila mnoga rimska mesta. Je tudi Emona nastala na ta način? so se spraševali arheologi. Danes je že gotovo, da je bila tod pred prihodom Rimljanov naselbina staroselcev. V zadnjih letih pa je vedno več dokazov tudi zato, da je bil na prostoru Emone manjši vojaški tabor. Dr. Ljudmila Plesničar, naša priznana arheologinja, ki se že vrsto let ukvarja z raziskovanjem Emone, meni, da Emona ni nastala šele ob prihodu rimskih legij. V vodniku z naslovom »Jakopičev vrt«, iz katerega je tudi večina omenjenih podatkov, pa pravi: »Ljubljanska kotlina je bila v 3. stoletju pred našim štetjem nekakšno stikališče dveh velikih etničnih skupin, Kelto in Ilirov, in

ime Emona so Rimljani povzeli od domačinov. V 1. desetletju našega štetja je v Emoni prebivala rimska legija s civilnim spremstvom. »

Rimljani so gradili mesta in naselja po določenem načrtu. Tak načrt, do potankosti izdelan, so prinesli s seboj tudi v naše kraje. Kajti koncept zasnovalci Emona ne kaže nikakršnega vpliva okolja. Gre za izrazit geometrično zasnovan tloris, za formalno in zaključeno umetno tvorbo.

Po odhodu legije iz Emona so se v izpraznjeno taborišče začeli naseljevati odsluženi rimski vojaki-veterani. Tem je namreč državna uprava dodeljevala zemljo za obdelovanje in zidavo stanovanjskih hiš. Tako je Emona postala iz rimskega taborišča civilno mesto. Prebivalci pa so si v njem postavili na mestih, kjer so bile prej vojašnice in orožarne, svoje stanovanjske »bloke«. Strokovnjaki so jih poimenovali insule.

Insule so bile lepo razvrščene ob ulicah, te pa so se stekale pravokotno. Sredi mesta je bil glavni trg – forum. Bil je središče mestnega javnega življenja. Ta je bil, če si pogledamo prostor danes, med Igriško ulico in Gradščem ter Rimsko cesto in Gregorčičevo ulico. Bil je tlakovan in opremljen s podstavki za kipe cesarjev in zaslužnih mož. Ob trgu so se vrstile majhne trgovine in gostišča.

Celotno mesto Emona je bilo obdano z visokim zidom, gradili so ga iz podpeškega in golovškega lomljenca, močno utrjenimi vhodi in z dvema jarkoma. Vanju je bila speljana voda iz bližnjih tivolskih izvirov. Vse to in še marsikaj drugega so odkrili strokovnjaki na osnovi izkopavanj in raziskovanj.

Stanovanja

O Emoni izvemo malenkost že iz Valvasorjevih poročil. Sistematičnemu raziskovanju pa se je, kot vse kaže, prvi posvetil Walter Schmid, ki je tja do prve svetovne vojne načrtno raziskoval arheološke ostaline rimskih stavb, južnega obzidja in grobišč. Njegov je tudi prvi znani talni načrt Emona iz leta 1909 oziroma 1912. Walter Schmid je leta 1909 odkril temelje treh emonskih insul. Nadel jim je oznake: XV, XVI. in XIV. V načrtu je imel tudi predstavitev »razkrite« Emona, vendar zamisel tedaj ni bila uresničljiva. Voja ni prekrizala načrta, nato pa še posamezniki, ki so dobili prav tam, kjer so bila odkrita nedra Emona, parcele in jih lepo pozidali.

Po drugi svetovni vojni je prišlo do nadaljnjih arheoloških del, ki so pripeljala do okritja rimske stavbe na Jakopičevem vrtu. V letih 1963 in 1964 je Mestni muzej, v okrilje katerega sodi

tudi Jakopičev vrt, odkopal na njem še vogalni in srednji del rimske stavbe, cesto med dvema insulama in zbirni kanal-kloako.

Dejstvo je, da so imeli stanovalci Emona zavirljivo stanovanjsko kulturo. O tem zgovorno pričajo stanovanja s centralno kurjavo, stranišča, odtoki, mozaično okrašene sobe, tlaki z ornamentami, bazenčki, kopalnice... Veliko od tega je moč videti oziroma si na osnovi ostalin predstavljati tudi na Jakopičevem vrtu.

Emona je dobila centralno kurjavo, če tako označimo način kurjenja, ki se mu reče hipokravtski, nekje v drugem stoletju našega štetja. To je bila zamenjava za kurišča z žerjavico, ki so jih »podžigali« v prostorih. Hipokravtski način ogrevanja spominja na današnjo kurjavo s kotli, od katerih vodijo cevi s toplim zrakom. Včasih so bile to glinaste cevi pod votlimi prostori, pod podi ali v stenah.

Vodovod

Rimska družina je živela v več prostorih. Vsaka stanovanjska enota je imela svoj osrednji prostor. Prostori so se delili na tiste, ki so bili namenjeni skupnemu življenju, in tiste, ki so jih označevali za prave stanovanjske prostore. V lepo vidnem zahodnem delu stavbe na Jakopičevem vrtu razpoznamo za vhodnimi vrati hodnik, nato letni prostor z mozaikom, na nasprotni strani hodnika pa prostor za kurjenje, zimski prostor s centralnim ogrevanjem in kurišče.

Razen tega je na Jakopičevem vrtu videti še v zahodnem delu tega muzeja na prostem ostaline osrednjega dela insule XV. In to vseh treh gradbenih faz, ki odkrivajo način gradnje rimskih mojstrov. Ti so kaj radi prezidovali oziroma nadzidovali stanovanjske enote. Pri obnavljanju so nasipali plasti materiala tako, da so temelji in tlaki starih gradbenih faz ostali pod novo nasuto plastjo nepoškodovani. Taki so se ohranili skozi stoletja.

Na Jakopičevem vrtu je viden v letnem prostoru mozaik. Emonci so krasili svoja stanovanja z mozaiki, ornamentami, freskami. Nekaj lepih primerkov emonskih fresk so našli arheologi prav v insulah na Jakopičevem vrtu, razstavljene pa so bile na zanimivi razstavi »Emonske freske«, ki je odkrila bogastvo barv, domiselnost in občutja za skladje.

Še nekaj tipičnega za Emono oziroma visoko kulturo Emoncev se nam razkrije na Jakopičevem vrtu. Vodovod! Tega so Emonci že poznali. Od vseh strešnih kapov so imeli speljane iz opeke zidane kanale, po katerih je tekla deževnica. Ta je splakovala stranišča in odnašala druge odpadke. Ste-

kala se je v veliko, dva metra visoko zidano in obokano kloako. Ena teh je vidna na Jakopičevem vrtu. Na njej je opazen celo odtis noge kdo ve katerega graditelja, ki je po nerodnosti ali pa zanalašč stopil v svežo malto. Zaznavna pa je tudi zasnova celotnega kanalizacijskega sistema kloak, kar dokazuje mojstrsko speljana hišna kanalizacija, ki se pod vrati steka v kloako.

O Emoni je znano še marsikaj. Tudi to, da so bile emonske hiše na zunaj puste, saj se okna niso odpirala na zunanjo stran. V večini so bile hiše kamnite, skoraj praviloma pa krite z opeko. Arheologi so odkrili še vrsto drugih podrobnosti. Na Jakopičevem vrtu so poleg kamnitih ostalin našli na množico keramičnih in bronastih dekorativnih predmetov. Med lončeno posodo, na katero so našli, je bilo veliko kuhinjske. V loncih najdemo oblike, so kot kaže, Emonke kuhale hrano na odprtih ognjiščih in jo v istih posodah tudi shranjevale. Tipični so enoročajni vrči; sklede za sadje so prišle verjetno v Emono iz »uvoza«, marsikaj pa so domači mojstri naredili kar sami. Arheologi celo domnevajo, da je v eni izmed insul – insuli XV, živel neki lončar, nekateri viri pa označujejo lončarsko naselje za obzidjem Emona. Kajti mesto se za obzidjem še ni končalo.

Seveda pa med najdbami nekdanje Emona ni manjkalo tudi prstanov, ogrlic, uhanov, sponk. Največ tega so arheologi odkrili v grobovih.

Dr. Ljudmila Plesničar v omenjenem vodniku po Emoni opozarja še na eno pomembno najdbo. Leta 1947 je arheolog Gabrovec izkopal prav na Jakopičevem vrtu staroslovanski grob iz 9. do 10. stoletja. Najdba je pomembna kot ena prvih sledi Slovencev v Ljubljani in nakazuje, da so tudi Slovenci ob naselitvi došli pomen ožjega prostora Emona v Ljubljanskih vratih in se že zgodaj naselili na njem.

Sprehod po muzeju na prostem – Jakopičevem vrtu nas za trenutek vrne v daljno preteklost, v čas Emona. Potem pa, ko odhajamo, nas še spomni na velikega slovenskega slikarja, impresionista Riharda Jakopiča. Rihard Jakopič je namreč imel ob tem vrtu svoj atelje, v katerem je ustvaril številna svoja dela. Dela, v katerih je na platno ujeto gibanje svetlobe, senc in oblik, polno barv in občutij, ki se porajajo kar sama. Vedno znova lahko odkrivamo v njih vrelce slikarske moči in prepričljivosti impresije.

Kako daleč časovno narazen sta si oba svetova, ki ju lahko doživljamo bodisi v mislih ali ob pogledu na ostaline nekdanje Emona, na Jakopičevem vrtu! Pa vendar sodita oba v sedanjost Ljubljane.

Nekaj utrinkov iz nekdanje Ljubljane

Ljubljana izpred petih, šestih desetletij, je bila precej drugačna od današnje

Ni imela visokih stolpnic in stanovanjskih blokov, ampak le večje in manjše hiše in seveda palače, ki so bile last raznih višjih uradnikov in trgovcev. Mesto je bilo vseokrog obdano s predmestji, kjer so bile sredi njiv, polj in vrtov domačije raznih rokodelcev in kmetije. Po cestah je ropotal tramvaj, so drdale kočije in ropotali vozovi. Mestni delavci so v težkih »trugah« prevažali gramoz za posipanje cest s parom rjavobelih konj, ki so imeli na vampih vžgane črke MOL (Mestna občina ljubljanska). Razni veljaki, kakor župan, deželni glavar in drugi, so imeli svoje uradne kočije. Tudi reševalci so vozili s konjsko vprego in bila je prava senzacija, ko je baron Codelli po Poljanski cesti pripeljal svoj avtomobil.

Ljubljančanke so nosile klobuke poleti in pozimi

Ljubljana je imela takrat kar precej modistk. Vsepošvobod so se iz lepo urejenih izložb nasmihali obrazi porcelanastih lutk z modnimi klobuki na glavah. Ob Jakopovem so domžalski slavniki pripravili na Šentjakobskem trgu ob cerkvi slavnikiarski sejem. Na stojnicah so bile gore slavnikov za ženske in moške. Ženski so bili lepo okrašeni s pisanimi svilenimi ali žametnimi trakovi in šopki umetnega cvetja, da so se nam otrokom zdeli nedosegljiva lepota.

Ljubljančani so posebno ob slovesnih priložnostih nosili polcilindre in cilindre. Govorili so, da so si nekateri, če so bili v zadregi, sposodili cilinder in frak pri znanem Ljubljančanu, dramskem igralcu Danilu Cerarju, ki je imel teh stvari menda kar precej v svoji domači garderobi.

Trgovinice, kjer si se za majhen denar oblekel in obul

Trgovinice so se vrstile od frančiškanske cerkve proti hotelu Slon. Mo-

ške, ženske in otroške obleke, predpasniki, šali, čepice in raznovrstni čevlji so viseli kar zunaj ob vratih in vabili kupce. Spominjam se, da mi je mama v eni teh trgovinic kupila črne čevljičke, ki sem jih bila od sile vesela, a sem jih že prvi teden spredaj obrusila in je iz kapice pogledal časopisni papir.

Ljubljana je včasih imela kar veliko domačih gostiln

Odprte so bile vsak dan od jutra pa pozno v noč. A razgrajačev in kalivcev nočnega miru je bilo veliko manj, kakor jih je danes. Samo na Poljanski cesti je bilo kar osem gostiln, zraven pa še znani Tinca bar, ki je bil takrat svojevrstna ljubljanska senzacija. Ob tej cesti je bila najbolj znana gostilna »Pri Štrajzelnu«, katero je vodil gostilničar in mesar Josip Kozak, ki je imel tudi na trgu najlepšo mesnico, edino, ki je bila zidana, ostali mesarji so imeli takrat še lesene stojnice. Pri »Štrajzelnu« so se zbirali ljubljanski veljaki, med njimi tudi župan dr. Ivan Tavčar. Imeli so stalno omizje. Gostilna je slovela po cvičku iz Gadove peči.

Pohane piške, prata, klobase, potica in flancati

To je bilo v glavnem na jedilnikih kmečkih gostiln v okolici Ljubljane, kamor so Ljubljančani ob nedeljah hodili na izlete. To so bile gostilne v Savljah, na Ježici, v Črnučah, pod Šmarno goro, v Štepanji vasi, na Dolenjski cesti, na Viču in drugod. Tudi te gostilne so imele svoje stalne obiskovalce – družine, ki so prihajale nedeljo za nedeljo. Takim so marsikje po obilnih porcijah ostalih jedi s potico in flancati postregli zastonj.

Čadova gostilna pod Rožnikom in gostilna na Rožniku sta bili priljubljeni posebej pri večjih družinah. Sloveli sta, posebej gostilna pri Čadu, po svojih domačih mlečnih izdelkih – surovem maslu, smetani itd. pa po domačih klobasah, šunki in domačem kruhu.

»Ferzocunga« so stari Ljubljančani rekli posebni ustanovi

ki jim je pomagala iz zadrege, če so ostali brez denarja. To je bila zastavljalnica ali po nemško Versatzamt. Primorci so ji rekli tudi Monte – gora (trpljenja?) Ljubljanska zastavljalnica, ki je bila odpravljena šele po drugi vojni, je kar dobro poslovala. Njeni prostori so bili v Prečni ulici, kjer je zdaj znana restavracija »Dalmacija«. V zastavo so sprejemali različne vredne predmete: poleg raznega nakita, starinskih sobnih ur tudi posteljnino in obleke, predvsem moške. Cenilci so bili mogočni gospodje. Od njih je bilo v mnogočem odvisno, koliko si dobil za zastavljen predmet. Te svoje moči so se tudi zavedali, kar se jim je poznalo od zunaj. Mnoge je bilo sram, da bi sami šli v zastavljalnico. Pa so za to najeli kakšnega zaupnega znanca ali postrežčka. Ostareli postrežček France Starčnik, ki je imel svoje stojišče pri Prešernovem spomeniku, se je veliko ukvarjal s tem. Njegovi naročniki so bili večidel moški, ki so se spomladi znebili svojih zimskih plaščev (če so bili ti še toliko vredni!) tako, da jih je Starčnik odnesel v zastavljalnico. Od časa do časa je imela zastavljalnica dražbo zapadlih predmetov, ki jih ljudje niso pravočasno dvignili. Kaj vse si lahko na teh dražbah dobil: od poročnih prstanov in drugega nakita, med katerimi so bile včasih izredno lepe in dragocene stvari, do najrazličnejših ur, metrskega blaga in prekrasno vezjenih posteljnih garnitur. Vsaka od teh reči je po svoje pripovedovala o hudi stiski, ki je prisilila lastnika, da jo je zastavil, pa o bridki bolečini, kjer je ni mogel pravočasno dvigniti in se ji je moral odreči.

Milan, zadnji ljubljanski fijakar

Ko so bili v Ljubljani avtomobili še zelo redki, so potnike vozili kočijaži ali fijakarji, kakor smo jim navadno rekli. Svoji postajališči so imeli pred

kolodvorom in pred starim hotelom Slon. Peljati se s fijakarjem je bila imenitna reč. Biti fijakar pa tudi kar težaven poklic. V mrazu in vročini čakati na potnike, voziti jih po dežju in snegu, podnevi in ponoči, res nič kaj razveseljivo in prijetno. Zato so se kar obilno tolažili s kozarčki. Ne, med fijakarji prav gotovo ni bilo abstinenta. To so dokazovali tudi njihovi nosovi, ki so bili rdeči od mraza in vetra – pa od kozarčkov, seveda. Milan je bil zadnji ljubljanski fijakar – močan, v obraz modrikasto zabuhel, s polcilindrom na glavi in v kočijaškem plašču s pelerino. Zgrbljen je sedel na kozlu pred hotelom Slon, kakor da ga je sram, ko je nazadnje ostal tako sam. Bil je prepoln spominov in če ga je kdo povabil na kozarček, se je rad odzval in se razgovoril.

Kakor lasten žep je poznal Ljubljano in Ljubljančane. Gospode in gospe, ki jih je vozil. Kaj vse je doživel in sam v sebi dognal. Kam vse je vozil to in to gospo, pa tistega in onega gospoda.

Enkrat pa ga je salamensko polomil. O tem je rad pripovedoval. To je

bilo že zdavnaj, ko je bilo fijakarjev še cela vrsta. Postajališče je imel na kolodvoru. Z Dunaja se je pripeljal dr. Janez Evangelist Krek, teolog in znani politik, profesor v semenišču. Z Milanom sta se poznala, velikokrat ga je vozil. Zato je naglo sedel v kočijo in kratko naročil: »Na Žabjak k dekletom me zapeljite!«

Milan ni nič spraševal. Počil je z bičem in odpeljal. Saj je že prenekaterikrat peljal gospode k dekletom na Žabjak. Dobro je vedel, da je tam javna hiša, ki je tako razburila Ljubljano in še posebej Ljubljančanke, da je v njen, dolgo brnelo, kakor če bi v čebeljnjak vdrle ose. Nič ni pomislil, da je le malo čudno, da pelje v javno hišo duhovnika. Krek, utrujen od dolge vožnje z vlakom, je zadremal in ko je Milan ustavil pred javno hišo in počasi zlezal s kozla, ga je moral kar zbuditi: »No, gospod, tukaj smo!« in je široko odprl vrata kočije.

Krek je odprl oči in kar hitro dognal, kam ga je kočijaž pripeljal. Razjezil se je in zahteval, da ga odpelje nekaj hiš naprej, kjer so ga čakale

članice Marijine družbe, da jim bo govoril o preblaženi devici Mariji. Ko sta prispela na pravi naslov, se mu je Milan navidez skesano opravičeval, a Krek, ki je bil dobrodušen mož, se je že muzal in mu požugal: »Milan, Milan, tega pa svoj živ dan ne bom pozabil.« In morda res ni, kakor tudi Milan ne.

Ina Slokan

Ljubljana po potresu 1895

Jean-Michel Levandovski. Častni predsednik je Justin Čebul.

Po končanem uradnem delu občnega zbora so prisotni počastili tudi vse žene in matere, ki so jim podarili šopek rdečih nageljnov, temu pa je sledilo »častno vino« s pecivom in bonboni za otroke. Obenem je bil tudi konzularni dan, kjer so lahko rojaki pri predstavniku jugoslovanskega konzulata iz Pariza uredili vse potrebne zadeve.

ZR Nemčija

Skupina najmlajših, ki je nastopila na proslavi dneva žena pri slovenskem društvu »Celje« v Grevenbroichu, ZR Nemčija

FRANCIJA

Občni zbor Združenja Jugoslovanov v severni Franciji

Združenje Jugoslovanov v severni Franciji je imelo redni letni občni zbor 5. aprila 1981. Zbrane člane je najprej pozdravila predsednica združenja in pozvala navzoče, da z enominutnim molkom počaste spomin med letom umrlih članov in članic. Za tem je predsednica prebrala poročilo o delu v minulem obdobju – odbor je imel dvanajst sej, organiziral pa je vrsto običajnih prireditev za člane. Nekatere predvidene akcije so odpadle zaradi finančnih težav. Razveseljivo je tudi, da je društvo sodelovalo na francoski prireditvi »Fête Nocturne« v maju lani. Iz blagajniškega poročila je bilo razvidno, da je stanje blagajne kljub težavam zadovoljivo. Društvo ni pozabljalo na bolne in pomoči potrebne člane, ki so prejeli denarno pomoč.

Na volitvah je bil za novega predsednika Združenja izvoljen Stefan Gradšnik – Marija Rahle, za tajnika Anton Judež-Vozel Štefanija Škoda, blagajnik je Ivan Demšar – Gradimir Nedeljković, revizorja sta Ivanka Chevalier-Hrvat in Artur Pruvost, pomožni odbor pa sestavljajo Jožef Šuštar,

Na družabnem večeru Združenja Jugoslovanov v Sallauminesu

Občnemu zboru Združenja je sledil tudi občni zbor Pogrebnege sklada, ki ga je v odsotnosti predsednika vodila dolgoletna tajnica Marija Dolinar. Iz njenega poročila je bilo razvidno, da je od zadnjega zbora 20. aprila 1980 umrlo sedem mož in sicer: Anton Bastič, Kosta Cika, Leopold Zorko, Jozef Babič, Ivan Rahle, Silvo Gumzaj in Anton Vosila. Med ženskami je smrt izbrala Fredmilo Žižek, Angelino Trebše in Antonijo Vosili. Skupaj je umrlo 10 članov. Izplačanih je bilo 6524 frankov pogrebniin. Društvo šteje 163 družin.

Že zdaj obveščamo člane Združenja Jugoslovanov in druge rojake v tem delu Francije, da bo tradicionalna proslava jugoslovanskega državnega praznika 22. novembra 1981. Tudi ob tej priložnosti nas bo obiskal ansambel iz Slovenije, ki nam ga bo poslala Slovenska izseljenska matica.

Justin Čebul

Pred nekaj tedni nas je v uredništvu obiskal znani slovenski znanstvenik in publicist iz New Yorka dr. John Nielsen (Sešek). Po naključju se je pri nas srečal tudi s staro znanko, nekdanjo newyorško Slovenko Anno Praček-Krasno

ŠVEDSKA

VII. slovenski festival v Halmstadu – nepozaben praznik

Vsak festival prinese novo svežino v kulturne sekcije naših društev na

Skupina udeležencev občnega zbora Združenja Jugoslovanov v severni Franciji

Svedskem. Da bi bili v bodoče ti festivali čimbolj kvalitetni, bo po sklepu večine društev tak festival na Švedskem vsako drugo leto. Tako bo malo več časa za vsakokratno premagovanje materialnih problemov, za načrtovanje programov in za rešitev ostalih vprašanj okrog tega.

Letošnji – 7. festival švedskih Slovencev – je privabil nad 750 ljudi v Halmstad. Kakorkoli so v tem kraju tesne razmere in je društvo še mlado, je dokaj dobro uspelo kot organizator.

Poudarek dogodku je dala navzočnost številnih predstavnikov javnega življenja s Švedske in iz domovine. Festival je odprl v soboto 2. maja ob 14. uri popoldne g. Anton Antonsson, deželni glavar Hallanda. Slavje so pozdravili tudi jugosl. ambasador na Švedskem Ljubomir Drndić, predstavnik SZDL Milan Pogačnik in predsednik občine Ravne na Kor. Rudi Verčkovnik. Bili so navzoči tudi konzuli iz Göteborga in Malmöja, Anton Brož, za rep. konferenco SZDL, številni novinarji in RTV Ljubljana. Veliko jim vredno, da so se kulturniki občine Ravne na Koroškem v toliki meri angažirali že v pripravah na festival – posebno gre zahvala ravenskima »kulturnikom« Jožetu Košuti in Binetu Bevcu, Andreju Logarju, pa tudi ing. Mitju Šipku, Marku Matkoviču in ravenskimi članom ansambla »Samorastniki«.

Mirno lahko trdimo, da je bil uspeh festivala zasluga večine članstva društva. Društvo »Ivan Cankar« je angažiralo ljudi tako, da so pravočasno sprejeli nase določeno zadolžitev in da so vsi izpolnili svojo dolžnost, in to z veseljem in po najboljših močeh.

Na festivalu v Halmstadu se je prvič predstavila plesna skupina KUD »Ivan Cankar« z belokranjskimi plesi

Vodstvo je bilo v rokah predsednika SKD »Ivan Cankar« rojaka Branka Jenka, tajnika društva Ivana Feleta, za programski del je odgovarjala rojakinja Roza Knez, za tehnični del (prenosi, nabava hrane itd.) pa blagajnik društva Anton Milivojevič.

Urška Mori je poskrbela, da so se

mladi Cankarjevci lepo predstavili v pesmi in vezani besedi. Niko Adlešič – vodja folklore, je pa uspel spraviti plesno-folklorno skupino na tako višino, da so se na festivalu prvič pojavili in to z belokranjskimi ljudskimi plesi. (V zadnjem prispevku iz Halmstada je prišlo do napačne trditve, da je občina Ravne prispevala 6 narodnih noš in da je rojakinja Vida Stojanović izdelala le belokranjske narodne noše. Resnica pa je, da jih je naša pridna Vida izdelala 18 in to brezplačno. Od tega jih je 12 belokranjskih, druge so pa koroške oziroma gorenjske. Ravne so poklonile 2 narodni noši, eno je pa sešila Zvonka Fele).

V kulturnem programu je nastopalo nad 150 Slovencev in nekaj Švedov pa tudi skupina Jugoslovanov.

V lepo okrašeni dvorani šole Kattegatt je nad 600 ljudi sledilo zanimivim točkam, med njimi so nekatere vzbudile viharne odobravanja.

Uvodoma so nastopili »Samorastniki« odn. »Cankarjevci« – najprej so zapeli jugosl. in švedsko himno, nato pa »Z zakrivljeno palico v roki«, »Domovina«, Linda Križ in Veronika Jenko sta ubrano zapeli »Rože za mamco« in »Jaz pa grem na zeleno travco«, sledila je recitacija »Brtje« in folklorna točka »Venček belokranjskih plesov«.

SKD »Planika« Malmö je pokazalo znaten napredek – pod taktirko Jožeta Skoka so zapeli »Žabe«, »Ena kupica«, »Okoli hišice«, potem je sledil program zabavnega ansambla »Vab'jo gore«, »Plave oči« in »Kaj pa bodo mamca rekli«.

SKD iz Köpunga je pod vodstvom učiteljice Terezije Hlep predstavilo mladinsko skupino odn. skupino slovenskih otrok s programom, katerega smo pa večidel slišali že prej.

Sigges special-orkester iz Halmstada nas je nemalo in veselo presenetil. Pod vodstvom Ingemarja Olssona so nam zaigrali in zapeli nekaj švedskih narodnih, potem pa še »Jaz pa pojdem na Gorenjsko« po švedsko in slovensko. Želi so prav viharno priznanje.

Zatem se je topla pozdravljen spet predstavil znani ansambel »Vikis« iz Hästvede z novim programom in je lepo uspel. SKD »France Prešeren« iz Göteborga je uspešno sodeloval z mešanim pevskim zborom (vodi ga Günther Kress) z dobro naštudiranimi »Po jezeru«, »Luna sije«, »Kaj ti je dekle« in »Po Koroškem, po Kranjskem«. Folklorna skupina je odlično zaplesala »venček gorenjskih plesov«. – Seveda so tudi kulturni delavci iz Landskrone pripravili lep program. Mešani pevski zbor (vodi Olga Kostanjevec) je zapel »Kaj pa dekle tukaj delaš«, »Slovensko pesem« »Oj le šumi gozd nad mano«, sledila je še lepa recitacija Avguštine Budje, pesnice iz Landskrone.

Jugosl. društvo »Mladen Stojanović« je pod vodstvom rojaka Salije zaplesalo »Splet jugosl. narodnih plesov«, orkester je pa zaigral »Veseli Prim«.

Slovinci iz Olofströma so sodelovali s pesmijo in plesom. Otroška folklorna skupina iz Nybroja, ki spada pod Olofström, je dobro zaplesala znane ples »Koutre šivat«, »Potoučena polka« in »Točak«. SKO »Savinja«, Jönköping, je zapelo »Zabučale gore« in »Moje dekle je še mlado« ter »Če študent na rajžo gre«. Potem je vsa dvorana zapela z njimi »Jugoslavijo«.

Veliko priznanje so udeleženci izrazili gostom iz Raven na Koroškem – KUD »Samorastniki« nam je zaigral za zaključek programa že tako, da je še dolgo odmevalo v nas. Potem so igrali ves večer še na zabavnem delu festivala, prepevali so, nas zabavali. Izreden intermezzo je pa bil interpretacija Prežihovega »Svetnečega Gasperra«, monolog, posredovan odlično preko koroškega kulturnika in pisatelja Mitje Šipka.

Ves program sta v umetniški besedi – v spremnem tekstu, povezovala Roza Knez in Ivan Zbašnik. Že sama ta povezava je nudila umetniške užitke.

Udeleženci so se radi ustavljali tudi ob umetniški razstavi 15 slovenskih umetnikov: Golja – z njegovo kmečko motiviko, Kiar Meška z grafiko, halmstatskega slikarja Strahinje Novović – in ob razstavi slik, kipov in ročnih del domačih ustvarjalcev: Roze Knez (akvareli), Vide Stojanović (gobelini), Rajka Lešnika (olja), Jožeta Stražarja, Aleksandra Berliča in Zupina, Karla Fele (olja), Justine Hriberšek (olja), Ane in Lize Bukovec (čipke), Matjaža Feleta in Patricije Knez ter slovenskih otrok iz Landskrone. Posebno zanimiva je bila tudi filatelistična razstava, katero nam je posredoval Jože Križ.

Veliko je vredno, da je bilo v redu poskrbljeno tudi za lačne in žejne »duše«. Društvo je organiziralo prehrano v lastni režiji – bila je dobra in poceni. Gostje so bili navdušeni nad odlično postrežbo, ki je potekala brezhibno. Za prehrano je odgovarjala Sonja Bukovec, kateri so pomagale Vida Stojanović, Marinka in Milan Podmenik, Barbara Adlešič in Justina Tavzelj. Za postrežbo pri mizah je poskrbela Nada Adlešič s svojo skupino: Urško Mori, Marijo Ivanušič, Janko Bukovec in Sonjo Bukovec ml. in Terezija Svetec. Za blagajno so skrbeli Anton Milivojevič, Kjell Andersson, Franc Svetec, Rahoj Balkovec.

Pri številnih delih ob festivalu so se angažirali tudi Vlado Romih, Jože in Pepca Godina, Zvonka Fele, Ivan Zbašnik, Jordan Knez in Justin Hriberšek.

Ob tej priložnosti so halmstadski Slovenci vsadili pred Slovenskim domom spominsko lipo, pod korenine so pa položili steklenico z dokumentacijo o društvu in delnim opisom festivala.

Halmstatsko KUD »Ivan Cankar« je prejelo od prijateljske občine Ravne na Koroškem najvišje priznanje kulturne skupnosti občine Ravne na K. in spominsko plaketo Prežihovega Voranca. Aktivnim članom, ki so se najbolj trudili, je društvo »Ivan Cankar« razdelilo spominske plakete.

Ravenčani so ostali v Halmstadu še dva dni in so si lahko ogledali zanimivosti tega mesta. Ostali so naši dragi gostje – v terek smo se poslovili od njih s solzami v očeh – kot od članov domače družine.

Odbor se želi s tem zahvaliti vsem iz domovine in s Švedske za sodelovanje:

Marija Hriberšek, Halmstad

»Lipa« v Landskroni živahno šumi

Slovensko kulturno društvo »Lipa« iz Landskrone na Švedskem je 23. maja priredilo družabni večer s proslavo dneva mladosti. Ta večer smo podelili tudi pokale udeležencem tekmovanj za društveno prvenstvo v šahu, biljarju in namiznem tenisu.

Kulturna sekcija »Lipa« je 2. maja sodelovala na 7. slovenskem kulturnem festivalu v Halmstadu s štirimi točkami. Mešani pevski zbor Lipa je pod vodstvom debutantke Olge Kostanjevec zapel dve pesmi. Štiriletna Dominika Kostanjevec je zapela pesmico »Jaz sem mala roža«, Zvonko Bencek pa nam je s toplim občutkom recital pesem Avguštine Budja »Hrepenenje po domu«. V približno tri ure dolgem sporedu so se zvrstile še premnoge zanimive točke skoraj vseh slovenskih društev na Švedskem. V zabavnem delu sporeda so sodelovali trije slovenski narodnozabavni ansambli, ki delujejo na Švedskem – »Vikis«, »Planika« in »Lastovke« iz Landskrone, številne poslušalce pa je navdušil tudi švedski ansambel, ki nam je med drugim interpretiral tudi pesem »Jaz pa pojdem na Gorenjsko«, in to v slovenščini. Vse priznanje pa gre tudi ravenskim »Samorastnikom«, ki so nas prijetno presenetili z izvajanjem narodnih in zabavnih melodij.

Slovenskemu kulturnemu društvu »Ivan Cankar« iz Halmstada čestitamo za vzorno organizacijo letošnjega festivala. Po vsakem tako dobro organiziranem in tako množično obiskanem slovenskem srečanju se počutimo kulturno močnejše, obogatene in srečne, zato je nam Slovincem iz Landskrone žal, da bo naslednji slovenski kulturni festival šele čez dve leti. Naše

mnenje je, da so redni letni festivali predstavljali veliko spodbudo za kulturno delovanje v društvih in da bodo pasivna obdobja slabo vplivala na naše nadaljnje delo.

Po festivalu v Halmstadu je naše društvo obiskal tudi predstavnik prijateljske občine Ljubljana Bežigrad, ki je društvu v imenu te občine izročil dragoceno darilo – gorenjsko narodno nošo. Dogovorili smo se tudi za potek našega nadaljnega sodelovanja, zlasti pa o srečanju, ki nam bi ga priredili konec julija nekje v Ljubljani.

Avgušтина Budja

v imenu upravnega odbora
SKD Lipa, Landskrona

Umrla je Ivanka Avguštin

V februarju se je v prometni nesreči med vožnjo skozi Nemčijo hudo poškodovala Ivanka Avguštin iz Landskrone. Po več kot enomesečnem boju za življenje je 24. marca v nemški bolnišnici podlegla poškodbam. Zapustila je dva mladoletna otroka, Darka in Jolande, moža Štefana in številne sorodnike in prijatelje.

Ivanka, nas vse je močno prizadela novica o tvoji smrti. Zapustila si nas tako mlada, saj si bila šele v 36. letu življenja. Tolaži nas misel, da si se rešila telesnih muk in zemeljskih skrbi. Naj ti bo lahka domača zemlja na slivniškem pokopališču v Mariboru. Vsem tvojim najbližjim iskreno sožalje.

Člani SKD Lipa, Landskrona

DANSKA

Prvo slovensko društvo

V glavnem mestu Danske Kjoebenhavnu si je ustvarila domove le peščica Slovencev, vseh skupaj je okrog petdeset. V vrstah nekaterih med njimi je že dolgo tlela želja, da bi tudi na Danskem ustanovili slovensko društvo, ki bi tesneje povezovalo med seboj slovenske rojake, obenem pa skrbelo tudi za tesnejše vezi tako z domovino kakor tudi s slovenskimi društvi na Švedskem, s katerimi so bili posamezniki že nekaj let dobro seznanjeni. Nekateri posamezniki so se celo udeleževali slovenskih prireditev v Landskroni ali v Malmöju.

Konec marca se je v Kjoebenhavnu zbrala skoraj večina slovenskih rojakov, ki žive v tem mestu, na ustanovnem občnem zboru slovenskega društva. Izvolili so tudi prvi upravni odbor, ki bo pripravil vse potrebno za redno delovanje društva in sestavil program društvenega dela. V novo društvo se je

vkjučilo tudi nekaj predstavnikov slovenskih izvoznih podjetij, ki se službeno mudijo na Danskem.

ZDA

Priznanje Progresivnih Slovk Mary Ivanuschevi

Bilo je čudovito. S temi besedami lahko na kratko označim banket in letno konferenco Progresivnih Slovk Amerike, ki sta bila 2. in 3. maja v slovenskem narodnem domu na avenuji St. Clair v Clevelandu. Gostiteljice obeh prireditev so bile članice krožka št. 2, katerim gre vse priznanje za organizacijo. Obeh prireditev se je udeležila tudi Zofka Klemen Krek, novi jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu. Ponosne smo, da daje Jugoslavija tako visoke položaje tudi ženskam. Želimo ji, da bi se skupaj z možem med nami dobro počutila.

Spored je vodila predsednica glavnega odbora Cecilia Wolf, za glasbeni spored pa je skrbela Florence Unetich. Unetičeva in Žabjekova sta zapeli tudi ameriško in jugoslovansko himno, navzoči pa smo jima pridno pomagali. Poleg omenjenega dueta so se v glasbenem delu sporeda predstavili še: duet Ella Samanich in Margareth Peresutti, Jennie Fatur in Frank Kokal. Vsi so poželi navdušeno odobravanje.

Glavna točka sporeda prvega večera je bilo priznanje Mary Ivanuschevi. Cecilia Wolf je med drugim rekla: »Mary, danes je zate posebno slovenski dan, saj ti želimo dati že davno zaslužen priznanje kot urednici in duhovni voditeljici naše organizacije skozi dolgih 40 let. V zahvalo za tvoje

Mary Grill Ivanusch

duhovite uredniške članke in sploh za vse tvoje delo ti danes poklanjamo spominsko plaketo, ki naj te vedno spominja na to, da smo ti vse iskreno hvaležne. Bila si nam vzor vsa ta leta. « Tudi krožek št. 2 je Mary počastil z darilcem, zlato verižico z obeskom. Predsednice krožka Cecilia Subel in vse članice so Mary vedno globoko spoštovale in cenile.

Mary Ivanusch je bila vesela priznanja in darila, da kar ni mogla najti primernih besed, s katerimi bi se zahvalila za vse. Vsi prisotni smo jo počastili tudi s stoječimi ovacijami.

Častna govornica večera je bila tudi Eleanor Prech, narodnostna urednica pri dnevniku »The Cleveland Press«. Čudila se je množičnemu humanitarnemu delu, ki ga je opravila v svoji zgodovini ta organizacija. Dobro ji je znano, kolikšne vsote zbere organizacija še zdaj za slovenski starostni dom.

Naslednji dan je bila konferenca, na kateri so članice prebrale poročila posameznih krožkov. Precej pomlajeno je bilo predstavništvo krožka št. 9 iz Chicaga, ki so ga predstavljale Rose German, nova predsednica, Frances Rak in Mary Verhovnik, vse tri z bogatimi izkušnjami pri organizacijskem delu. Kot soustanoviteljica se je oglašila Mary Durn in v svojih besedah posegla nazaj v dobo, ko je bila ustanovljena ta organizacija. Tudi mene je pozvala k besedi, vendar ni bilo kaj dodajati, kajti povedala je vse, kar je bilo bistvenega.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem Progressivnim Slovenkam, da so počastile Mary Ivanusch, ki je to priznanje že dolgo zaslužila, saj sta bila z bratom Vatrom Grillom dolgo časa steber vsega kulturnega dela v Clevelandu. Na tej konferenci smo pogrešale tudi bolešno Thereso Gorjanc, ki ji želimo skorajšnje okrevanje.

Tonečka Simčič

AVSTRALIJA

Nezadržna rast SD Sydney

Slovensko društvo Sydney tudi pod novim vodstvom nadaljuje z uspešnim delovanjem. Kakor prej tako tudi zdaj prirejajo redne družabne prireditve, ki so sorazmerno dobro obiskane. Ponovno so uvedli »disco večere«, ki so namenjeni zlasti mladini, nenehno razširjajo tudi spored športnih aktivnosti. Zlasti ob nedeljah je dovolj priložnosti za igranje šaha, namiznega tenisa, za balinanje, streljanje z zračno puško idr., vsem obiskovalcem doma

pa je na voljo tudi dobra domača hrana kakor tudi bar z raznovrstnimi pijačami. Za tiste, ki radi berejo, je na voljo tudi knjižnica z lepim številom knjig.

Po prevzemu dolžnosti se je novi odbor srečeval s številnimi problemi. Eden od teh je bilo tudi slabo stanje društvene blagajne, ko je bilo treba plačati letni obrok za posojilo, in poravnati nekatere druge dolgove. Novi odbor se je nesebično podal na delo: uvedel je natančno kontrolo prihodkov in izdatkov, reorganiziral je delo v kuhinji in z učinkovitim obveščanjem privabil več ljudi na slovenske zabave.

Tudi v kulturnem pogledu društvo ne spi. Folklorna skupina »Planika pod vodstvom Marije Košorok in Nevice Muha vedno znova preseneča s svojimi prelepimi narodnimi nošami in vedno obsežnejšim programom. Oživljena je bila dramska sekcija, katere člani pripravljajo novo igro. Društvo je 7. februarja s krajšim kulturnim sporedom počastilo 132. obletnico smrti dr. Franceta Prešerna. Poleg folklorne skupine sta z recitacijami nastopila Dare Borec in Andrej Sodja, od mlajših pa sta se s slovensko besedo predstavila Anita in Tonček Frišič.

Društveno glasilo »Avstralski Slovenec« je po raznovrstnosti in vsebinski kvaliteti že presešlo lanske okvire. Članom in drugim rojakom prinaša društvene novice, novice iz domovine, obvestila idr. Z izboljšanim gospodarjenjem in pridobitvijo novih oglaševalcev kakor tudi z brezplačnim delom v uredništvu se zdaj časopis vzdržuje skoraj sam, kar je precej razbremenilo društveno blagajno.

Odbor želi nadaljevati dobre odnose z domovino, pri čimer ji je v veliko pomoč Slovenska izseljenska matica. Odbor pa namerava navezati tudi tesnejše stike s sosednjim slovenskim društvom Triglav.

Omeniti moram tudi, da izredno aktivno sodeluje tudi lovska sekcija, najbolj aktivna pa je balinarska sekcija; pred kratkim je začela novo šolsko leto tudi slovenska dopolnilna šola.

Jože Žohar

ARGENTINA

Program dejavnosti Triglava

Slovensko-jugoslovansko vzajemno društvo Triglav iz Buenos Airesa, Argentina, je za letos pripravilo izredno bogat program dejavnosti, katerih precejšen del je bil že uresničen, izredno bogata pa bo tudi druga polovica letošnjega leta. Med drugim je imelo

društvo 26. aprila tudi redno letno skupščino (poročila o njej še nismo prejeli), 25. maja so proslavili argentinski državni praznik, v juniju so nadaljevali s prvenstvom v kegljanju.

V juliju bo imelo društvo naslednje prireditve: 8. julija bodo proslavili državni praznik, 9. julija bodo imeli pri Triglavu družinski večer, 12. julija bo filmska predstava, 17. julija bo zaključek argentinskega prvenstva v kegljanju, v soboto, 25. julija, pa bo imelo društvo tombolo z večerjo.

V avgustu bodo organizirali proslavo dneva otrok, 2. avgusta, v nedeljo 9. avgusta bodo imeli filmsko proslavo, 22. avgusta pa bo proslava obletnice ustanovitve društva »Triglav«.

V septembru bodo imeli tri večje prireditve: 4. septembra bo začetek šahovskega turnirja, 13. septembra filmska predstava in 19. septembra dan pomladi.

Še posebej skrbno se pri Triglavu pripravljajo na oktobrske prireditve, ko bodo tudi uradno odprli nove društvene prostore. 1. oktobra bo začetek medklubskega turnirja v balinanju, 2. oktobra začetek turnirja v kegljanju za mešane pare, 3. oktobra bodo imeli harmonikarski koncert, na katerem bo igral orkester »Julio Ermani«, nastopil pa bo tudi mešani pevski zbor »Coro Coral Buenos Aires« pod vodstvom Rudolfa Kubika. V nedeljo, 4. oktobra bo slovesna otvoritev razstave likovnih del jugoslovanskih umetnikov, poleg tega pa bo tudi razstava fotografij, razstava in prodaja jugoslovanskih spominkov, razstava potapljaške opreme in filmska predstava. V petek 9. oktobra, bo zaključek kegljaškega turnirja. V soboto, 10. oktobra, bo slovesna otvoritev novega doma društva Triglav s simboličnim prerezom trakov, govori, ogledom društvenih prostorov in nastopom glasbenih in plesnih skupin ter plesom. 11. oktobra je na sporedu izlet z asadom, 16. oktobra bo zaključek turnirja v balinanju, 17. oktobra bo nastopila folklorna skupina »Jorgovan«, 18. oktobra bo nastopila mestna godba na pihala in se bodo nadaljevale športne aktivnosti. 23. oktobra bodo polfinalna tekmovanja v balinanju, kegljanju, šahu in drugih športih, 24. oktobra bodo sklepna tekmovanja, zaključek otvoritvenih slovesnosti pa bo v nedeljo 25. oktobra, ko bodo proslavili tudi argentinski dan vzajemnosti in razdelili nagrade za športne dosežke.

V novembru bodo pri Triglavu v okviru dneva tradicij, 14. oktobra, priredili nastop folklorne skupine, v nedeljo, 29. novembra pa bodo proslavili jugoslovanski državni praznik.

Decembrske prireditve pri Triglavu bodo v znamenju uspešnega zaključka precej živahnega leta, priznanj zaslužnim društvenim delavcem in podobno.

Malo gospodarstvo ponuja veliko možnosti

V novih stanovanjskih soseskah v občini Ljubljana Šiška čakajo obrtnike že urejeni poslovni prostori

Občina Ljubljana Šiška zajema severozahodni del Ljubljane in njene okolice. Središče občinske skupščine je v starem delu Šiške, ki je bila v zadnjih nekaj letih močno spremenjena in pozidana z novimi stanovanjskimi soseskami, občina sama pa šteje trenutno okrog 84.000 prebivalcev, od katerih je kar 50.000 aktivnih. Poleg Šiške so večja naselja v občini še Šentvid-Višmarje, Tacen, Medno, Medvode, Vodice idr. Nagla rast prebivalstva zahteva tudi pospešeno stanovanjsko zidavo, ki se še nadaljuje. V bližnjem obdobju nameravajo sezidati še 3.200 stanovanj, saj bo po predvidevanjih število prebivalstva kmalu naraslo ne 90.000.

Sam razvoj občine Ljubljana Šiška je v mnogočem odvisen tudi od razvoja sosednih občin, zlasti seveda drugih občin Ljubljane. Hkrati z rastjo prebivalstva pa raste tudi potreba po različnih osebnih storitvah, zato v občini

veliko razmišljajo tudi o tem, kako se bo razvijala mreža storitvenih servisov, ki bodo v pomoč občanom.

Malo gospodarstvo (obrt) je eno izmed tistih področij gospodarske dejavnosti, ki lahko zadovoljuje potrebe občanov, hkrati pa se odpirajo tudi številne možnosti za večje zaposlovanje. Malo gospodarstvo se lahko vključuje tudi v čedalje večjo delitev dela v proizvodnih dejavnostih in tako proizvodna obrt postaja ena izmed dopolnilnih dejavnosti industrijske proizvodnje.

Za samostojno, osebno delo vlada veliko zanimanje tudi med tistimi našimi rojaki, ki so začasno zaposleni v tujini, in se nameravajo v prihodnjih letih vrniti v domovino. Na številnih sestankih z našimi delavci iz tujine, ko se mude na obiskih v domačih občinah, je bilo že večkrat ugotovljeno, da se zlasti zanimajo za odpiranje obrtnih

V stanovanjski soseski Dravlje

Pogled na del starejšega dela občine Šiška

delavnic, manj pa so privlačne pogod-
bene organizacije združenega dela,
kar predstavlja širše združevanje dela
in sredstev.

Malo gospodarstvo je v splošni
strukturi gospodarstva še sorazmerno
slabo zastopano, kljub temu da je do-
seglo določen razvoj. Vsekakor pa je
bilo doslej na tem področju storjenega
še premalo. Razvoj malega gospodar-
stva ima vse pomembnejšo vlogo pri
usklajevanju in učinkovitosti družbe-
noekonomskega razvoja. Drobna in-
dustrijska proizvodnja bo tudi v pri-
hodnje – v okviru združenega dela
(podjetij in tovarn) v različnih oblikah
samostojnega dela odigrala še po-
membno vlogo pri nadaljnjem razvoju
našega gospodarstva.

Načrt razvoja malega gospodarstva
mora sloneti na potrebah občanov v
posameznih krajevnih skupnostih,
hkrati pa je treba povedati, da obrtna
dejavnost ni le skrb krajevne skupno-
sti oziroma občine, temveč je treba to
problematiko obravnavati v okviru
širše družbene skupnosti, v našem pri-
meru mesta Ljubljane. Ta ugotovitev
je tudi pomagala pri izdelavi enotnega
programa razvoja malega gospodar-
stva v Ljubljani v obdobju
1981–1985.

Program predvideva nekaj kvalitet-
nejših premikov, tako da lahko pričau-
kujemo znaten napredek pri razvoju
malega gospodarstva v Ljubljani. Ta-
ko program razvoja malega gospodar-
stva kakor tudi družbeni načrt občine
nas vse obvezujeta, da se bomo v pri-
hodnjem srednjeročnem obdobju po-
svetili reševanju vseh ključnih proble-
mov razvoja obrti. Zlasti je treba
omeniti, da bo zagotovljeno financira-
nje poslovnih prostorov za obrtne de-
javnosti v nekaterih stanovanjskih so-
seskah. Seveda pa bo treba omogočiti
tudi kreditiranje nakupa teh prostorov
ali omogočiti najem prostorov, saj
ugotavljamo, da je v novih stanovanj-
skih soseskah v občini Ljubljana Šiška
ŠŠ 7/1, ŠŠ 8/1, ŠŠ 8/2 Dravljje in
Koseze ŠŠ 9, neizkoriščenih že precej
novih lokalov. Pod ugodnejšimi pogoji
naj bi dobili prostore tisti obrtniki, po
katerih je čutiti največje pomanjka-
nje.

Poseben odnos do storitvene obrti
pa nikakor ne pomeni, da ne bo ena-
kih spodbud deležna tudi proizvodna
obrt. Zavedamo se, da je potrebno
spodbujati tudi razvoj teh proizvodnih
dejavnosti, ki često pogujejoje razvoj
storitvene dejavnosti. Tako so v občini
Ljubljana Šiška predvidene posebne
obrtiške cone, namenjene predvsem
za proizvodno obrt, ki je prostorsko
zahtevnejša. Naj omenimo le, da so v

ta namen predvidena območja v Po-
dutiku, Kosezah in na Trati. Neizkori-
ščena pa so še proizvodne kooperacije
med organizacijami združenega dela
in zasebniki. Vse to naj bi vplivalo tudi
na večje povezovanje nekaterih orga-
nizacij združenega dela z enotami ma-
lega gospodarstva. V posameznih or-
ganizacijah združenega dela razvojni
programi temeljijo sicer na pogodbenem
sodelovanju z zasebnimi obrtniki,
vendar pa ni opaziti kvalitetnejših pre-
mikov k urejanju dohodkovnih odno-
sov, kot jih predvideva zakon o zdru-
ženem delu.

Ivan Dragoš

Terasasti bloki v stanovanjski soseski v Kosezah

Nova stanovanjska soseska v Dravljah – v pritličju so na voljo tudi prostori za obrtnike

Večja pomoč obrti, ki je primanjkuje

Razvojni cilji malega gospodarstva v občini Ljubljana Bežigrad

V malem gospodarstvu občine Bežigrad, če ga merimo po številu zaposlenih, je bilo v letu 1980 zaposlenih 3036 delavcev, od tega več kot polovica (1578 delavcev) v združenem delu. Število zaposlenih v malem gospodarstvu občine Bežigrad predstavlja 17 odstotno udeležbo v malem gospodarstvu Ljubljane. Združeno delo je udeleženo glede na število enot v malem gospodarstvu naše občine s komaj 2,0 odstotki ali – izraženo v absolutni številki – je od 774 enot malega gospodarstva v 17 enotah združenega dela zaposlena več kot polovica vseh delavcev v malem gospodarstvu naše občine (1578 delavcev, ali 51,9 odstotka), v 757 zasebnih obratovalnicah pa je zaposlenih 1458 delavcev, z 48,1 odstotno udeležbo.

Vlogo malega gospodarstva prikazuje tudi podatek, da je število zaposlenih v malem gospodarstvu udeleženo v gospodarstvu občine z 12,2 odstotka, dohodek združenega dela malega gospodarstva pa je udeležen v dohodku gospodarstva občine s 4,6 odstotki. Prispevek samostojnega osebnega dela predstavlja v dohodku gospodarstva občine, ki je znašala za že omenjeno obdobje 10.758.944.000 din, 2,8 odstotno udeležbo, prispevek združenega dela pa 4,6 odstotno udeležbo. S 796.042.000 din dohodka je malo gospodarstvo udeleženo v dohodku gospodarstva s 7,4 odstotki. Za popolnejšo ilustracijo pa še podatek, da znaša v okviru skupno realiziranega dohodka malega gospodarstva delež samostojnega osebnega dela 38 od-

stotkov, delež združenega dela pa 62 odstotkov.

V prizadevanjih za hitrejši in skladnejši družbeni in gospodarski razvoj naše občine bo v srednjeročnem obdobju 1981–1985 igralo pomembno vlogo tudi drobno gospodarstvo, to je obrtna in drobnoindustrijska proizvodnja izdelkov in storitev tako v okviru združenega dela kot v raznih oblikah samostojnega osebnega dela s sredstvi v lasti občanov.

Družbena obrt je v občini zastopana s štirimi temeljnimi organizacijami avtomehaničnih servisov, obrtno zadrugo, dvema pogodbenima organizacijama združenega dela ter temeljno organizacijo, ki izdeluje ortopedske pripo-

Ena od novejših bežigrajskih stanovanjskih sosesk – pri Ruskem carju

močke. V srednjeročnem obdobju 1981–1985 bo v družbeni obrti naraščal dohodek po povprečni letni stopnji 3%, število zaposlenih po povprečni letni stopnji 0,3%, posamezne organizacije združenega dela pa planirajo naslednje pomembnejše razvojne programe na območju naše občine:

- avtoservisne storitve – nega avtomobilov,
- inštalaterstvo za vodo, plinske naprave in elektriko,
- kemično čiščenje, pranje in likanje – sprejemališča,
- krojaštvo in šiviljstvo,
- žensko frizerstvo.

Natančnejšo razdelitev ukrepov za razvoj obrti vsebuje samoupravni dogovor med družbeno političnimi organizacijami, občino Ljubljana Bežigrad, bankami in obrtnim združenjem, pripravljen pa je tudi že akcijski program za njegovo uresničitev.

DO AVTOMERKUR bo v letu 1981 začel in končal gradnjo kleparsko-ličarske delavnice na Samovi ulici, s katero bo povečal dohodek za 54,8 in zaposlene za 30,9% oziroma za 21 delavcev.

DO zavod za rehabilitacijo invalidov TOZD Soča Ortopedija bo v letu 1983 začela in konec srednjeročnega obdobja končala z gradnjo aplikijskega centra z realizacijo katerega bo ob minimalnem povečanju števila zaposlenih (3 delavce) povečala dohodek za 11,5%. Poleg te investicije bo v letu 1981 pričela z nakupom strojne opreme v vrednosti 14,290.000 din.

POZD Plastor bo v BM-3 pričel z zidavo proizvodno-poslovnih prostorov in moderniziral oziroma dopolnil strojno opremo. Z realizacijo teh investicij bo povečal izvoz za 600%, dohodek za 400% ob povečanju števila zaposlenih za 22 delavcev.

DO AVTOCOMMERCE TOZD Servis bo v predračunski vrednosti 36,618.000 din.

Kljub razmeroma ugodnemu razvoju zasebne obrti v sedanjem srednjeročnem obdobju, pa vseeno ugotavljamo glede na doseženo stopnjo osebnega in družbenega standarda, da obseg potreb po storitvah in izdelkih zasebne obrti še vedno močno presega obstoječo ponudbo in kapacitete. Še zlasti je deficitarnost pereča v novejših stanovanjskih soseskah ter naseljih, ki so od bežigradskega jedra bolj oddaljena. Kot cilj si zato v srednjeročnem obdobju 1981–1985 postavljamo nalogo, da obstoječo negativno razliko med ponudbo obrtnih storitev in povpraševanjem po njih zmanjšamo na realen minimum in sicer tako, da bomo z ustreznimi stimulativnimi in selektivnimi ukrepi povečali zanimanje za odpiranje obrtnih delavnic v tistih obrtneh, po katerih je največja potreba.

Obrti, ki so najbolj deficitarne in po katerih je največja potreba, so naslednje:

– popraviljanje in vzdrževanje gospodinjstskih električnih aparatov, bele tehnike ter videoakustičnih naprav,

Združenje samostojnih obrtnikov se pogosto predstavi tudi na specializiranih sejmih

Naša mama

V družini nas je bilo deset otrok. Trije so umrli že kot dojenčki. Doma smo iz Prekmurja, tam, kjer so imeli takrat po večini le nizke, s slamo krite hišice. Nekaj otrok je bilo rojenih pred vojno, druga polovica pa med in takoj po vojni. Takrat so bili težki časi za domačijo, ki je komaj zmogla pridelati dovolj kruha za nekaj ljudi, ne pa za sedem otrok. Oče je bil mežnar ali zvonar, kakor temu pravijo pri nas. Zaslužil je nekaj denarja, toda to je komaj zadostovalo za male potrebščine, nikakor pa ne za noben priboljšek vključno z njegovimi cigaretami. Mama je bila dobra gospodinja; čeravno je bilo pomanjkanje, je znala nekako za vse poskrbeti.

Kadar smo ob večerih sedeli okrog peči, je mama večkrat rekla: »Ko boste zrasi, boste šli lahko v službo in rada bi, da bi si za prvo plačo kupili lepo obleko. Rada bi vas videla lepo oblečene.« Takrat je najstarejši brat Štefan dopolnil šestnajst let. Neki sosed, ki je živel v Ljubljani, ga je nekega dne vzel s seboj. Tako je Štefan dobil službo v Ljubljani. Rad je prišel domov skoraj vsaka dva tedna. Mama mu je zmeraj kaj spekla in mu naložila v kovček tudi kakšno jajce, zabele. Tako je Štefan v nedeljo popoldne odšel proti Beltincem na železniško postajo. Mama je vedno jokala za njim, čeravno se je pogosto vračal. Medtem se je že drugi brat v domači vasi učil za čevljarja. Pri nas se je življenje malo izboljšalo, saj je tudi Štefan tu in tam prinesel domov kak meter blaga. Tako smo bili tudi mi majhni že malo bolje oblečeni.

V tistih letih so ljudje veliko govorili o tem, koliko jih odide v Ameriko, Kanado, Avstralijo. Tako je včasih mimogrede tudi naša mama rekla, da bi rada videla, da bi si tudi mi pomagali do boljšega kruha, da bi bolje živeli kakor ona. Seveda pa ni nikoli omenila, naj bi kdorkoli od nas odšel prek meje.

Tretji brat Jože je bil takrat star sedemnajst let. Nekega dne ga je zmanjkalo. Bila je nedelja, a njega ni bilo domov od maše in tudi k večerji ga ni bilo. Oče se je odpravil k njegovemu prijatelju, toda tudi tistega fanta

Prekmurka (foto: Charlotte Anderson)

ni bilo doma. Čez nekaj tednov smo dobili od Jožeta pismo iz Avstrije. V naši hiši je zavladala velika žalost. Mama skoraj ni mogla živeti, tako jo je skrbelo za sina. Minilo je leto in Jože se nam je oglasil iz Kanade. Pisal je, da je težko, da nič ne razume, službo pa da je našel v neki restavraciji, kjer pomiva posodo. Nekega dne smo prejeli pismo, kateremu je bil priložen ček v dolarjih. Oče se je odpeljal v Mursko Soboto na banko in ček zamenjal za dinarje. Tako smo imeli doma spet nekaj novega za obleko. Ko je zdaj prišel domov Stefan, smo mu že rekli mladi gospod iz Ljubljane. Jože je služil dolarje v Kanadi. Življenje doma je postajalo boljše. Odraščala smo tudi dekleta. Najstarejša sestra se je odpravila proti Kanadi, za njo še druga. Zdaj je imela naša mama v Kanadi že tri otroke.

Jaz sem bila najmlajša. Spominjam se, kako težko smo čakali pisma od bratov in sester. Kadar pa je pismo prišlo, smo vsi jokali, ne vem zakaj, ali od veselja ali od žalosti. Oče je vedno odgovarjal na pisma. Mama mu je vedno rekla, naj jim piše, da kjerkoli so, naj bodo poštene. Svoja pisma je oče vedno pisal s solznimi očmi.

Končevala sem osnovno šolo. Nekega dne je prišlo iz Beograda pismo od kanadske ambasade, da me sestra vabi v Kanado. Tako sem 8. maja 1963 tudi jaz, najmlajša v družini, odpotovala v Kanado. Kako težko sem se poslovila od doma, je nemogoče popisati. Najgloblje pa mi je ostalo v spominu, da je bilo takrat prelepo majsko jutro, vse je bilo v cvetju, le vse je bilo tako žalostno. Vse to je ostajalo daleč za menoj, avtobus je divjal, divjal proti Zagrebu. Za menoj so ostajale lepe narcise in štorke.

V velemestu Montrealu, kamor sem prišla, je bilo zelo dolčas. Mama mi je rekla: »Samo za nekaj let pojdi, potem, ko si kaj zaslužiš, pa pridi domov!« Seveda pa v nekaj letih ni bilo mogoče privarčevati veliko. Tu je bilo vse drugače, kakor smo si predstavljali doma. Delali smo trdo. Toda vsega smo se počasi privadili. Počasi smo si izboljšali življenje. Čez nekaj let sem se poročila. Oba z možem sva si želela domov na obisk. Lahko rečem, da sem odštevala dneve, ko bova šla na pot. Še danes vidim živo pred očmi očeta in mamo, kako srečna sta nas sprejela pred novo hišo, ki je bila sezidana tudi s pomočjo nas otrok, ki smo šli od doma.

Tako smo vsi odrasli in si uredili življenje po svoje. Stefan je še danes v Ljubljani, kjer mu gre zelo dobro. Še to moram omeniti da tudi naša mama ni ostala vedno doma. Sprva je odhajala na krajše obiske v Ljubljano, potem pa je prišel čas, da je tudi ona poletela prek luže. Tako nas je vse

obiskala tudi tukaj v Kanadi. Vesela je bila, ko je videla, da lepo živimo in da imamo vsega dovolj. Prepričala se je, da so se uresničile njene želje, da bi njeni otroci živeli bolje, kakor je žive-la sama. Potem nam je rekla: »Ne bom več jokala ob praznikih, saj vidim, da imate tudi vi vsega dovolj in da ste me poslušali, da ste lepo oblečeni.«

Ljuba vasica moja

*ki me vsako leto tako lepo sprejmeš,
vzela si vsem moje sanje in veselje.
Tam pri Medvešku si me lepo vzgojila,
poznala si vse moje mladostne skrivnosti.*

*Tam spoznala sem sladko, daljno
ljubezen,
preživela težke bolečine.
Danes hodim tja prelivat grenke solze
na grobek moje zlate mame.*

*Poznam vsako tvojo hišo in stezico.
Povsod je še nekaj moje mladosti.
Tam se še vedno pije isto vino,
je isti kruh in govori po domače.*

*Tam je moj mili dom, najljubše bivališče.
Vsi njeni prebivalci so mi dragi,
gostoljubno vabijo me medse.
Drugod življenje ne prinaša sreče.*

*Sonce iz Ročinja, ki vedno toplo siješ,
ogrej še danes moje žalostno srce.
Cerkveni stolp, ki varuješ dušo vsako,
obvaruj tudi mojo drago streho.*

*Obljubila si mi, da bodo tu Ročinjci
še enkrat mi v slovo zapeli,
zvonovi tvoji me bodo pospremili
v zadnji dom, kjer me čaka ljuba moja
mama.*

**Napisal Ernest Pecovec (Petkovšek),
rojen v Trbovljah 6. 1. 1936, v Francijo
se je priselil leta 1937, rudar v Aumetzu,
Francija. Pesem je posvečena sestrični
Mileni Križnič, ki živi v Belgiji.**

Tako se še danes vsi radi vračamo z otroki na obisk v našo lepo domovino. Ko pride čas, pa se spet ločimo in nikoli ne gre brez bolečine. Naša mama vedno joka, kadar se razstajamo. Vedno pravi: »Nič vam tam ne manjka, doma pa le niste...«

Rosie Bele, Ottawa, Kanada

Obljuba

Hladen veter je zapihal,
cvet na oknu mi miglja,
roža se močno zaziblje,
kot v pozdrav se mi smehlja.

Srečna sem, ko vidim dom svoj
in na pragu atekā.
Stisnilo me je pri srcu, ko sem objela
ga srčno.

Ljubi atek, kje je mama?
Na prag prišla je vsakokrat,
po dvorišču prepevala,
ko sem jaz domov prišla.

Atek nič ni odgovoril,
le povesel je glavo.
Ljuba mama, kje si zlata,
te videla več ne bom?

Vsako leto sem lagala,
da za stalno vrnem se.
Vem, da si težko čakala,
ali mene ni bilo.

Ljuba mama, zdaj oprosti.
Vem, prepozno sem prišla.
Tokrat pa bom res ostala,
rahljala tebi zemljico.

Cvetka Marsič, Nancy, Francija

Foto: Ančka Tomšič

NEDELJSKI

največji slovenski tednik

- po nakladi
- številu rubrik
- pestri vsebini

NEDELJSKEGA tiskamo že vrsto let v poprečni nakladi 215.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva). To pomeni, da ga bere okrog 70 odstotkov vseh Slovencev v matični domovini.

IN KOLIKO JE SLOVENCEV

- V ZAMEJSTVU
- PO SVETU ?

Postanite tudi vi član te velike slovenske družine;

NAROČITE NEDELJSKI !

SLOVENIJA
V SRCU
EVROPE.

NEDELJSKI
V SRCU
VSAKEGA
SLOVENCA!

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

NAROČILNICA

Ime in priimek: _____

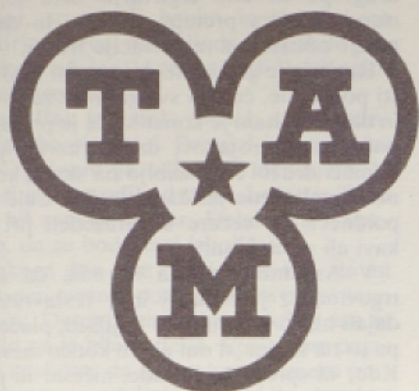
Kraj, ulica: _____

Pošta, država: _____

Naročam NEDELJSKI — največji slovenski tednik.

CELOLETNA NAROČNINA 41 USA DOLARJEV ali 70DM oziroma
enako vrednost v drugih valutah.

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

ZDRUŽENA
INDUSTRIJA
VOZIL

TAM

MARIBOR

TOVORNJAKI
AVTOBUSI
TERENSKA VOZILA
SPECIALNA VOZILA
ZRAČNO HLAJENI DIESELSKI MOTORJI
SPECIALNE AVTOMOBILSKE NADGRADNJE
TIRNA VOZILA
TOPLOVODNI KOTLI IN TOPLOVODNA
TEHNIKA
ODLITKI IN GRADBENI STROJI
ODKOVKI

GORENJSKA OBLAČILA KRANJ

PODJETJE ZA PROIZVODNJO ŽENSKE KONFEKCIJE n. sol. o. KRANJ, C. JLA 24a

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

Ustanovljeno leta 1946, je organizirano v petih temeljnih organizacijah in izvaja naslednja dela:

TOZD SPLOŠNE GRADNJE GROSUPLJE

izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;

TOZD «IGRAD» VRHNIKA

izvaja vse vrste gradbenih objektov, raznovrstna popravila, nadzidave in adaptacije, gradi stanovanja za tržišče v usmerjeni gradnji;

TOZD KOVINSKO LESNI OBRATI GROSUPLJEI izvaja ključavničarska, kovaška, mizarska in

druga podobna dela, opravlja celoten remont gradbenih strojev in razrez hlodovine;

TOZD GRADBENI POLIZDELKI LJUBLJANA

proizvaja betonske montažne hale, elemente ter druge betonske izdelke in polizdelke, pridobiva mineralne agregate, proizvaja železobetonske armature, izdeluje lesene opaže.

TOZD PROJEKTIVNI BIRO LJUBLJANA

izdeluje vse vrste tehnične dokumentacije.

VSA DELA IZVAJAMO HITRO IN SOLIDNO!

GRADBENO
PODJETJE
BEŽIGRAD
LJUBLJANA · PODMILŠČAKOVA 24

TOZD GRADBENA OPERATIVA:

sektor I. tel. 317-848

sektor II. tel. 313-144

sektor III. tel. 313-427

TOZD SERVISNE DEJAVNOSTI:

tel. 341-977

tel. 341-963

DSSS: tel. 313-281

Specializirani smo za vzdrževalna dela, adaptacije stanovanjskih, poslovnih in industrijskih zgradb ter uslug s področja gradbeno obrtniških del. Vršimo tudi manjše industrijske in stanovanjske novogradnje.

TOZD servisne dejavnosti nudi vsem graditeljem grobo malto, acetilensko apno, gotovo armaturo po prinešenih načrtih. Z nabavo polizdelkov je gradnja hitra in poceni.

Vse informacije dobite na telefon 341-977.

Na tej in na oni strani oceana

Znani slovenski izseljenec FRANC KURINČIČ, Lovrenčkov z Idrskega, se je rodil leta 1900 in konec lanskega leta praznoval osemdesetletnico. Kot avstroogrski vojak je okusil prvo svetovno vojno, po njej pa pritisk fašizma na Primorskem. Leta 1928 se je izselil v Argentino, kjer se je uveljavil kot dejaven društveni delavec med izseljenci. Leta 1948 se je z družino vrnil v domovino. Sedaj je upokojen in živi v Ljubljani.

Pred desetimi leti je napisal spomine na svoje razgibano življenje.

Avtorjeva pripoved je živahna in bralca pritegne. Zelo slikovito nam predstavi življenje primorskega ljudstva na začetku stoletja, s posebnostmi, ki so se izgubile in predstavljajo danes že narodopisno zanimivost, pripoveduje nam o življenju izseljencev, kakor ga je okusil sam, in o razmerah v domovini po letu 1948, kakor jih je sodil povratnik.

Delo, ki ga je izdala založba Borec v sodelovanju s Slovensko izseljensko matiko v Ljubljani, in iz katerega smo za objavo izbrali odlomke iz poglavja Spomini na Argentino, je za tisk priredil pisatelj Ivo Zorman. Bralca pa bodo v knjigi, ki velja 460 dinarjev, pritegnile tudi številne fotografije iz avtorjevega življenja v Argentini.

RESTAURANTE, DESPENZA IN VINERIA

Bilo je leta 1932. Pri pleskarjih je bilo zaslužka vedno manj, saj sem bil več doma kot na delu. Ker sem imel časa dovolj, sem zahajal na uredništvo Slovenskega tednika, kjer sem pomagal pri razpošiljanju lista. Z urednikom Petrom sva se večkrat pogovarjala o gospodarski stiski. Tudi sam ni mogel preživljati družine z dohodki od lista. Nekoč mi je predlagal, naj bi se lotila kake trgovine.

Odločila sva se, da odpreva dobro restavracijo. Slovenski tednik je prevzel Slovensko prosvetno društvo, uredništvo Ivan Kacin, s Petrom pa sva vzela od Italijana Bertosija v njem hišo, kjer je bila že prej restavracija. Hiša je imela večji lokal in pet sob. Dve sva zasedla midva, druge pa sva oddajala našim rojakom. Med najemniki je bil tudi bivši tovarnar copat in zagonetni samotar Krastini, za katerega nismo nikoli izvedeli, iz katerega kraje v

Sloveniji je. Tudi poklic je skrival. Po naključju smo odkrili, da je orglal v manjši cerkvi.

Reklamo za restavracijo smo napravili med izseljenci. Obesili smo jo še v tramvaju, ki je vozil mimo. Ponujali smo velike in zračne prostore, vrt in dvorišče, pripravno za ples, domačo hrano in zdravo pijačo, snažna prenočišča, stanovanje za dekleta, ki iščejo službo, in poceni penzion za moške. Peter je vložil dva dela potrebnih sredstev, jaz enega, pri delu pa je bilo obrnjeno. Jaz sem prevzel strežbo, moja žena kuhinjo, Peter pa je samo pomagal pri strežbi in nabavljal. Za pomoč v kuhinji smo najeli še Komarjevega Janeza, ki je bil že dolgo brez dela. Dajali smo mu hrano in stanovanje in mu plačevali 35 pesov na mesec.

Restavracija ni uspevala. Bila je velika brezposelnost in vsak si je raje sam kuhal doma, kakor pa da bi jedel v restavraciji. V bližini je bila tovarna gumijastih izdelkov Pirelli, a se je število delavcev skrčilo v njej na manj kot polovico.

Nasproti restavracije je bila naprodaj mala despensa. Po naše bi se reklo trgovina z živili ali kar štacuna. Da bi povečala promet, sva kupila s Petrom tudi to in jo prenesla v našo hišo. Veliki restavracijski prostor smo preuredili še za prodajo. Na koncu hiše smo preuredili prazen prostor v kegljišče, ob sobotah in nedeljah pa smo najeli mali orkester ali harmoniko. Plesali smo na notranjem dvorišču, kjer so bila tla tlakovana z mozaikom.

Posebno ob koncu tedna je bilo pri nas polno naših rojakov. Tudi Beneški Slovenci in Furlani so radi zahajali k nam. Vedno je bilo slišati pesmi, ki so jih peli vipavski fantje, pridružili pa so se jim tudi Benečani in Furlani. Stari Guban in njegova dva sinova iz Šempetra ob Nadiži so bili naši stalni gostje. Stari je večkrat pel beneško pesem o Marički in o ajdovih štrukljih. Od njega so se je naučili vsi naši gostje in kasneje so jo peli tudi po drugih naših gostilnah.

Argentinci so malo zahajali k nam. Neko nedeljo, ko je bilo polno gostov, nam je taka družina ukradla celo šunko. Krajo sem prijavil policiji, a bi kmalu mene zaprli namesto tatu, ker je bil očitno prijatelj policijskega komisarja.

Še enkrat sem imel opraviti s policijo, ki mi je tudi takrat žugala, da me zapre ali da mi vsaj naloži denarno kazen. Fantje iz Pivke so pregloboko pogledali v kozarec in se opolnoči, ko smo zapirali, stepli na ulici pred gostilno. Naslednji dan je prišel policaj s pozivom, naj se oglasim na policijski

postaji. Dva od pretepačev so imeli zaprta, drugi pa so ušli. Izgovarjal sem se, da nisem kriv za pretepe na ulici in da so gostje odhajali iz restavracije trezni.

Razširjene gostinske dejavnosti niso dosti pomagale, čeprav sva garala z ženo noč in dan. Kaj nam je koristilo, če je prihajalo polno naših rojakov, da se razvedrijo v domači družbi in pozabijo na skrbi, ko pa niso imeli denarja, da bi trošili. Cele popoldneve ali večere so presedeli pri eni kavi ali naranhinu.

V Argentini je bila navada, da so v trgovinah z jestvinami in v restavracijah dajali blago na kreditno knjižico, plačevali pa so na štirinajst dni ali ob koncu meseca. Kdor ni sprejel te navade, ničesar ni prodal, zato smo jo tudi mi v restavraciji in v despensi. To so znali nekateri grdo izkoriščati. Ko se jim je nabralo dolgov za mesec ali dva, so čez noč izginili in se preselili v drugi barrio velemesta, kjer so začeli znova. Drugi so prišli s knjižico in zahtevali račun, ko sem jim ga napisal, pa so se začeli prepirati, da niso kupili toliko, in užaljeni odšli. Nisem jih več videl, pa tudi denarja ne. Če kdo ni plačal dolga, so rekli Argentinci, da je upniku zabil žebelj, clavó.

Največ mi je bil dolžan kapetan policije Primasi, ki je stanoval zraven nas. Ko sem ga terjal, je dejal, da je kupovala žena in da sploh ni vedel za dolg. Plačal pa ni, ne on ne njegova žena. Še danes lahko naštem imena dolžnikov, ki so mi »zabili žebelj«. Rodas, Alfano, Medina, Diaz, Gomez, Garzia. Eden je zbolel, drugi se je preselil neznano kam, tretji je ostal brez dela in potem je kateri celo umrl. Neki Italijan se je vrnil v Italijo in mi pustil dolg. Kaj sem jim mogel? Vsi so bili delavci, njihovo premoženje pa je bila železna postelja, posteljina in nekaj obleke. Doživel sem, da se je kdo v restavraciji najedel, potem pa mirno povedal, da nima denarja, ker je brez dela. Kakor sem že omenil, to ni bilo kaznivo, kar so znali nekateri lenuhi lepo izkoriščati.

Naši rojaki niso bili taki. Res, da so jemali na kredit, a so dolgove poravnali prej ali slej. Da pa ne bi kdo mislil, da smo pošteni prav vsi Slovenci, naj za primer omenim rojaka, starega znanca in vojnega tovariša. Z družino je prišel v restavracijo, predstavil mi je ženo in poročna botra in mi povedal, da se je pravkar poročil. Naročil je dobro kosilo, jedačo in pijačo, kar skromno ohcet. Postregli smo jim v posebni sobi, ko so se najedli in napili, pa je ženin dejal, da nima dovolj denarja pri sebi, da ga bo prinesel v naslednjih dneh. Nekaj let ga nisem videl. Ko sem ga po dolgem času vendarle srečal na ulici, sem ga sveda takoj opomnil na dolg. Opravičeval se je, da ni mogel, da pa mi bo v kratkem prinesel denar. Nikoli ga ni bilo. In ga tudi ne bo, ker je medtem umrl. Naj počiva v miru!

V nekaj letih, ko sem se ukvarjal z gostinstvom in trgovino, se nisem mogel niti pošteno obleči. Sreča v nesreči je bila, da sem imel med dolžniki tudi krojača. Ko je narasel dolg na vrednost obleke, sem mu naročil, naj jo napravi namesto plačila. To je bila edina korist od nedonosnega podjetja.

Peter je medtem sprevidel, da v restavraciji ne bo kruha. Svoj delež je prodal našemu rojaku Baku, sam pa se je zaposlil

v banki, ki jo je odprl neki Hrvat. Medtem ko se je Peter krajši čas mudil z družino v Evropi, so zaprli banko in sleparskega bankirja. Precej naših ljudi je izgubilo prihranke, tudi jaz, ki sem zaradi Petra naložil petdeset pesov.

Tudi Bak je kmalu uvidel, da v gostinstvu ne bo obogatel. Ponujal je svoj delež nazaj, pa sem ga odkupil z denarjem, ki sem si ga sposodil od brata Lojzeta. Tako sem bil sam gospodar. Delal sem z upanjem, da se bodo časi izboljšali.

Nekega dne sem dobil obvestilo, da mi ob koncu meseca poteče rok za poravnavo davkov. Denarja nisem imel, zadnji dan za plačilo pa je bila nedelja. Verjel sem pojasnilu znancev, da se v takem primeru premakne na ponedeljek. Ker je bilo ob sobotah in nedeljah največ prometa, mi v ponedeljek ni bilo težko z denarjem oditi na davkarjijo. Tam pa so rekli, da sem zamudil rok in da bom moral plačati še kazen. Vse prepričevanje je bilo odveč, zato sem vtaknil denar v žep. Da bi se izognil davku in kazni, sem prepisal restavracijo na ženo. Lucka je imela legitimacijo še iz časov pred poroko, zato se je kot novi lastnik restavracije lahko pojavila Lucia Fratnik. Ko sta čez nekaj tednov dva davkarja spraševala po sešoru Kurinsiku, da bi izterjala dolg ali izvedla rubež, jima je žena rekla, da je odpotoval in da sedaj ona gospodari. Pokazala jima je pogodbo in osebno izkaznico in davkarja sta morala oditi praznih rok. Sam sem v sobi zraven sledil pogovoru in čakal na razplet.

Nekaj mesecev sva še zdržala. Najemnica je bila visoka, občinski davki in takse tudi, plačevati sva morala telefon, pomočnika v kuhinji in prodajalko v trgovini. Dolžnikov je bilo precej. Ko tudi sam nisem več mogel redno plačevati dobaviteljem, sva zaprla. Nekaj stare opreme sem moral prodati pod ceno, drugo pohištvo in nekaj blaga pa sem dal prepeljati v barrio Parque Patricios, calle Caseros in Castro, kjer sem na vogalu najel lokal za prodajo vina in jestvin. Dolžan sem ostal mesarju, peku, mlekarju, prodajalcu premoga, pa tudi za najemnino. Povedal sem jim, da jim ne morem plačati, dokler sam ne izterjam dolgov. Če bi dobil vse denar od svojih dolžnikov, bi poravnal vse svoje račune, pa še bi mi precej ostalo. A kaj sem hotel, potrpeti je bilo treba. Nikomur nisem imel kaj vzeti, meni pa tudi nihče, ker nič nisem imel.

Poskusil sem še enkrat in odprl trgovino z vinom in jestvinami. Ker nismo mogli več poslovati niti pod mojim niti pod ženinim imenom, je posodil ime za firmo brat Lojze. Denarja sem imel toliko, da sem skromno založil trgovino, vino pa sem dobival na 30 ali 60-dnevni kredit. Ko sem ga prodal, sem ga plačal in naročil drugo. Najemnino je bilo treba plačati za tri mesece naprej, a nisem imel toliko. Prosil sem znanca arhitekta Viktorja Sulčiča, naj bi mi šel za poroka. Viktor je rekel, da ima toliko slabih izkušenj, da še bratu več ne zaupa, meni pa rad podpiše.

Hiša je imela srednje velik lokal in dve sobi ter pokrit medprostor. V eni sobi je živel moja družina, v drugi brat Lojze. Ko je prišel naš sovaščan Miha bolnišnice in ni imel ne denarja ne stanovanja, je vzel Lojze k sebi še njega. Seveda je živel pri nas na kredit, plačal je šele, ko so mu poslali denar od doma.

Z ženo sva se trudila, da bi se vsaj skromno preživljali s trgovino, a ni šlo. Ljudje so raje kupovali v velikih, dobro založenih trgovinah, kjer so prodajali na mesečni kredit. Jaz sem se dolžnikov otepjal, ker sem imel z njimi slabe izkušnje. Po enem letu sem moral trgovino zapreti in tako sem že drugič prišel na kant. Najemnino sem poravnal, nekaj z opremo, ki sem jo pustil gospodarju. Najel sem skromno sobo v calle Pedro Echagüe, kjer je že stanoval brat Tone, in prepeljal tja neprodano zalogo iz trgovine.

Spet sem ostal brez denarja in brez dela. Nekaj časa smo se hranili s konzervami, ki so še ostale iz prodajalne, potem pa je prišel dan, ko žena ni imela več kaj deti v lonec, in sem moral tudi sam kupiti na kredit. Čevlje sem imel tako slabe, da se je brat Tone ponudil, da mi kupi nove. Saj sem jih potreboval. Ves čas sem bil na poti, ko sem iskal dela po mestu. Prehobil sem velemesto po dolgem in počez, a je bilo vse zaman.

Šola za gerente

Ženo so na njeno željo poslali na prakso v poslovalnico na calle Caseros, ki je bila tri kvadre od našega stanovanja. Hčerka takrat še ni hodila v šolo. Jaz sem moral na Caballito, calle Rivadavia, ki je dolga dvanajst kilometrov. V obeh poslovalnicah je delal španski par. Velika večina poslovođij so bili Španci, nekaj je bilo Portugalcev, še manj Italijanov in Argentinec, dva Slovenca in en Nemec. Pozneje sta prišla na moje priporočilo še dva Primorca, tako da smo bili štirje, dva iz gornje Soške doline, eden iz Vipavske doline in eden s Krasa.

Moje delo na praksi je bilo, da sem pomagal prodajati v trgovini, pomival sem steklenice in pletenke in raznašal vino naročnikom na dom. Najpomembneje pa je bilo, da sem ponujal vzorce in pridobival cliente, stalne odjemalce. Prodajalčeva žena Madriña je bila okrogla in nizke postave. Imela je močne prsi, rjavo polt, črne lase in še bolj črne, prodorne oči. Bila je odločna in neusmiljena. Gnala me je kot sužnja in mi tudi minuto ni dala miru. Tako ravnanje je včasih presedalo še možu, a ni smel nič reči. Gerente je bila ona in mož je plesal, kakor je piskala Madriña.

Po treh tednih so me premestili v drugo poslovalnico v avenida La Plata blizu velikega nogometnega igrišča. Tu nisem bil sam, čez nekaj dni je prišel še en praktikant, Španec po rodu. Poslovođja te poslovalnice je bil Argentinec, brčkone sin Italijana, kakor ga je izdajal priimek. Tudi ta naju je priganjal, da sva predvsem ponujala vzorce in dobivala nove odjemalce. Ko je prišel uradnik iz centrale delat inventuro in me je poslovođja spet poslal z vzorci na ulico, sem se uprl. Rekel sem, da sem na praksi in da moram vedeti tudi, kako se napravi inventura. Sicer pa tudi upravo ni preveč zanimalo, koliko so poslovođje večji računstva. Glavno je bilo, da se je čimveč prodalo. Če so ugotovili v poslovalnici primanjkljaj, so odtrgali od plače, če je bilo to premalo, so načeli varščino, ki jo je bilo treba kasneje izravnati.

Bilo je v pustnih dneh, vse je norelo in se zabavalo, jaz pa sem se utrujen od vročine s težkimi vzorci vlačil od hiše do hiše. Deset, dvajset, trideset hiš sem obi-

skal, pa nisem oddal niti enega. Loteval se me je že obup in najraje bi bil nekje pustil preklete vzorce in odšel domov. Pa ni bilo tako preprosto. Voditi sem moral natančno evidenco, kje sem bil in koliko vzorcev sem oddal. Vzorec sta predstavljali dve litrski steklenici vina v papirnati vrečki z vrstico, črno in belo, zraven pa je bil cenik. Vsak, ki sem mu ponudil, je smel brez obveznosti izpiti manj kot pol iz vsake steklenice. Potem je lahko vrnil vzorec z izgovorom, da mu vino ni všeč, da že ima svojega dobavitelja, da bo naročil kasneje ali kaj podobnega. Če je popil več kot polovico, pa je moral plačati vse vino. Dobiti stalnega odjemalca ni bilo lahko, ker je bilo v mestu še kakih deset podjetij, ki sicer niso imela lastnih poslovalnic, a so ponujala vino. Pri ponujanju vzorcev sem moral natančno opisati, kaj je kdo rekel, kako je ocenil vino in zakaj ga ni naročil, če je vzel vzorec. Posebni inštruktorji so večkrat hodili po hišah in preverjali, če smo vzorce res razdelili in če je poročilo resnično.

V sucursal 107 sva s Špancem vsak v svoji ulici ponujala vzorce in iskala odjemalce za naša vina. Ko sva po enem tednu prinesla naročila, je bilo mojih malo, Špančevih pa veliko več. Inšpektor je razliko opazil, obetal mi je, da bom propadel s svojo prodajo in da nikoli ne bom za poslovođjo. Po mesecu dni se je pokazalo, kako malo je ostalo Špančevih naročnikov. Po hišah je prosjačil za naročila, čeprav ni imel otrok, je jokal, da ima veliko družino in naj mu z naročilom samo petih litrov pomagajo do zaposlitve. Ko smo na koncu pregledali, koliko odjemalcev je kdo dobil, se je izkazalo, da je večina Špančevih kupila samo enkrat iz usmiljenja, medtem ko so moji ostali skoraj vsi. Inšpektor Martin Delrio je moral priznati, da sem boljši trgovec.

Med prakso so me še enkrat premestili, tokrat v središče mesta. Tu sem nadomeščal poslovođjo, ki se je za dva tedna mudil v vinogradih v Mendozii.

Po dveh mesecih in pol so naju z ženo klicali na centralo k izpitu. Že prej so nama dali knjigo, kjer je bilo napisano vse o vinu in o prodaji: katere so sestavine vina, iz kakšnega grozdja se stiskajo posamezne vrste, ob kakšnih priložnostih se pijejo različna vina, za kaj se uporabljajo v kuhinji, kako se je treba pogovarjati s kupci, da jih pridobiš, in kako moramo govoriti po telefonu. Snovi je bilo dosti in gulila sva se, da naju je bolela glava. Izpit pa sva le opravila še kar uspešno.

Po izpitu je bilo najpomembnejše, katero sucursal nama bodo dali, v središču mesta ali v okolici, tam, kjer je velik, ali tam, kjer je manjši promet. V centru je bilo mogoče z manj dela ustvariti večji promet, ker so največ prodali v trgovini, v okolici pa je bilo treba iskati naročnike daleč naokrog in skoraj vse zvoziti kupcem na dom. To je bilo pomembno, ker nismo imeli plač, ampak deset odstotkov od prometa. Kasneje, ko so se mnogi pritoževali, da imajo nekateri boljše pogoje, so določili 70 pesov minimalnih dohodkov, ne glede na promet. Če trgovina ni uspevala, so poslovođjo brez odgovodnega roka in brez odškodnine postavili na cesto. Noben izgovor mu ni pomagal, in če ni bil previden, je izgubil še varščino.

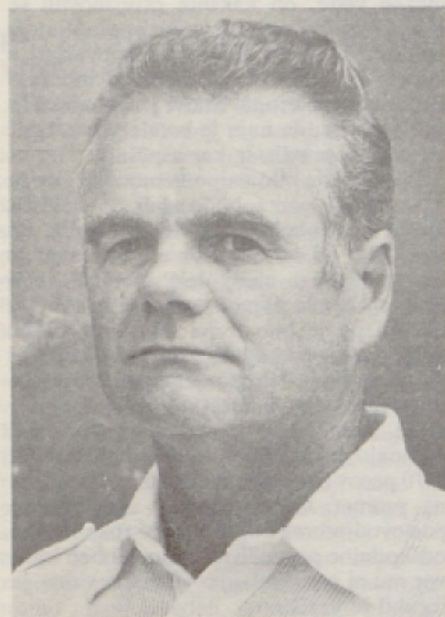
za mlade

po srcu.

Predstavljamo vam pisatelja IVA ZORMANA

Pisatelj Ivo Zorman sodi med najbolj brane slovenske mladinske pisatelje. Rodil se je 3. maja 1926 na Gori pri Komendi. S sedemnajstimi leti je odšel v partizane. Bil je dopisnik ilegalnih partizanskih listov, po vojni pa dopisnik Tanjuga, Primorskega dnevnika in Slovenskega poročevalca. Ko je končal višjo pedagoško šolo, je bil nekaj časa učitelj slovenskega jezika v Križah pri Trziču, Šmartnem pri Kranju, v Železnikih, Preddvoru in Litiji. Kasneje je bil urednik Kurirčka, nekaj časa pa tudi glavni urednik založbe Borec. Pisatelj je sedaj v pokojni in živi v Ljubljani.

Za mlade bralce je napisal naslednja dela: Iz obroča, Svobodni gozdovi, Eno samo življenje, Gnezdo sršenov, Na senčni strani mesta, V sedemnajstem, Rosni zaliv, Nedeljska jutra, Storžkovo popoldne, Bolničarka Vida, Uporne Dražgoše, OF, Naši kurirji in Deklica iz Mihovega mlina. Za vas pa je v današnji številki obudil spomine, kako se je s starim »kamničanom«
vozil v Ljubljano v šolo.

KAMNIČAN

Pred zadnjo svetovno vojno Kamničani niso imeli srednje šole, vsaj za fante ne. Kdor se je hotel šolati, je moral po četrtem ali petem razredu osnovne šole v Ljubljano. V šolo smo se vozili z vlakom, s slovitim kamničanom, ki ga ima toliko ljudi v prijetnem spominu.

Taki vlaki danes ne vozijo več. Spreddaj je soproja sajasta lokomotiva. Ali je bila tista, ki je imela dimnik oblikovan v velik koničast škronicelj in smo ji zato tudi rekli kar škronicelj, ali pa je bila druga, ki je imela dimnik razširjen v klobuk kakor pri gobi, pa ji nismo rekli goba, ampak račka. Saj je bila res še najbolj podobna rački, ko je na majhnih kolesih mlela čez mengeško polje.

Potniške vagonne je navadno vlekla račka. Tri ali največ štiri. Bili so majhni, ker tudi lokomotiva ni bila velika. Zgrajeni so bili iz lesa in so se med vožnjo zibali in škripali in ječali kakor barka na viharjem morju. Klopi so bile trde, sestavljene iz lesenih letvic. In okna so se zapirala z dolgim usnjanim jermenom. In pod stropom so bile pritrjene plinske svetilke. O mraku je sprevodnik hodil po vagonih in z laterno prižigal luči. Brž ko se je s plamenom dotaknil gorilca, se je razlila po prostoru bela svetloba, okna pa je zagrnila tema. In mimo šip so se kakor prazničen ognjemet usipali snopi isker, ki jih je lokomotiva bruhalo iz dimnika.

Za dobrih dvajset kilometrov, kolikor je od Kamnika do Ljubljane, je potreboval naš vlak debelo uro. Postajališča so se kar vrstila ob progi. Bilo je dvoje ali troje pravih železniških postaj, poleg teh pa vrsta hišic, ki so imele en sam prostor in redkim potnikom niso nudile drugega kot zavetje pred dežjem.

Četudi je šlo počasi, je kamničan progo do savskega mostu kar srečno zvozil. Onkraj Save pa so se pričele zanj muke. Tam se svet vzpne in proga se vije v klanec. Ker je stalo prav pod hribom zadnje postajališče, je rački dostikrat trda predla. Prav po polžje je lezla med polji, tako počasi, da smo med vožnjo lahko stopili s prvega vagona, se sprehodili do bližnje njive, izruvali repo in jo obrisali v travi, potem pa smo se vrnili in stopili na zadnji vagon. Do konca vožnje nam je ostalo dovolj časa, da smo repo olupili in jo pojedli.

Kadar je račka prisopla na vrh klanca...

Zmeraj ji to ni uspelo. Dostikrat ji je zmanjkalo sape prav za zadnje metre. Takrat se je nemočno ustavila, potem pa se je osramočena zadenjski spustila nazaj po klanecu. Zapeljala je mimo zadnjega postajališča in čez

most na drugo stran Save. Vzela si je zadosti zaleta, kurjač je razkuril žerjavico, zavriskala je...

...in zmogla.
V drugem zaletu račka nikoli ni omagala.

Pravili pa so, kako so odrasli fantje nekoč tračnice pod vrhom namazali z milom, da je lokomotivi drselo in da tudi v drugem poskusu ni prevozila klanca. Pravili so tudi, kako so ti isti fantje med vožnjo v hrib izstopili in se oprli v odbijače zadnjega vagona, da bi rački pomagali. Da jih je zapisal žandar, ki se je peljal s tistim vlakom. In da so jih potem zaprli, češ, da so se norčevali iz jugoslovanskih državnih železnic.

Ne vem, koliko so bile te govornice resnične in koliko so se nekateri samo hvalili. Spominjam pa se, da smo bili zelo srečni, kadar je rački pod vrhom zmanjkalo sape. Takrat smo se šolarji v vrsti postavili pred prometni urad, da nam je postajni načelnik napisal opravičila za šolo. Prvo uro pouka smo zamudili, in ker je bila na začetku navadno matematika, je bilo več kot dovolj razloga za veselje.

Videe Podgorec

ZRNO PESKA

Na neki daljni obali, ki jo je božalo sonce s svojo dlanjo, med milijoni zrnca peska, je bilo majhno, prav navadno zrnce. Vseeno: sivo, rumeno ali črno.

Školjka je prišla k njemu in se mu priklonila:

»Izbrala sem te med milijoni drugih zrnca, majhno zrnce. Odslej boš neizmerno srečno. Pridi v moje srce!«

»Jaz, navadno zrnce peska... srečno!? Naj pridem v tvoje srce... Toda, ali mi lahko poveš, kakšna je ta sreča, ki naj bi me doletela od danes naprej?«

»Postalo boš biser. Postalo boš tisto, kar tvoji bratje nikoli niso bili in ne bodo.«

»O, biser? Čudno, pa tudi privlačno zveni. Toda kaj bom dobilo potem, kaj se bo zgodilo zaradi te moje spremembe?«

»Vredno boš. Spoštovano in slavno. Dobilo boš tisto, česar še nihče od tvojih bratov ni in ne bo dobil.«

»Ali bo moje modro nebo potem še nad menoj? Me bo še grelo sonce? Bo še šumel veter v tistih palmah, tam? Bom še lahko poslušalo pesem mogočne morske vode? Ali bodo moji bratje še pri meni?... To mi povej, samo to?!«

»Ha, haha... Ti ne veš, kaj pomeni razkošje, sijaj, blišč. Ti, navadno zrnce, neumno zrnce peska! Našel te bo lovec na bisere, ne razumeš? Morda

celo kakšen ribič ali siromašen črni deček. In v njihovih očeh boš postalo veselje in sreča: ti boš iskra, ki se blešči! Pomagalo jim boš, da si bodo kupili ladjo, hišo, avtomobil... Daj, pridi vame, zapusti obalo!»

»Jaz... biser... ladje... sreča! Ali ti sploh veš, kaj sta veter in sonce? Školjka, ali veš, kaj pomeni, ko te uspava šepetanje palminega listja in prebudi šumenje morja? O, školjka, kakršnakoli je cena največjega bisera, spoštovanje in blišč in slava – vse to ne more poplačati svobode!«

Prevedel Miha Matè

Ta čudežni svet narave

Mnogi ste se že vrnili s počitnic in marsikdo med vami ne more pozabiti lepih, sončnih dni, ki jih je preživel ob morju. Nabrali ste si tudi najrazličnejše školjke, ki ste jih našli na obali, za druge pa ste se morali potopiti celo na morsko dno. Školjke pa ne žive samo v morjih, mnoge lahko najdemo tudi v jezerih pa tudi potokih. Školjke so še počasnejše od polžev. Če jih prav mirno opazujemo, lahko vidimo, da ima žival lupini navadno rahlo priprti, kadar ji preti nevarnost, pa jih naglo zapre. Nekatere školjke so znotraj na debelo pokrite z biserno plastjo. To snov uporabljajo za izdelovanje gumbov. V nekaterih školjkah pa nastajajo celo biseri.

V morju pa so doma tudi mnogi sesalci-plavalci. Med njimi so tudi največje in najmočnejše živali – kiti. Kit je dolg do 30 metrov in težak do 200.000 kg. 150 volov ali 25 slonov bi komaj odtehtalo tega morskega velikana. Tak velikan pojé zelo veliko; vsak dan pospravi vsaj 2000 kg rakcev, polžkov in ribic. V velikanskih ustah ima številne rožene, na dnu razcefrane plošče. Na njih obvisijo te drobne živalce in kit jih z jezikom pospravi skozi ozko žrelo.

Josip Stritar

MLATIČI

*Hej, junaki, hej, mlatiči,
kup pšenični je visok;
krepko naj pojo cepiči;
pika poka, pika pok*

**Kruhku belemu se smeje
oče, mati in otrok;
pritiskajmo še krepkeje:
Pika poka, pika pok!**

**Ko mlatič je pri obedi
gologlav in golorok,
hitro mine, kar je v skledi;
pika poka, pika pok!**

**On kozarca se ne brani,
če je še tako globok;
letos pije kakor lani;
pika poka, pika pok!**

Basen

Zakaj se maček po jedi umiva?

Vrabec je prifrčal v žito, da bi se najedel. Tja v bližino se je pritihotapila tudi mačka. Pričela je loviti vrabca in ga hotela pojesti za zajtrk.

»Joj, joj!« je zajavkal vrabec, »Dolgo že živim na svetu, a še do danes nisem videl, da bi kdo zajtrkoval, ne da bi se prej umil.«

Mačka je položila vrabca na tla. Pričela se je oblizovati in si drgniti gobček s tačico, vrabec pa je odrfrčal. Da bi le videli, kako!

Od tedaj maček najprej zajtrkuje, šele potem se oblizuje in si s tačico drgne gobček.

Gustav Strniša

UGANKE

Veselo poje črni ptiček,
čeprav je mračen dom njegov,
glas mu doni čez dol in griček,
če vidi te, se skriva v rov.

murn

Sredi množice roke dvigujem,
vodim promet in smer nakazujem,
v vrvež življenja mirno strmim,
otok v njegovem valovju stojim.

prometni mlitnik

Velikan v višave sega,
dim iz njega se vali,
včasih se razjarjen krega,
ogjen bruha in preti.

vilkan

Dvanajst kovačev kuje čas,
beže prehitro mimo nas,
ko nas poslednji zapusti,
spet prvi se nam prismeji.

meseč

Lenuh ga večkrat občuti,
v brezdelju svojem zeha,
marljivi ne pozna ga,
oddih mu je uteha.

dolgčasje

Kdo je nesrečnik, ki se nikdar
ne spočije,
saj vse življenje drhti in bije.

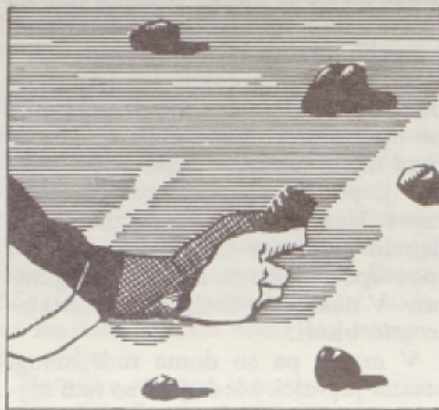
srce

skozi ameriško džunglo

127. Ker se je vpisal v vojsko za tri leta, so ga imenovali za pisarja. Deset mesecev je delal v računovodstvu in sestavljal plačilne pole za odhajajoče vojake. Tačas je veliko bral ter se ob prostih popoldnevih sprehajal po prijazni pokrajini okrog tabora.

Pozno pozimi 1920. leta je Lojze slekel vojaško ssuknjo. Imel je enaindvajset let in sam sebi se je zdel zelo izkušen. V žepu je imel skoraj tristo dolarjev in odločil se je, da odpotuje v New York. Ni vedel, kaj bo tam počel, vendar se mi je zdelo, da bo kot bivši vojak lažje dobil kako službo.

128. V New Yorku ga je pozdravilo mrzlo, zimsko jutro. Sklenil je, da se malo sprehodi po mestu. Ceste so bile poledenele. Pot ga je zanesla do položne rebri, po kateri se je vzpenjal s premogom natovoren voz. Voznik je glasno preklinjal in divje pretepal konje, da bi speljali težki tovor v spolzek klanec. Živali so klecale pod težo, ob vsakem potegljaju so drobci premoga padali na cesto. Za vozom sta stopali premrli deklici v tankih oblekah in hiteli v košarico pobirat kosce premoga. Hladna bolečina mu je segla v srce. Mesto je izgubilo nekdanji čar.

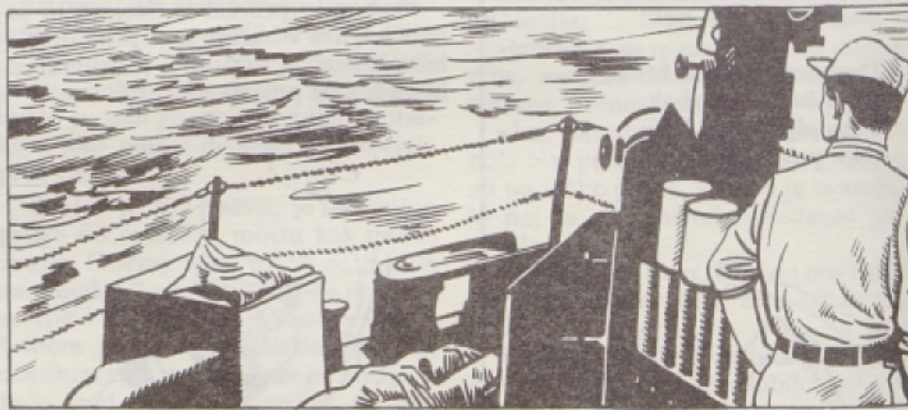

129. Spomnil se je Lonija Burtona in odpotoval v Milford, v Pensilvanijo. Milford je bilo morda najbolj prijazno mesto, kar jih je dotlej videl. Lonija ni našel, odpotoval je na zahod v Kalifornijo. Pot ga je spet vodila k Petru Molku v Forest City.

»Kaj misliš?« se je pozanimal Peter, ki se je čudil Lojzetovi angleščini. Saj govoriš bolje, kot da bi bil rojen v Ameriki.« »Pisal bi rad,« mu je zaupal Lojze. Ta želja se je začela oglašati v njem že v vojaškem taborišču. Čutil je, da bi bil lahko dober pisatelj.

130. Nemirni duh je silil Lojzeta na pot. Ogedal si je glavno mesto Washington in se za nekaj časa ustavil v Chicagu. Tu je nekaj časa posedal v posredovalnicah za delo. Težko ga je bilo dobiti. Najemali so ga za kratek čas, opravljal je lahko samo najtežja in najslabše plačana dela. Nekaj časa je kopal cesto blizu Jolieta. S krampom in lopato v roki je spet ugotavljal, kako grdo ravnajo z delavci. Lastniki so se držali načela, po katerem so dajali delavcem čim manjše plače, od njih pa so zahtevali vedno več. Delavske roke so izpodrivali stroji, tako da je bilo vedno več delavcev brez dela.

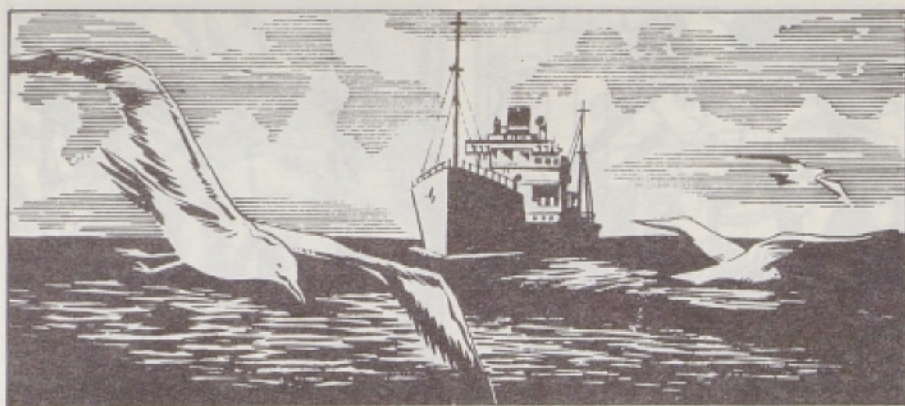
131. Delavci so se upirali izkoriščanju s stavkami in s sabotažo. Lojze je že večkrat slišal to besedo, ni pa vedel, kaj pomeni.

»Nikar ne nalagaj toliko na lopato,« ga je poučil delavec, »ali bi rad prekopal cesto v enem dnevu? Na dan dobiš tri dolarje in pol, ti pa delaš, kot da bi jih dobil trideset.«

Lojze je zardel, čeprav sam ni vedel zakaj. Tako je izvedel, kaj je sabotaža. Seznanil se je z gibanjem industrijskih delavcev sveta, ki so zagovarjali sabotažo kot najbolj učinkovito sredstvo v boju proti kapitalistom.

132. Tako so delavci, s katerimi je kopal cesto, skrajšali lopate, da so manj zajemali. V cement, s katerim so utrjevali cesto, so dali zmes, da je cesta že čez nekaj dni razpokala. S sabotažo se je Lojze srečeval povsod, kjer je delal. Na pšeničnih poljih Kansasa so bile mlatilnice kar naprej pokvarjene, žitna polja so gorela. Širila sta se brezposelnost in upor. Ker ni mogel dobiti dela na kopnem, je šel Lojze na morje. Plul je na petih različnih ameriških ladjah, ki so tovorile blago v Evropo in Južno Ameriko.

skozir ameriško džunglo

133. Tudi morje ni moglo prikleniti Lojzeta nase. Ko se je spet znašel na kopnem, ni imel denarja. Edino delo, ki ga je lahko dobil, je bilo pomivanje posode.

V St. Iouisu je dneve in dneve potrtr in poparjen blodil po mestu in opazoval množice ljudi, ki so se gnetli po cestah. Vsi so hiteli neznanu kam, ne da bi se zmenili drug za drugega. V svoji ihtavosti, da bi čimprej dosegli svoj cilj, so pohodili bližnjega in drveli brezglavo naprej. Lojzeta je bilo strah vseh teh ljudi.

Ali bodo tudi njega odrinili in pohodili, se je spraševal.

134. Počasi se mu je začela vračati samozavest. Veliko je bral in veliko je razmišljal. Amerika se mu je še vedno zdela najbolj zanimiva dežela pod soncem. Življenje je tu teklo hitro in brezobzirno. Toda hotel je uspeti. Kako? Kot pisatelj? Bo lahko stopil ob stran velikanom ameriške književnosti, ki so v svojih knjigah razgaljali ameriško družbo?

Zdaj je vedel samo eno. Ne sme se predati obupu. In spet in spet je pomislil na Ameriko kot na ogromno džunglo. Ne sme dovoliti, da bi ga zvalila pregloboko. Smeh je bilo njegovo edino orožje.

135. Ko je služil na morju, je vedno znova slišal, kako so mornarji in častniki navdušeno govorili o Kaliforniji. In tako se je sredi jeseni leta 1922 v Bostonu vkrcal na ladjo za prevažanje olja kot strežaj. Namenjena je bila v San Pedro v Kaliforniji. Lojze je sklenil, da bo v San Pedru zapustil ladjo in skušal najti kako delo.

Zgodaj decembra je ladja priplula v pristanišče. Pihala je mrzla burja in prematavala ladjo kot orehovo lupino. Šele ko se je veter podel, si je pilot upal voditi ladjo skozi tesne prekope do pristajališča. Lojze je zapustil ladjo takoj, ko so se zasidrali.

136. Mesto je bilo kot izumrlo. Ležalo je raztreseno po pečinah in gričih zahodno od zaliva, kakor da bi ga raztrosila slabotna roka.

V žepu je imel dvajset dolarjev, na sebi topel vojaški plašč, v roki pa kovček poln knjig in revij. Sedel je na vlak in se odpehljal v Los Angeles. To je bilo mlado mesto, ki so se vanj mnogi zgrinjali v upanju, da bodo našli delo in zaslužek.

Lojze je stopil najprej v restavracijo, kjer si je hotel naročiti kosilo. Šel je v stranišče, da bi si umil roke, ko sta ga pozdravila neznanca.

137. »Halo, vojak!«

Lojze se je obrnil in zagledal revolver, ki mu je meril naravnost v obraz. »Hitro na dan z vsem, kar imaš!« je zaslísal sikajočo grožnjo. Segel je z roko v žep in zgrabil tanek sveženj bankovcev. Ozrl se je okrog sebe in upal, da bo kdo vstopil.

»Nikar ne oklevaj! Če boš ubogal, ti ne bova storila hudega!«

Izročil je denar. V zahvalo sta ga močno udarila po glavi, da je omedlel. Ko se je zavedel, se je s težavo zvelkel po stopnicah v restavracijo, v glavi mu je šumelo. Jesti ni imel več s čim. V žepu je imel še nekaj novčičev.

138. Lojze se je napotil na postajo. Kaj naj počne? Nekaj je trepetalo v njem in skoraj bi bruhnil v glasen, histeričen krot. Poskusil je misliti kar se da hladnokrvno. Napotil se je po mestu in zaneslo ga je v Mehiško četrt. Ustavil se je na trgu, na katerem je stal jedilni voz. Vsenaokrog je močno dišalo po mastnih, ostro začinjjenih jedeh.

»Lej ga fanta!« je zaslísal pozdrav iz teme in zagledal grdo, postarano, kričeče oblečeno žensko. »Ti trda prede?« je še silila vanj. Povabila ga je na večerjo in mu podarila dvajset dolarjev.

skozi ameriško džunglo

139. Z denarjem, ki mu ga je podarila Maude, je Lojze prebil v Los Angelesu tri tedne in skušal dobiti delo. Spal je v prenočišču, ki je bilo namenjeno bivšim vojakom. Podnevi pa je romal od ene posredovalnice do druge, povsod se je trlo mladih ljudi, ki so prišli prav tako kot on iskat kruha.

Naposled se mu je le nasmehnila sreča. Dobil je delo. Takrat so začeli graditi novo razkošno četrt Hollywood, ki so jo namenili petičnikom iz filmskega sveta. Nad dvesto delavcev je kopalo jarke, valilo skale, postavljalo oporne zidove za bodoče filmsko mesto.

140. Lojzeta, ki je bil krepak, so dodelili k skupini, ki je delala ponoči v kamnolomu. Z dvanajstimi ali še nekoliko več drugimi možmi je pod nadzorstvom švedskega paznika metal zdrobljeno kamenje v tačke, jih porival po ploščadi in jih od tam prevračal v vozičke, ali pa je valil skale izpod strme previsne pečine. Prvo noč se je neprestano bal, da se skala odtrga od pečine in ga zmečka. Kamnolom so razsvetljevale ogromne žarnice in risale na skale veličastne sence premikajoč se ljudi. Slišati je bilo žvenket krampov in lopat in skovikanje sove.

141. Nadzornik jih je kar naprej priganjal. Počivati so smeli le takrat, kadar je smodnikar zažgal razstrelivo, in pol ure, ko so jim ob polnoči prinesli jesti. Delali so od pol šestih zvečer do dveh zjutraj.

Ko se je Lojze prvo noč privlekel do ležišča, je bil preveč izmučen, da bi mogel zaspati. S široko odprtimi očmi je strmel v streho šotora in zdelo se mu je, da leži pod ogromno skalo, ki ga bo zdaj zdaj pokopala pod seboj.

Po približno enem tednu so bolečine v mišicah in kosteh prenehale. Zdaj je spal kot ubit, prebujal se je spočit in strašno lačen. Trdo delo ga utrdilo.

142. Med delavci je bilo veliko članov delavskega gibanja, ki se je takrat razširilo po vseh Združenih državah. Lojze se je dobro razumel s njimi. Vabili so ga medse, toda Lojze je hotel ostati zunaj kakršnegakoli gibanja ali organizacije. Na življenje in na Ameriko je hotel gledati s svojimi očmi. Svoja opažanja si je vestno zapisoval v dnevnik. Če je hotel postati pisatelj, je moral čim globlje prodreti v resničnost. In resničnost je bila v Los Angelesu pisana in privlačna. V mesto so se poleg mladih zgrinjali tudi upokoenci, ki jih je privabilo vlažno kalifornijsko podnebnje.

143. Lojze je ob popoldnevih hodil po mestu in srečaval najrazličnejše družčine, ki so vsaka oznanjale svojo vero. V okrašenih dvoranah in templjih so predavali ljudem, kako dosežeš večno srečo, kako uspeš v življenju, kako ostaneš večno mlad. Njihovi poslušalci so bili izgubljeni vseh vrst in brezdelne žene velikih poslovnih mož, ki so v svojih pisarnah kopicili dolarje. V Los Angelesu so imeli trgovci, prekupčevalci in lopovi izredno priložnost, da nagrabijo še več denarja. Mesto je bilo prava podoba Amerike v malem.

144. Kdor je hotel živeti v mestu, ki ga je Lojze imenoval džungla, je moral biti dobro oborožen ne s puškami in z mrežo proti moskitom, ampak z znanjem in s poznavanjem življenja, s smislom za humor – s smehom.

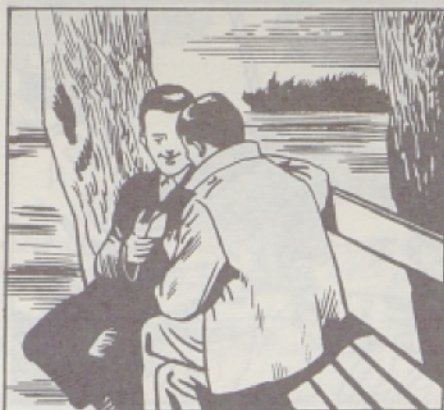
In tako se je moral Lojze nasmehnuti nadzorniku, ki ga je odpustil z dela. Sumil je, da je tudi on član delavskega gibanja in take so odpuščali.

Bil je skoraj brez denarja. Brezplačno prenočišče so ukinili. Spal je v spovednici misijonske cerkve Nuestra Signora v Mehiški četrti. Podnevi je tekal za delom, ki ga ni bilo. Največ časa je prebil v javni knjižnici ali postopal po mestu.

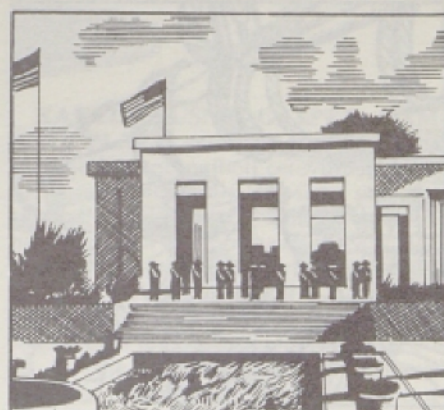
145. Nekega večera, ko sta mu samevala v žepu dva uboga dolarja, je zaslišal glas, ki ga je klical po imenu. Obrnil se je in zagledal Lonija Burtona. Bil je slaboten, zanemarjen in rahlo upognjen.

»Zdelo se mi je, da si pravi,« je spregovoril z medlim glasom. Lojze je skoraj pozabil nanj in nerodno mu je bilo. Tudi Lonie je prišel v Los Angeles iskat dela. Bil je videti deset let starejši, kot je bil v resnici. Lojze je vedel, da je tudi lačen. Vendar ni bil prav nič navdušen, da bi z njim delil svoja dva dolarja. Potem ga je postalo sram in povabil je Lonija na večerjo.

146. »Če nameravaš potrošiti zame nekaj svojega premoženja,« je rekel Lonie, »potem glejva, da dobiva za ta denar, kar se da veliko.« Lojze mu je dal dolar in čez nekaj minut se je vrnil s kosom sira in s hlebom kruha.

Večerjala sta na klopi sredi parka. Lonie je pripovedoval o svojem tavanju po ZDA. Čutil je, da ni rojen za potepuha in zaupal Lojzetu, da si je hotel vzeti življenje. »Časopisi pišejo o vsem mogočem,« je menil Lonie, »zakaj ne pišejo o tebi in meni. Ko sva odhajala na vojsko, so nam vzklikali kot junakom, zdaj pa so pozabili na nas.«

147. Tisti večer sta skovala načrt, kako bi javnost opozorila nase in na množico mladih ljudi, ki so se potikali iz kraja v kraj in iskali zaposlitve. Lonie je v vojni rešil mladega francoskega častnika in francoska vlada ga je odlikovala z vojnim križcem. Iz Port Arthurja, topniškega oporišča v bližini San Pedra, so mu sporočili, naj pride na slovesno podelitev odlikovanj. Lonie je obvestil časopise o podelitvi ter se pri tem izdal za pribočnika ameriške vojske.

V oporišče sta prišla, ko se je slovesnost že začela. Godba je igrala in vse je bilo zelo veličastno.

148. Potem je Lonie slišal, kako pripovedujejo o njegovem junaštvu. Stopil je pred polkovnika, ki mu je pripel odlikovanje. Spet je zaigrala godba. Lonie, ki je bil izčrpan od lakote, se je onesvestil. Polkovnik in pribočnik sta mu odpela obleko in zahtevala zdravnika. Nato so ga odpeljali v bolnišnico. Lojze je najprej mislil, da Lonie igra, kot sta se zmenila. Zato je stal ob strani. Novinarji, ki so izvedeli, da je Loniejev prijatelj, so ga obsuli z vprašanji. V časopisih je izšla njuna zgodba. Lojze je dobil delo kot poročevalec pri časopisu v Los Angelesu.

149. Lojze je moral pisati dnevne vesti, poročati o novih filmih in o novih knjigah, včasih pa je moral pokukati tudi v trgovine in prepričevati bralce, naj kupijo čevlje v tej in tej trgovini, Ker so res odlični.

Po dogovoru bi moral trajati njegov delovni dan od pol sedmih zjutraj do šestih zvečer, toda zgodilo se je, da je moral čepeti na kakšnem banketu pozno v noč. Nič več ni imel prostega časa kot takrat, ko je delal v kamnolomu. Časnikarski poklic se mu je zazdel nezdrav, delodajalec ni bil samo lastnik njegovega telesa, ampak tudi njegovih misli.

150. Edino prijetno razdobje je trajalo dva tedna, ko je poročal o veliki stavki v San Pedru. Tri tisoč delavcev je zahtevalo višje plače, izpustitev političnih jetnikov, odpravo posredovalnic. Lastniki ladij so napeli vse sile, da bi stavko zlomili. Ker so bili stavkajoči disciplinirani in enotni in so se ladjarji zbal, da bi stavka še trajala, so poklicali na pomoč policijo, ki je polovila vse delavske voditelje, jih zgнала v železniške voze in odpeljala v ječe po vsej državi.

skozi ameriško džunglo

151. Poleti je zapustil delo pri časopisu in se napotil v San Pedro. Kaj bo počel tam, ni vedel. Mesto se mu je priljubilo že med stavko. V njem ni bilo tistega kričevega razkošja, ki je v Los Angelesu bodel v oči. Prebivalci so bili večinoma pristaniški delavci. Lojzetu so bile vseč vonjave po surovem olju, svežem lesu, pomarančah, limonah, začimbah, kavi in ribah, po tovorih, ki so jih prekladali v pristanišču.

Našel si je delo v pristanišču; bilo je naporno pa tudi raznoliko.

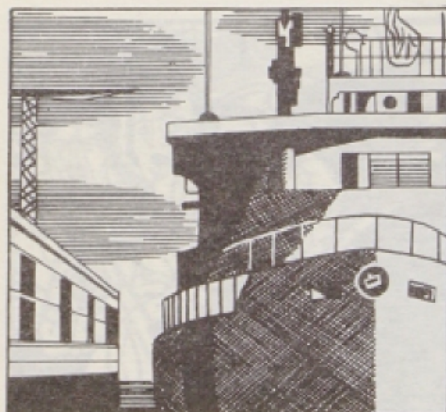

152. En teden je razkladal les, drugi teden je razprodajal vloženo sadje ali prenašal šope zelenih banan z ladje, ki je pravkar pripeljala iz Guatemale. Včasih je moral trdo delati od jutra do trde noči, dokler ni bil tovor vkrčan ali razložen in je ladja lahko odplula. Drugič spet je lahko nekaj dni pohajkoval, bral v knjižnici ali posedal na bregu in opazoval galebe. Med delavci je bilo veliko črncev. Nепrestano so klepetali in dražili drug drugega, ko so porivali svoje vagončke. Prepevali so in se smejali. Lojze jih je vzljubil prav zaradi njihovega smeha.

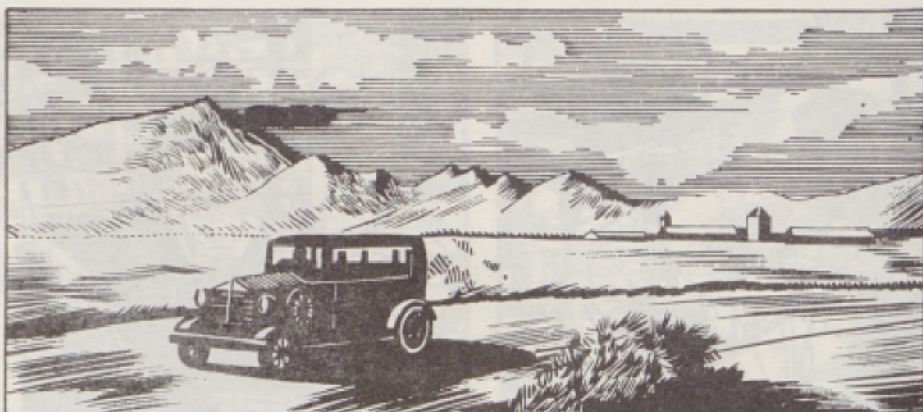

153. Stanoval je v predmestju, ki so ga imenovali »Balkanske države«, ker so v njem živeli priseljenci z Balkana, večinoma Dalmatinci. Ribarili so, prodajali ribe, po malem tihotapili alkoholne pijače in se po svoje veselili življenja. Okrog hiš so se podili živahni, kričavi otroci. Sveži veter, ki je pihljal z morja, ni mogel prepoditi močnega vonja po sušeh se ribiških mrežah in močnem vinu.

Lojzetov bungalov je imel eno samo, tesno, a kljub temu udobno sobico. Postavljen je bil na robu strme pečine, ki so jo valovi oblivali s svojo peno.

154. Prav v tej sobici je Lojze preživel štiri najmirnejša leta svojega življenja. Namahnala se mu je sreča in dobil je službo pisarja pri mestnem pristaniškem pilotu. Pilotova postaja je bila majhna stavba na robu pristanišča, blizu vhoda v glavni prekop. Delo ni bilo zahtevno. Opravil ga je v kratkem času. Potem je včasih zapel telefon, sporočali so mu, kdaj bo katera ladja priplula in odplula, in moral je poklicati pristaniškega pilota, ki je ladjo varno spravil skozi ozke prekope.

155. Začel je pisati. Napisal je več člankov, kratkih povesti in poskušal napisati roman. Toda večino svojih spisov je strgal. Za vajo je prevajal iz slovenščine in srbohrvaščine in pošiljal svoje prevode nekemu časopisu v Boston.

Potem, ko so mu objavili že vrsto člankov, se je opogumil in poslal zgodbo o mlademu slovenskem izseljencu priljubljene reviji »The American Mercury«. Urednik ga je pohvalil in Lojze mu je poslal še nekaj zgodb in člankov.

Prechal je biti Lojze Adamič, neznan slovenski priseljenec, ki se je moral kakor

milijoni brezposelnih Američanov pehati za delom, postal je Louis Adamič.

Nekaj časa je še ostal v San Pedro. Negotovost je izginila iz njegovega življenja. Seznanil se je z zanimivimi ljudmi. Med njimi so bili tudi pisatelji, ki jih je občudoval in ki so mu v svojih knjigah marsikaj razkrili o Ameriki. Kupil si je avto, s katerim se je lahko vozil, kamor ga je vleklo srce. Domačim v Slovenijo je kdaj pa kdaj pisal, da je zdrav in zadovoljen.

Obljuba dela dolg

Pred časom sem obljubil, da bom sproti poročal tudi o delu Jezikovnega razsodišča, ki je bilo ustanovljeno pri Socialistični zvezi delovnega ljudstva kot eno od svetovalnih možnosti za varstvo jezika in njegove kulture.

Zdaj, po šestih mesecih njegovega delovanja, so se njegovi prvi koraki že toliko pokazali in odmevi na njegovo delo že toliko zbistrili, da je mogoče napisati o njem kratko poročilo.

V Jezikovnem razsodišču dela šest ljudi, odbranih sicer z raznih poklicnih področij in raznih starosti, vendar vsaj z eno skupno lastnostjo: s čutom in ljubeznijo za slovenščino. Skupina pravzaprav niti ni vase zaprta, temveč prožna in sproti priteguje za posamezna vprašanja k posvetu še druge strokovnjake. Odprtost razsodišča je bila pravzaprav dosežena že s tem, da je njegovo delo razširjeno na vse Slovence doma in po svetu: ti mu sproti poročajo o vprašanih, ki se jim zdijo posebno pereča. Teden za tednom se namreč ponavlja v slovenskem časopisu vabilo:

»Razsodišče vabi vse posameznike, društva, organizacije in vse druge, ki jim ni vseeno, kako Slovenci govorimo in pišemo, naj predloge in pobude za boljše jezikovno izražanje pošiljajo na naslov: Sekcija za slovenščino v javnosti, Jezikovno razsodišče, Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Komenskega 7, 61000 Ljubljana. Dober slovenski jezik naj bo naša skupna skrb.«

To povabilo doživlja svojevrsten uspeh. Tudi prej so sicer v posameznih listih in v radiu že obstajali koticiki za jezik. Vanje so se stekale pritožbe, prihajala so vprašanja, vrstili so se predlogi za izboljšanje. Vendar število sodelujočih ni bilo nikoli tako veliko, kakor je zdaj, ko se na Jezikovno razsodišče dan na dan stekajo pisma ljudi vseh poklicev in starosti, šolanih in nešolanih, z vseh koncev Slovenije. Ta odziv priča, kako je čut za jezik in njegovo vrednost in veljavo med nami živ in kako so vsa ta vprašanja danes vsesplošno pereča, saj se je raba jezika razširila do skrajnih meja možnosti.

Včasih je bila namreč javna beseda bolj ali manj prepuščena le redkim, ki jih je to posebej veselilo ali pa sta jih poklic in izobrazba silila, da so pisali in javno govorili. Danes pisanje in javno govorjenje ni več omejeno na redke izbrance. Vsak je tako rekoč vsak trenutek središče take javnosti, vsak enakopravno soodloča o vsem, tudi o jeziku, kot enakovreden član širše družbe ali ožje skupnosti.

Natančno ta zavest, da smo vsi skupaj in vsak posebej enako odgovorni tudi za stanje jezika, je razvidna tudi iz pisem, ki prihajajo na Jezikovno razsodišče. To je dobrodejno sporočilo za vse tiste, ki so bili že nekajkrat hudo v skrbeh spričo pešanja skrbi za jezik med vodilnimi in odločilnimi krogi, po starem odgovornimi za kulturo jezika. Zgodilo se je namreč tisto, kar se dogaja v vsakem zdravem in življenja zmožnem organizmu: vsaka poškodba od zunaj, vsaka rana, vsaka bolezen še bolj spodbudi notranje moči k še večji dejavnosti, dokler ni škoda popravljena, rana zaceljena, bolezen ozdravljena in organizem še bolj utrjen in odporen za nadaljnje življenje.

Jezikovno razsodišče je tako rekoč zasuto s pismi in predlogi, ki se dotikajo bodisi drobnih in včasih prav obrobni spodsrljajev ali pa tudi širših sklopov in osrednjih bistvenih jezikovnih vprašanj, da komaj sproti vsem odgovarja, saj se ne obračajo nanj samo z opozorili na napake, temveč tudi s prošnjami za nasvet pri prihodnjih jezikovnih nalogah, na primer pri iskanju izrazov za poimenovanje novih podjetij in stvari.

Na nekatera od takih vprašanj so odgovori razmeroma lahki, saj je treba samo malo pozorneje pregledati dosedanje jezikovno izkušnjo in na njeni podlagi ugotoviti duha in težnjo slovenščine, tako da je mogoče nesporno razsoditi o morebitnih spodsrljajih ali nepravilnostih. Na taka vprašanja in pobude potem Jezikovno razsodišče izreče svoje mnenje in ta sporočila se vrstijo vsak teden po slovenskih časopisih. Sporočila so kratka in jasna, tako da se s tem širita tudi objektivno znanje slovenščine in ostri čut za jezikovno rabo.

Nekatera druga vprašanja so seveda veliko bolj zapletena in jih ni mogoče reševati s kratkimi nasveti, mnenji ali opozorili. Taka je treba poslati naprej v obdelavo Gospodarski zbornici, komiteju za šolstvo, posameznim temeljnim organizacijam združenega dela in povabiti odgovorne, naj na svojem delovnem področju napravijo vse, kar je v njihovi moči, da se zadeva uredi.

Kolikor bolj se jezikovno izobražujemo, kolikor bolj se ukvarjamo z jezikom kot svojim nepogrešljivim orodjem, toliko bolj uglašeno se lahko izražamo, toliko bolj se poglobljamo v jezikovne tenčine, toliko bolj jezik postaja zavestni in razgledani del nas.

To velja za vse Slovence, v domovini in povsod po svetu.

KAREL PRUŠNIK-GAŠPER: GAM-SI NA PLAZU, založba Borec, Ljubljana. Delo je kot eno najbolj celovitih in dokumentarnih pričevanj o koroškem partizanstvu izšlo zdaj že v tretji izdaji – v nemščini, slovenščini in srbohrvaščini. Leta 1975 je dobila knjiga najvišje priznanje organizacije borcev v Jugoslaviji – nagrado 4. julija, ki se daje za najboljše umetniške stvaritve na temo narodnoosvobodilnega boja. Avtorja knjige je leta 1977 odlikoval avstrijski zvezni predsednik z odlikovanjem za zasluge pri osvoboditvi Avstrije izpod nacistične Hitlerjeve okupacije. Knjigo je uredil Pavle Žaucer, opremil pa Matjaž Vipotnik.

ZORAN KRŽIŠNIK: MONOGRAFIJA O SLAVKU TIHCU, založba Obzorja, Maribor. Akademski kipar Slavko Tihec se je v treh minulih desetletjih uveljavil s svojim delom tako v domačih kakor tudi v tujih umetnostnih krogih. Nešteto krat je – samostojno in skupinsko – razstavljal po domovini in tujini (tudi na slovitim bienalu v Benetkah), dobil mnogo nagrad in priznanj, njegovi kipi pa krase številne galerije in slovenska mesta. Monografijo o njem je likovno oblikoval Jože Brumen, z besedili pa so sodelovali Branko Avsenak, Ljerka Menaše, Gillo Dorfles in Ina Stegen. V njej je izredno mnogo fotografskega gradiva.

STANE JUŽNIČ: NOVEJŠA ZGO-DOVINA, Univerzum v Ljubljani. Delo je avtor sicer namenil študentom fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, vendar bo dobrodošlo slehernemu Slovcu, ki bi se rad podrobneje poučil o tem obdobju slovenske preteklosti. Avtor v posameznih poglavjih razmišlja o vlogi in pomenu zgodovine, o nastajanju narodov in pomenu nacionalizma, o delavskem gibanju in njegovih idejah o preseganju kapitalistične ureditve. Zbrano gradivo naj bi omogočilo razumevanje naše udeležbe v splošnem napredku človeštva.

DR. HUBERT POŽARNIK; UMETNOST STARANJA, Center za mentalno zdravje, Ljubljana. Vsa snov v knjigi je zgoščena okrog temeljnih poglavij, ki govorijo o zdravju v starosti, o osebnosti starih ljudi, o medosebnih odnosih v starosti, bodisi med zakonci, med starimi ljudmi in njihovimi otroki in vnuki, o starosti in spolnosti, o reakciji na izgubo zakonca, o prilagajanju na starost in staranje, o tako imenovani krizi srednjih let, upokojitvi, prostem času in tudi o domu za ostarele ljudi.

»Starost ni bolezen,« pravi avtor, »je naravni del življenja in umetnost življenja je, da se na ta del življenja čimbolje pripraviš in ga čimbolj bogato preživiš. Res pa je, da bi bili tudi stari ljudje danes lahko bolj srečni, kot so, kajti starost sama po sebi ni mračna in žalostna; če je takšna, so za to drugi razlogi.«

mislimo na glas

Drevo življenja

Vse večkrat beremo v Rodni grudi in drugod, pripovedujejo nam pisma in vi sami, kò prihajate k nam, kako želite najti sledi svojih prednikov, najgloblje korenine drevesa svojega življenja. To je hvalevredna, zanimiva, a tudi zelo težavna naloga – kopati v preteklost ter iskati in sestavljati kosce korenin, iz katerih je črpalo prve sokove drevo našega življenja. Sivolasi Jack Cuznar, ki se je kmalu po vojni vrnil iz Kalifornije, kjer je dolga desetletja urejal vrtove filmskemu igralcu Haroldu Loydu, se je nekoč v svojem rodnem Podkorenu ves predal temu raziskovanju. Najprej je pregledal vse nagrobnike na domačem pokopališču in iskal sorodniške vezi med pokojniki z njegovim priimkom, zatem je raziskal župnijske bukve in našel nove sledi, ki so ga popeljale celo prek meje. Potoval je v Nemčijo in Francijo in nam potem navdušeno pripovedoval o svojih odkritjih, kje vse je zasledil svoje davne sorodnike. Bil je star fant, ne otrok in ne vnukov ni imel, zato smo se čudili njegovi raziskovalni vnemi. Le kdo bo kaj imel od tega, ko njega več ne bo? Nasmehnil se je. »Jaz sam bi rad vedel, kdo sem in odkod sem. Vem za starše, vem za deda, pa bi rad vedel še več. Od kod je prišel praded? Kdo je bila prababica? Pa še in še. Vse življenje sem veliko tuhtal o tem. Ko sem tam v Hollywoodu vrtnaril, ko sem sadil in presajal toliko različnih rastlin, ki smo jih dobili od vsepovsod, sem si mislil, kaj nismo tudi ljudje, posebno mi izseljenci, kot nekakšne rastline, izruvane iz domačih tal in presajene na tuje. In kot vrtnarja me je vedno zanimalo, odkod so rastline in kako rastejo tam, kjer so doma.«

Tako je modroval sivolasi Jack Cuznar takrat pred leti. Zdaj ga že nekaj let ni več. Kako daleč je prišel pri raziskavah svojega rodu, žal ne vem. Vem le, da je bil za te raziskave izredno zavzet.

Kdo sem? Od kod sem prišel? Vse več je vas, ki živite sredi tujega sveta, in se danes tako sprašujete. Rojeni ste na tujem, vaša imena so po tuje prirerjena, domove in družine imate in tuji deželi pravite domovina in vendar... z

vsem srcem čutite da je še nekaj, kar morate nujno raziskati, čistiti. Zaradi sebe in še bolj zaradi otrok, ki rastejo in sprašujejo. *Kdo so naši predniki? Od kod so prišli?*

Morda nanje spominja le nekaj obledelih fotografij v starem albumu? Stara pratika ali drobna knjižica Gregorčičevih poezij, majhen klekljan prt, s čipkami obrobljena peča, star, neroden verz na lectovem srcu, ki je ostalo celo le, ker je bilo skrbno zavito v staniol:

*»Kje so časi, kje so dnovi, ko sva rožce trgala,
kje so štrihane doline, kjer je zibel
trkala.«*

Nekje je stari kraj. Tam so domače pesmi in šege in beseda, tam so korenine rodu, ki jih ne moreš, ne smeš iztrgati. Tako ukazuje zavest, tako ukazuje srce. To je dolžnost do tvojih otrok in vnukov, ki bodo prišli, če jih še nimaš. Če te korenine na silo iztrgaš, si izkoreninjenec, si beden, odpadel list, prepuščen vetru.

Ali ni res tako?!

Ina

filatelija

13. maja je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala dvobarvno znamko za 3.50 din v počastitev stoletnice rojstva srbskega pravnika, marksističnega pisca in pomembne osebnosti socialističnega gibanja Dimitrija Tucovića (rojen 13. maja 1881 v vasi Gostilje v zlatiborskem okraju, padel 20. novembra 1914 v Kolubarski bitki na Vrapčem brdu pri Lazarevcu).

Osnutek za znamko (slavljenčev portret, v ozadju pogled na nekdanji trg Slavija v Beogradu, ki se danes imenuje po Dimitriju Tucoviću) je na-

redil akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Znamke je natisnil v ofsetnem tisku beograjski Zavod za izdelavo bankovcev v prodajnih polah po 25 kosov.

25. maja pa je Skupnost JPTT z večbarvno znamko za 3.50 din počastila 89-letnico rojstva lani umrlega predsednika republike Josipa Broza Tita (1892–1980). Kovinarski delavec z revne domačije iz obsoteljskega Kurovca se je zapisal v zgodovino kot velikan XX. stoletja. Skoraj 70 let je bil zapisan revoluciji, od tega 60 let kot član Komunistične partije Jugoslavije. Več kot 40 let je bil njen voditelj in strateg, skoraj 40 let vrhovni komandant jugoslovanske ljudske armade in 35 let prvi državljani naše socialistične domovine. 20 let je bil prvi državnik neuvrščene sveta Josip Broz Tito trikratni narodni heroj Jugoslavije, je s svojim zgledom, preudarno miselnostjo in odločnostjo v boju za svobodo in mir, enakopravnost in neodvisnost vseh narodov in držav postal last vsega sveta.

Kot motiv za znamko je bil uporabljen portret Josipa Broza Tita (risba s svinčnikom, 86 × 60,5 cm), ki ga je leta 1977 narisal akademski slikar Milivoj Unković, profesor na Akademiji likovnih umetnosti v Sarajevu. Lastnik originala je Galerija jugoslovanskega portreta v Tuzli, reproduciran pa je bil v monografiji »Tito v delih likovnih umetnikov Jugoslavije«. Grafično obdelavo znamke je oskrbel akademski slikar Andrija Milenković iz Beograda. Znamke je natisnila švicarska tiskarna »Helio Courvoisier« v večbarvni heliogravuri v prodajnih polah po 9 kosov.

Kot običajno je ob obeh izdajah Jugomarka založila ovitka prvega dne, ki sta stala po 2,50 din oziroma z znamko 6 din.

vaš kotiček

Prodajam novo, visokopritlično hišo v okolici Medvod. Poleg hiše je tudi vrt. Parcela meri 764 m². Interesenti lahko dobijo fotografije po pošti.

Janez Mihovec, Sp. Senica 10/B, 61215 Medvode, tel. 061 611-278

Hišo oziroma polovico hiše z 130 m² stanovanjske površine, opremljeno, dve garaži, vrt – terasa, na zelo mirnem sončnem delu Bleda, ugodno prodajam.

Ponudbe pošljite na naslov Slovenske izseljenske matice pod šifro »Bled 1981«.

Dragemu nečaku Leopoldu Drobničju iz Pattersona, Louisiana, želijo ob 40-letnici sreče in zdravja, njegove te, stric, sestrična, bratrance ter Tamara, Jernej in Andrej. Vse ostale pa lepo pozdravljamo.

Prodajam novo dvostanovanjsko hišo na relaciji med gradom Otočcem in Šmarješkimi toplicami. Hiša ima telefon in je primerna tudi za obrt. Okrog hiše je sadni in zelenjavni vrt v izmeri 10 arov.

Informacije in ponudbe v večernih urah na naslov:

Stane Pirkovič, Dolnje Kronovo 35, tel. (068) 84-924.

slovenski lonec

Ljubljanska jajčna jed

Deset v trdo kuhanih jajc olupimo in izločimo rumenjake. Beljake zrežemo na tanke rezine, rumenjake pa pretlačimo skupaj z žemljo, namočeno v mleku in ožeto. V drugi skledi vmešamo pet rumenjakov surovih jajc s koščkom surovega masla (2 dkg), solimo dodamo sesekljan peteršilj, malo nastrgane limonine lupinice, 4 žlice

kisle smetane, 2 žlici drobtin in nazadnje smetane petih beljakov. Vse dobro premešamo, le rezine beljakov pustimo posebej. V kozici na surovem maslu prepražimo pol kg mavrahov ali drugih očiščenih in na rezine zrezanih svežih gob, ki jih solimo, dodamo sesekljan zelen peteršilj in nazadnje zalijemo s pol kozarca belega vina.

V dobro pomaščeno kozico ali posodo iz jenskega stekla damo najprej plast jajčne zmesi, nanjo prepražene gobe, ki jih potresemo z narezanimi beljaki. To ponavljamo. Nazadnje mora biti jajčna zmes. Spečemo in ponudimo s solato.

Prekmurski krapči

Iz mlačne vode, bele moke, vzhajane kvasa zamesimo navadno bolj mehko testo in pustimo, da vzhaja. Za nadev v osoljenem mleku (pol litra) skuhamo 2 dcl oprane prosene kaše in pustimo, da se ohladi. Zatem ji primešamo 30 dkg pretlačene skute, pol skodelice kisle smetane in eno stepeno jajce ter sladkamo po okusu. Vzhajano testo tanko razvaljamo in položimo na dobro omaščen pekač tako, da robovi segajo čezenj. Na testo na debelo zdevljemo nadev, zatem pa potegnemo čezenj robove od testa. Ko ponovno vzhaja, sladico pomažemo z raztepenim jajcem in spečemo. Krapče ponudimo tople ali mrzle.

Jabolčni zvitek z ocvirki

Iz 50 dkg moke, 4 dkg surovega masla, margarine ali malo olja, 1 jajce, soli in mlačne vode po potrebi zamesimo mehko testo, ki ga gnetemo tako dolgo, da se ne prijemlje več rok. Pomažemo ga z oljem in pokrijemo s pogreto skledo. Počiva naj pol ure.

Za nadev sesekljam 15 dkg ocvirkov, jih segrejemo in zmešamo vanje 5 žlic kruhovih drobtin. Olupimo in nastrgamo 1 kg jabolk, 15 dkg sladkorja odišavimo z mletim cimetom.

Testo razvaljamo in na tanko razvlečemo (robove porežemo), namažemo z ocvirki, potresemo z jabolki in sladkorjem. Nato testo tesno zvijemo, damo na pomazan pekač, pomažemo povrh z raztepenim jajcem ali smetano in spečemo.

Sekanica iz ostankov mesa

Če nam ostane meso od pečene ali kuhane perutnine, od raznih pečenk in podobno, lahko iz teh ostankov pripravimo kaj izdatno in okusno jed. Meso drobno narežemo. V kozici razbelimo maščobo in damo vanjo pol sesekljane čebule. Ko ta zarumeni, dodamo meso, vse prepražimo, potresemo s sesekljanim zelenim peterši-

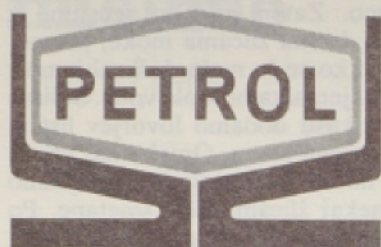
ljem, žlico paradižnikove meze, pol žlice paprike in nekaj žlic tople vode. Mešamo. Zatem omako zgostimo z eno ali dvema žlicama moke, premešamo in ko se še malo duši zalijemo z nekaj zajemalkami tople vode. Solimo in po okusu dodamo lovorjev list in strok strtega česna. Omaka naj vre še deset minut. Nazadnje jo izboljšamo še z nekaj žlicami kisle smetane. Po želji lahko mesni sekanici dodate tudi posebej skuhan ali dušen grah ali dušene gobe. Poleg ponudite krompirjeve, kruhove ali vodene cmočke, krompirjev pire in podobno.

domače viže

Letos bo v organizaciji Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave in ob sodelovanju Slovenske izseljenske matice gostoval v Kanadi nekoliko manj znani slovenski domači zabavni ansambel, ki pa si bo zaradi svoje kvalitete prav gotovo pridobil številne prijatelje. To bo ansambel »Dobri prijatelji« iz Brežic. Ansambel je doslej že večkrat gostoval med našimi rojaki, ki so na začasnem delu v ZR Nemčiji. Letos bodo posneli tudi svojo prvo LP ploščo.

Ansambel »Dobri prijatelji« sestavljajo: Jože Pilpah, bas, bariton, Rajko Šuler, kitara, vokal, Ivan Marolt, bobni, Jože Žagar, harmonika, orgle, Jože Tomše, trobenta, in Miro Suša, klarnet, sax. »Dobri prijatelji« bodo gostovali v Kanadi v dneh od 19. novembra 1981 do 3. januarja 1982. Po dogovoru z organizatorji bo ansambel nastopil tudi v restavraciji »Sterle's Country House« v Clevelandu, Ohio.

PETROL GOSTINSTVO

JUGOSLAVIJA | SLOVENIJA

PETROL, Delovna organizacija Gostinstvo Ljubljana ima ob pomembnejših slovenskih cestah več sodobno urejenih gostinskih obratov, z velikimi parkirnimi prostori in modernimi bencinskimi servisi, kjer se potniki lahko odpočijejo in okrepcajo ter zagotovijo zalogo goriva, kupijo pa lahko tudi razne drobne avtomobilske dele.

Naj naštejemo najpomembnejše:

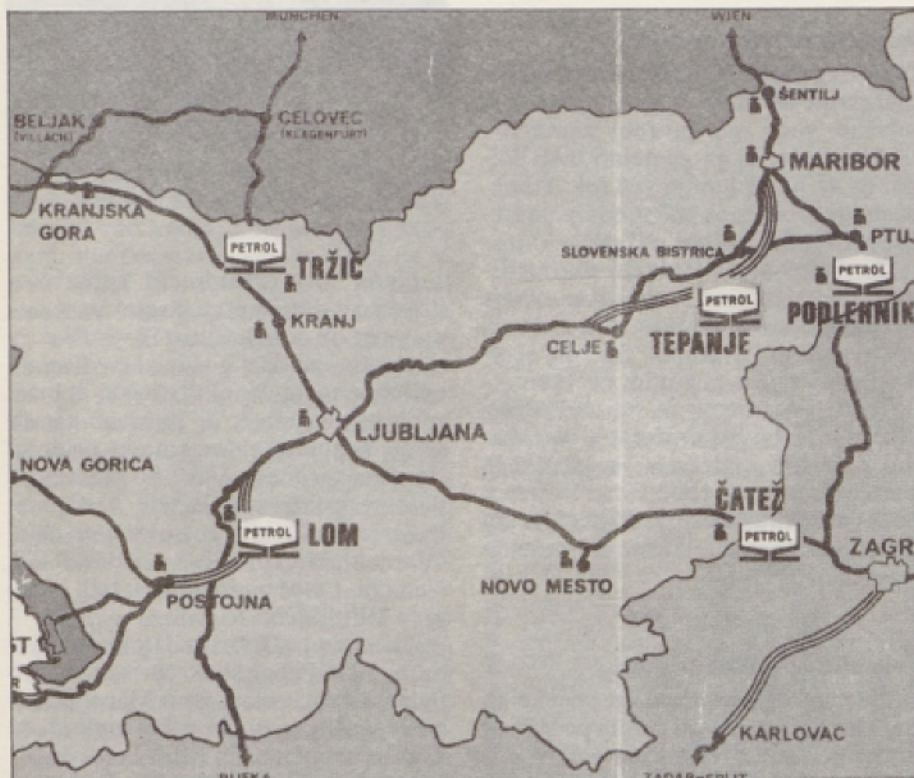
MOTEL ČATEŽ, dvostranski obrat pri vstopu v Slovenijo zagrebške strani.

MOTEL PODLEHNIK leži ob cesti Zagreb–Maribor–Šentilj sredi slikovitih Haloz.

RESTAVRACIJA TEPANJE, obrati na obeh straneh moderne ceste Maribor–Celje–Ljubljana v Tepanjah.

RESTAVRACIJA TRŽIČ je ob cesti Ljubljana–Tržič–Kranj, oddaljena od mejnega prehoda komaj 12 km.

MOTEL LOM, dvostranski obrat ob avtocesti Ljubljana–Razdrto–Gorica (Sežana), oddaljen od Ljubljane 30 km. Na avtocesti v Postojni sta še dva moderna bifeja, ki dopolnjujeta gostinske usluge na tem področju.

Osnovna značilnost vseh Petrolovih gostinskih obratov je v tem, da vam poleg mednarodnih in evropskih jedi postrežejo tudi z domačimi jedmi, značilnimi za kraj, kjer se obrat nahaja. So pa tudi zelo primerna izhodišča za razne izlete v okoliške kraje.

Vabimo vse, ki vas pot kakorkoli zanese v Slovenijo, ali pa če samo potujete skozi Slovenijo, da se odpočijete in okrepcate v enem od naših obratov. Zelo veseli bomo, če boste odšli od nas zadovoljni.

Kolektiv

Podlehnik

Motel Podlehnik stoji ob cesti, ki vodi od mejnega prehoda Šenšlj, mimo Maribora proti Zagrebu v osrčju slikovitih Haloških goric oddaljen od Maribora 35 km in od Ptuja 12 km. Kapacitete: 103 postelj, 300 restavracijskih sedežev, 90 sedežev na terasi, sejna dvorana 70 sedežev, parkirišče za 120 vozil z modernim bencinskim servisom in menjalnico. Daleč na okoli je poznan z dobro kuhinjo in priznanimi štajerskimi vini, ter možnostjo organiziranja seminarjev in zaključnih prireditev. Telefon: (062) 793-105.

Tepanje

Restavracija Tepanje stoji ob »hitri cesti«
Celje-Maribor pri Slovenskih Konjicah, oddaljena od Celja 25 km, od Maribora 25 km in od Ljubljane 100 km. Restavracija ima obrate na obeh straneh »hitre ceste« z naslednjimi kapacitetami: 240 restavracijskih sedežev, 120 stolišč v bistroju, 240 sedežev na pokriti terasi, parkirišče za 200 vozil z modernim bencinskim servisom in menjalnico v obeh obratih. Možnost organiziranja enodnevnih seminarjev in zaključnih prireditev. Bogat izbor jedi, krajevnih vin ter specialitete za sladokusce – sirove rezine in potica. Telefon: (062) 811-501

Tržič

Restavracija Tržič stoji ob glavni cesti, ki vodi preko mejnega prehoda Ljubelj v Avstrijo v Bistrici pri Tržiču. Oddaljen od Ljubljane 45 km, od Ljubelja 12 km in od Bleda 20 km. Kapacitete: 88 restavracijskih sedežev, 80 sedežev na pokriti terasi, parkirišče za 50 vozil z modernim bencinskim servisom in menjalnico. Možnost organiziranja manjših enodnevnih seminarjev in zaključnih prireditev v »Gorenjski sobi«. Telefon: (084) 50-575.

PETROL GOSTINSTVO

JUGOSLAVIJA | SLOVENIJA

Čatež

Motel Čatež stoji ob cesti Ljubljana—Zagreb, oddaljen od Zagreba 30 km in od Ljubljane 100 km.

Motel ima restavracijske prostore na obeh straneh ceste z naslednjimi kapacitetami: 60 postelj, 420 restavracijskih sedežev, 240 sedežev na terasi, sejne dvorane 60 sedežev, parkirišče za 140 vozil z modernim bencinskim servisom in menjalnico v obeh obratih. Možnost organiziranja seminarjev in zaključnih prireditev, bogat izbor toplih in mrzlih jedi, alkoholnih in brezalkoholnih pijač, ter priznana telečja in kurja obara z ajdovimi žganci. Telefon: (068) 61-300.

Lom

Motel Lom stoji ob avtocesti Ljubljana—Postojna, oddaljen od Ljubljane 30 km in od Postojne 20 km.

Motel ima obrate na obeh straneh avtoceste z naslednjimi kapacitetami: 32 postelj, 180 restavracijskih sedežev in 140 sedežev na terasi, parkirišče za 120 vozil z modernim bencinskim servisom in menjalnico v obeh obratih.

Telefon: (061) 741-278.

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

From the Editor

"Here in America we can buy all different kinds of goods, from machines to textile products and other everyday needed goods, from some of the European countries and from a number of countries in South-East Asia. It's only infrequently that we find goods from Yugoslavia on the shelves of our shops. Personally, I'm convinced that Yugoslavia manufactures a lot of goods, which do not lag behind the above-mentioned products either in quality or quantity, and certainly a lot of Yugoslav goods must be of even better quality". This was what one of our readers from the United States of America wrote to us as part of a long letter. The whole of this letter was published in an earlier number of our "English Section", as it opens up both to us and of course particularly to the descendants of our emigrants in the United States new vistas of the idea of "searching for roots". Great interest in everything connected with Yugoslavia is evident from this letter. Thus, from this point of view, Yugoslavia is not just the idyllic country of one's forefathers, or a country where distant relatives still live, but a country which is greatly respected throughout the world, the greatest contribution to the building-up of this respect having been made by the late world statesman President Josip Broz Tito. In spite of this respect, there is fear that Yugoslavia will

not achieve success from the economic point of view.

I'm afraid that those readers who can only read English are, regrettably, in spite of all our efforts, less well-informed than those readers who can read both in English and Slovene. For we are continually reporting, among the news the items concerning the Economy, about the commercial successes of the Slovene and Yugoslav Economy on foreign markets. On these markets Yugoslavia is a trading partner with equal rights, and has in many countries already become a much-respected one. Of course we don't hush up our economic difficulties. The export of Yugoslav goods is a permanent task and our most important aim is to reach a stabilization of the balance-of-payments position in our foreign trade. It is difficult to forecast when we shall succeed in doing this, but foreign economists forecast good prospects for our country. On the other hand our reader is completely right, when he poses the question of why there are so few Yugoslav-made goods for sale on the American market. We could use this remark as criticism of our foreign-trade enterprises, with frequently orientate themselves too unilaterally towards foreign markets. Among possible ways of helping towards the breakthrough of our goods onto foreign markets, the help offered by our emigrants should not be rejected.

Jože Prešeren

News

Celebrations of the fortieth anniversary of the establishment of the Liberation Front

On the occasion of the fortieth anniversary of the establishment of the Liberation Front of the Slovene People ("O. F.") a grand meeting of the Republic's Conference of the Socialist Alliance of Working People was held in the main assembly-room

of the Assembly of S. R. Slovenia. Among those taking part in the meeting were distinguished representatives of socio-political life in our republic. The main speech was given by Mitja Ribičič, who then distributed this year's O. F. Awards to 30 meritorious workers in this field for their many years of hard work.

In the evening an Academy meeting was held in the main concert-hall

of the Ivan Cankar Cultural Centre in order to pay tribute to the 40th anniversary of the uprisal of the Yugoslav nations and nationalities, as well as to the 40th anniversary of the establishment of the Liberation Front of the Slovene People. Josip Vidmar, the first president of the Liberation Front of the Slovene People, and today a member of the praesidium of S. R. Slovenia, spoke about the significance of the Liberation Front.

Guinea banknote bears the likeness of Tito

The likeness of Tito appears on a banknote to the value of 500 sylvils which was recently put into circulation by the National Bank of Guinea in West Africa. Upon the banknotes, which are to replace the old Guinean currency, are, apart from Tito, the likenesses of national and historic figures such as Samori Turea, Lumumba, Alfa Djadje, Kwame Nkrumah and Behanzen.

The issue of a banknote bearing the likeness of Tito is an expression of the deep respect of the Guinean nation towards the work of the Yugoslav President and his struggle for peace and equitable relations between nations.

A total of 1,972,670 people live in Slovenia

The first data concerning the results of this year's population census have already proved that all the effort and costs involved were not in vain. For the data obtained have in many places changed to a considerable extent the existing picture of society and its economic position.

According to the register of permanent and temporary arrivals and departures in Slovenia, there should have been 79,000 more inhabitants in Slovenia than the number foreseen by the Federal Office of Statistics, which calculates the number of inhabitants on the basis of the natural growth rate and the movements as shown by the 1971 population census. The figures of both these sources of data have been shown to be incorrect by the first data of this year's census, according to which a total of 1,972,670 people were living in Slovenia at the start of April. This is approximately 58,700 or 3% more inhabitants than was foreseen by the register of arrivals and departures, and as much as 137,700 or 7% more than was foreseen by the Federal Office of Statistics for June 1981.

Eighteen workers are employed at the "Coflex" factory in Malta, two of

them being office workers. Productivity is considerably higher than in Zreče.

Wine map of Yugoslavia in the U. S. A.

In the near future the commercial centres of the United States of America will shortly get copies of a wine map of Yugoslavia. Thus admirers of wines with the bouquet of the Adriatic and of wine from places which they have visited or intend to visit as tourists will obtain an accurate map of the Vineyard areas of Yugoslavia. At the same time purchasers in the U. S. A. will be able to get acquainted with the individual, most important types of grapes growing in Yugoslavia, the wine centres in Yugoslavia and other points of historical and cultural interest with respect to the wines of Yugoslavia.

The search for radioactive minerals

The search for uranium is going on throughout the world. In Yugoslavia,

too, the search is going on for radioactive minerals, which are important raw materials for today's and even more so for tomorrow's world. In the search special probes are used, by means of which it is possible to determine in a relatively simple way the presence of Uranium and Thorium minerals in the ground. The probe is pushed into the soil into a hole with a depth of 40 to 100 cm. By means of the probe the gas radon can be detected, which is a by-product of the decomposition of Uranium or Thorium and escapes to the surface. This gas radiates alfa rays, which leave traces in the ground. The probe with special foil is left in the ground for four weeks, then the foil is developed and the number of traces left by the alfa-rays are counted. The more Uranium or Thorium there is in the ground, the greater number of traces there are.

The motif of Ljubljana — the detail of Francesco Robba's fountain

The Events of the 29th Summer Festival in Ljubljana

The outline programme for the 29th Ljubljana Summer Festival was announced already last year at Križanke in Ljubljana, at the conclusion of the 28th International Summer Festival. This year the festival will last from June 15th and August 27th. The introduction to the Festival's events will be provided by the traditional "Yugoslav Ballet Biennale", which will present the state-of-the-art in Yugoslav ballet. All our ballet ensembles will be taking part in the Biennale, which thus be the biggest ballet event in Yugoslavia. The Ninth Ballet Biennale will be opened by a performance of Sergej Prokofiev's "Romeo and Juliet" by the Slovene National Theatre's Ballet Company of Ljubljana. The ensemble from Split will present Baranović's "Lectovo srce" and Tschaikovsky's "Francesca da Rimini". The ballet ensemble from Belgrade will be presenting "Coppelia" by Delibes, the ensemble from Maribor "Peter Klepec" by Dane Škerl, the ensemble from Zagreb Mahler's "Songs of Love and Death", the ensemble from Novi Sad "Love for love" by T. Hrenik, the ensemble from Sarajevo "Adam and Eve" by Zoran

Hristić, the ensemble from Skopje "The Ohrid Legend" by Zoran Hristić, and the ensemble from Priština "Halil and Hajrija" by Dai. The ballet biennale with finish on June 30th with the distribution of prizes and awards.

One of the most important participants at the International Summer Festival will undoubtedly be the Scottish Opera, a famous ensemble which will give performances of two operas written by the well-known composer Benjamin Britten, entitled "A Midsummer Night's Dream" and "The Rape of Lucretia". Concerts will be given by the Symphonic Orchestra of the Slovene Philharmonia and by the Prague Chamber Orchestra. Performances will also be given by the State Dance Ensemble from Sri Lanka, by the Tahiti Ballet, from the Puppet Theatre from Kranj ("The Emperor's New Clothes" by Andersen), the Slovene Octet, the Scottish Pipe Band from Great Britain, the Companhia de Teatro de Lisboa with Portuguese love songs, by the Lado Folklore Ensemble from Zagreb, by the Folklore Ensemble from Senegal, by the Tjabatey ensemble from Ghana, by the

State ensemble of Georgian folklore from Tbilisi, by the "Camerata hungarica" ensemble, and by the musical theatre "Komedijska" from Zagreb with "Jalta, Jalta". Among the theatrical performances are those to be given by the Chilean Theatre of Resistance with Lizarragej's "St. John the American", by the "Gledališče pod kozolcem" from Šmartno ob Paki, by the "Tone Čufar" theatre from Jesenice with Cankar's "Jakob Ruda", by the "Kabaret 13" (Svetlana Makarovič and Aleš Kersnik), by the "J. Pengov" Puppet Theatre from Dravlje and by the "Drama" of the Slovene National Theatre in Maribor with Partljič's "Za koga naj še molim". Performances od Mrak's "Proces" by the Permanent Slovene theatre from Trieste have been announced, as well as performances of Sicilian Marionettes by the Teatra Stabile from Palermo.

Performances will also be given by individual well-known musicians and chamber orchestras, including the following: the pianists Emila Gilels and Elena Gilels, the pianist Lexis Weissenberg, the Brazilian guitarist Sergio Abreu, the famous Czech harpsichordist Zuzana Ružičkova, the American violinist Paul Neubauer, the Czechoslovakian pianist Boris Krajny, the Soviet cellist Danilo Šafam, the Swiss duo (Poetry and Cello) Francina and Franz Walter, etc.

How we Live and Manage Everyday in Yugoslavia

Prices are not alone a measure of the standard of living

According to data assembled by the United Nations Organization, Yugoslavia is with respect to the rise of retail prices right at the top of the list, at least of the European countries. Last year in particular, and during the first few months of this year, retail prices, by means of which inflation is usually measured, increased a great deal. Last year they were up by more than 30% in comparison with 1979, and during January 1981 they were 50% higher than in January 1980.

During January of this year retail prices in Slovenia went up even more than retail prices in Yugoslavia as a whole. In comparison with January of last year they were up by 49%, and in comparison with December 1981 by 8,3%, according to data supplied by the Republic of Slovenia's Statistics Office. All the same such retail

price increases can be considered exceptional. For during previous years retail prices in Yugoslavia had increased only somewhat more slowly. During the period from 1970 to 1980 they went up on average by 19% every year. Even such an increase is not a small one, being mainly the result of accumulated differences in prices, which were not settled as they cropped up.

In January 1981, in Slovenia the price of heating went up the most. According to the data of the Slovene Office of Statistics fuel was 104% more expensive in January 1981 than it was in January 1980. The prices of fuels and oils were twice as high in January 1981, too. The price of transport had gone up by 68% compared with last year, silk textiles were 61% more expensive and lighting 58% more expensive.

The price rises of individual articles did not all take place evenly throughout the year. First one article became more expensive and then an-

other. In comparison with December 1980 the price of tobacco products went up the most in January 1981 — by almost 32%, then milk and dairy products by 27.5%, liquid fuels and oils by 26.5% and cultural services by 21%, etc.

Part of the price rises shown in the statistical figures for January can be still attributed to last year, as for a number of reasons price rises can only be followed by statistics offices with some delay. This is the case concerning the price rises in February and March, too.

Prices alone do not determine the standard of living of the population, but also the latter's personal income. Over the past years incomes had risen, in general, even faster than retail prices. The average monthly pay of a worker has for example, in Slovenia, gone up during the last quarter of a century by a factor of 59. During this time the greatest price increase in Slovenia has taken place in the price of bricks. According to the data of

the Republic of Slovenia's Office of Statistics the price of brick had increased by a factor of 89 in comparison with the year 1956. The other everyday goods whose prices have gone up the most over the last 25 years are the following: onions, apples, lime, china plates, lignite, rice, salt, beef with bones, wine, etc. During the period from 1960 onwards retail prices increased on average in Slovenia by somewhat more than 15 % annually. The average worker's pay increased on average by somewhat more than 20 %. Only in three years, in 1973, 1974 and 1975, did retail prices rise faster than the average worker's pay. The biggest difference between them occurred in 1964, when retail prices in Slovenia went up by 10.3 %, average pay going up by 32.2 %.

Proportionately less for Food

In Yugoslavia there was a similar increase in retail prices and average pay, but there was a change in the structure of expenditure of the population's income, as determined by many statistical surveys. The supply of goods on the market and prices influenced this, apart from the size of personal and other income.

Data have shown that the average 4-member Slovene family spends proportionately less on food. In 1963 40 % of all the spending of such a family went on food, in 1968 this figure was reduced to 36 % and in 1979 to 33 %. The average Slovene family spends proportionately less on clothes, too. In 1968 Slovenes allotted 11 % of their monthly spending to clothes, whereas in 1979 this figure had dropped to 9 %. There were significant changes in the spending of the average 4-member Slovene family in the case of expenditure on drink, heating fuel and lighting, cars, cultural services, education and entertainment. Thus whereas in 1968 for the average 4-member Slovene family the cost of buying drinks amounted to 2.8 %, in 1979 these costs amounted to 4.5 % of all monthly expenditure. The proportionate costs for heating and lighting, for transportation (10.8 % of all monthly expenditure in 1979), and for education, culture and entertainment went up proportionately, too.

It might be expected that the expenditure pattern of the average family has changed in Yugoslavia in roughly the same way as that in Slovenia, but this is not the case. There have been important changes in the expenditure pattern among those items which have not changed significantly in Slovenia. During the period from 1952 to 1978

Yugoslavs spent proportionately less on food, from 52 % in 1952 to 38 % in 1978. Among the items of expenditure of the average 4-member Yugoslav family which fell proportionately were tobacco and shoes, whereas expenditure on furniture and culture increased significantly from 0.7 % in 1952 to 4.1 % in 1978. Expenditure on transport, i. e. cars, went up proportionately from 1.7 % of all expenditure in 1952, to 4.4 % in 1959, to 9 % in 1969 and to 11.2 % in 1978.

Of course it mustn't be forgotten that the expenditure pattern differs from one place to another, depending on habits and possibilities, and it also varies with respect to the age of the population, and the profession or job in which people are employed. It also depends upon whether people are in regular employment or are pensioners. Criticism has often been expressed that statisticians use too small and unsuitable samples.

In spite of this, the data show that the standard-of-living in Yugoslavia has been going up, as besides satisfying their basic needs Yugoslav citizens have more money available to spend on other less vital necessities. Of course this is the case not only in Yugoslavia, but also in other countries.

The accessibility of motor-cars

Data are available for Slovenia and Yugoslavia for the year 1978. According to these data the average Slovene family spent 11 percent of its monthly expenditure on of transport, whereas the average 4-member Yugoslav family spent 11.2 %.

Comparisons of the cost of living in Yugoslavia with some other countries are very difficult to make accurately and can give a false picture. There are so many things which influence the standard of living in Yugoslavia and in

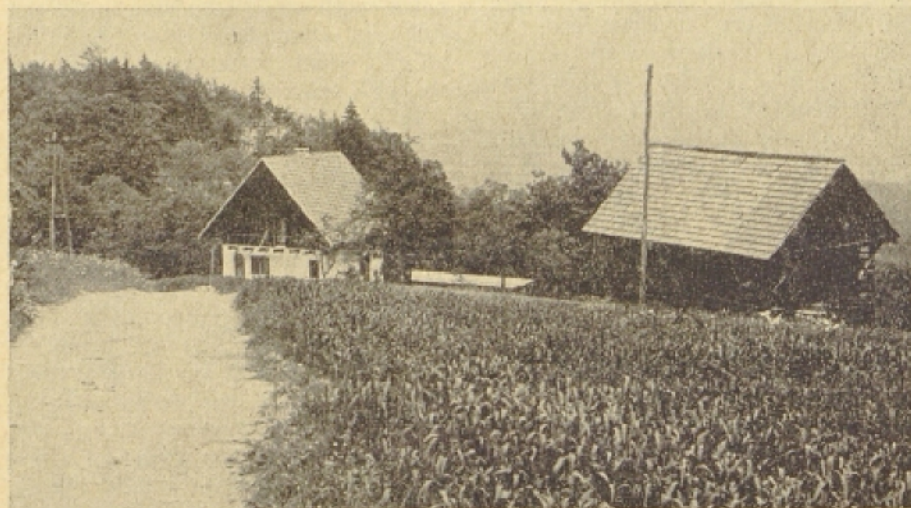
other countries, that no fixed conclusions can be drawn. If, for instance, average citizens with average pay spent all their pay on the purchase of bread then the following picture would be obtained. An Englishman would be able to buy the most bread, 1077 kilograms, a Belgian would be able to buy 926 kilograms, a Yugoslav 855 kilograms, a West German 705 kilograms, a Russian 704 kilograms, an Italian 600 kilograms and a Frenchman 500 kilograms.

Of course bread is not the best basis for comparison of the standard of living. It would be hard to say that those who can buy the most bread for their pay are the most well-off. If a citizen spent all his pay on milk then he would be able to buy the following quantities of milk: in Belgium 1515 litres, in France 1404 litres, in England 1267 litres, in West Germany 1222 litres, in Slovenia 1052 litres, in Italy 952 litres, in Yugoslavia 852 litres and in the Soviet Union 528 litres.

The same is true of milk as of bread. It is a basic food and thus it is difficult to measure the standard-of-living or purchasing power with it. The price of milk, like that of bread, depends to a large extent on the degree of development of agriculture in any particular country and on the agricultural policy in these countries.

The standard-of-living is determined by the variety of supply

Of course the price of food is not the most suitable measure of the standard-of-living. This is particularly true of basic foods. If the supply of food is more varied, as for instance in France where eight different kinds of butter can be bought, then it is possible to talk about differences in the standard-of-living, as more or less the

The scene of the village of Dobeno

The village of Muljava — the birth-place of classical Slovene writer Josip Jurčič (photo by Janez Zrnec)

same goods can be obtained at very different prices, which is very important from the point of view of the differences in income of the population.

The standard-of-living is usually compared on the basis of goods of more permanent value, such as the number and availability of motor-cars. For our comparisons we have used motor-cars which can be compared with our Zastava 101, which has become the most popular Yugoslav car. For the purchase of a car similar to our Zastava 101 it would be necessary to spend 7 monthly pay-packets in Great Britain, 6.7 in France, 4.3 in Belgium, 47 in the Soviet Union, and 1½ in Yugoslavia in 1979. Of course these figures do not yet provide an accurate picture of the possibilities for the purchase of a car in Yugoslavia. For consumer loans are very important in the case of such purchases. The conditions for obtaining loans vary from year to year, being sometimes more and sometimes less favourable. Last year the conditions for obtaining a loan for the purchase of a motor-car were tightened so that 67% of the purchase price had to be paid in cash. Now these loans have

been completely stopped. The representatives of the "Crvena zastava" factory of Kragujevac stressed, before this change, that a halt in the sale of motor-cars would take place unless the loan situation was eased. However recently it was stated by the representatives of the same factory that only 12% of cars are sold on loans and 88% are paid for in cash.

The need for greater productivity

How should this article be concluded? By the conclusion that it is not possible to make direct comparisons between the situation in Yugoslavia and elsewhere in the world? This doesn't mean that we can't construct a picture of how we Yugoslavs live. In recent months a number of heavy increases in prices have occurred so that the standard of living of certain groups of workers with the lowest pay has been threatened and certain steps have been promised which will secure the position of these workers and their families. Comparisons between increases in average pay and increases in retail prices show that years such

as 1980, when prices rose faster than income, are the exception. Did the standard-of-living actually fall so seriously in one year? The rise in prices that took place shows that supply and demand are still not at all in balance. Due to too high demand, prices continue to rise.

There are probably greater differences in the variety of supply than in the prices themselves. Whereas in a number of other countries more or less the same products are available at very different prices, in Yugoslavia there is hardly such a choice, or at least the scope of such a choice is being continually reduced. Thus the standard-of-living is determined by the choice of products available too, to which a purchaser can suit his income. If, in Yugoslavia, there is such a choice in the case of clothes, in the case of basic foods there is hardly any choice. The availability of expensive products brings in a large income only if people have the money to buy such products.

Of course we mustn't forget that due to low productivity, high consumption and the poor management of our own and borrowed money, Yugoslavia has found herself in economic difficulties. It must be admitted that the result of such behaviour was that the standard-of-living went up faster than in a number of other countries.

Thus if we want to preserve those acquisitions which we have but all of which we in fact haven't properly earned, then it will be necessary to hold back the standard-of-living for some time. Better, more efficient and harder work will certainly pay back the effort made. However it sometimes seems that people don't show the proper preparedness for harder work when resolutions with good intentions are passed but not respected.

In this attitude lies greater danger for the standard-of-living in Yugoslavia than in the heavier increases in prices which occur from time to time.

Were the Romans in Tržič?

"The discovery of the remains of walls of Roman buildings and of a bronze key from the Classical Age, probably from the Fifth Century, proves that the Romans were settled in the Tržič Valley", says Milan Saganin, an archaeologist and conservator of the Institute for the Protection of Historic and Cultural Monuments of Kranj.

At Pavlin's Garden above Bistrica near Tržič a new housing estate is being built, and it was there that Draško Josipović, a student of archaeology from Kranj, paid particular

attention to the remains of some old walls in the excavations that had been made for a new house. An archaeological team started to make careful excavations of the ground and clay next to the 40 cm thick walls built with poor-quality mortar. The method of construction and the few pieces of pottery found indicate that what had been found was the remains of a Roman building of approximate dimensions 15 × 30 metres. The work is being carried out by an archaeologist, an expert from the Jesenice technical museum and several students of ar-

chaeology. The group is trying to determine the shape and purpose of this Roman building, which may have been built in connection with the Roman road to Ljubelj — Forum Lubelino. Finds of Roman buildings in Gorenjsko are very rare. The remains of a Roman villa have been found only at Rodine, and they are known about at Žabnica, too.

The remains of the Gutenberg castle are to be found at Tržič above Bistrica, below Dobrča. This castle was either destroyed in 1472 by the Turks, when they were invading Koroško, or else it was destroyed by an earthquake, probably in the year 1511.

Through the American jungle

85. As they were travelling together, demonstrations in which his brother Janko had been killed. "I read about it in Narodni glas", said Štefan, and coolly and almost carelessly added: "It must have been terrible when the soldiers fired at an unarmed crowd".

Lojze listened to his words in amazement. It seemed unnatural to him that Štefan should be so unaffected by his brother's death. Then he suddenly realized that this was all far behind him.

86. It was night when the steamer arrived at Manhattan. The skyscrapers with their thousands of lights glowed in the darkness. Štefan smiled when he saw Lojze's look of wonder.

They marched along Broadway. There were a lot of people on the streets who were going home. Suddenly Lojze came to a halt when he heard a strange rumble.

"That's the subway", explained Štefan, "the underground railway".

That was something new for Lojze. Peter Molek had never mentioned it. A few blocks further on crowds of people could be seen disappearing down the steps leading to the underground railway.

87. Lojze listened out carefully to the voices next to him. Only from time to time did he hear the expression "All right". Then he started looking round at the tall buildings. Štefan told him their names. The impressions were so numerous that for a time Lojze's brains were numbed. He followed Štefan into a Croatian restaurant, where they ordered dinner. "Today is New Year's Eve", he added, "which the people of New York celebrate like no other people in the world". During their meal Štefan told him about his arrival in America. Although he wasn't yet twenty years old, Štefan felt that he wasn't inexperienced anymore.

88. Once again they were on the noisy streets amidst the crowds. People were letting off bangers at their feet. They had a look at the restaurant in Park Row and Lojze admired the grand, shining halls where waiters were serving guests in snow-white jackets. He'd never seen anything like it back home.

They took the subway to the other end of the city, where Lojze bought a new suit from a Jew's shop for 15 dollars.

"You're a real American now", the Jew assured him and Lojze admired himself with satisfaction in the illuminated shop-windows.

89. As they were walking through the Jewish quarter Lojze saw a barrow loaded with bananas. He fancied one, so Štefan bought him a whole bunch. Lojze bit into the banana-skin and made a face.

"Unzip it", Štefan explained to him, with a laugh, "can't you see the skin, greenhorn?"

Roars of laughter could be heard coming from the Flushing Bar, which was owned by a Slovene, and whose guests were mainly Slovenes. Štefan wanted to show him round New York already on his evening. He wanted to give Lojze the feeling of real American life and took him to a party being held by the

90. When they arrived the stroke of midnight had just struck and the gathered company were merrily embracing and kissing one another. They were

Among the guests was the Editor of the Slovene newspaper "Narodni glas", who asked Lojze to tell him something about the events which had taken place in Ljubljana.

"Couldn't you write something about them?" asked the editor immediately, and Štefan, who had been listening to them said: "If the lad knows how to write, couldn't you find a job for him?"

"We'll see", said the Editor and added: "Drop in and see me at the office, and bring the story with you".

91. When the party was over, Štefan took Lojze to Mrs. Schmidt's, where he himself lived. Lojze slept a few hours and then wrote his story for "Narodni glas". Then he reported at once to Mr. Zemljar, the editor of the paper. He liked the story. He persuaded the publisher of the newspaper to give Lojze a job. The only available job was in the postal department. For 8 dollars a week he packaged copies of the newspaper, put them into postal bags and carried them down from the second floor to the street level, where he put them on a trolley.

92. When he had done all that, he helped in the Editor's Office, and from time to time he wrote about his observations in New York, which were sometimes published.

Soon he moved away from Mrs. Schmidt's and moved to the Zemljar's residence, which was at the other end of New York. He paid 2 dollars a week for a small attic room.

On his journeys to work he still admired the tall buildings. The knowledge that he was in New York still excited him, and his curiosity was even stronger — he wanted to see and experience as much as possible.

93. On Saturday and Sunday afternoons he set off on long walks about the city, where he saw strange, hard to understand contradictions. In the lower part of the city wealth and power reigned, with wonderful skyscrapers, wide avenues and marvellous bridges. Here everything moved in an exciting rhythm. Far away from this noise of luxury there were narrow interwoven streets with houses falling into ruin. These were the parts of the city where the poor people lived. Frail children, who had never eaten their fill, could be seen inbetween the ashcans and swill-pots.

94. Unwittingly Lojze thought of the village where he had been born and of Ljubljana. In its own particular way the village of Blato has seemed to him to be a perfect, small village. The village itself and the people in it melted into the landscape.

He read in the newspaper about bloody events, murders, robberies, strikes and violence by means of which the police controlled troublesome workers. Numerous reports mentioned cheating, corruption and bribery in government departments.

All this filled him with a sense of consternation. He became more serious a person.

95. Was this the jungle of which Peter Molek had spoken he asked himself. At that time Lojze hadn't understood him. Now he wanted to break into that jungle, cost what it might. But if he wanted to get to know America he had first to learn the language.

The lessons were given by a thin, weak little man, who felt very awkward teaching a big class of Italians, Germans, Jews and Slavs.

At the start of very lesson he exclaimed: "Stand up! Make a respectful bow and greet the American flag, and repeat after me: I promise to be faithful and obedient to the laws of the United States. That's it. Sit down!"

96. His pupils had to learn patriotic American songs and to keep on copying out chapters from the book about the journey of the "Mayflower". Such a method of learning didn't agree with Lojze so he stopped going to the evening school. He decided to educate himself. So he started to read zealously every written line, even if it was a shop-sign or advertisement. Soon, with the help of a dictionary, he was able to read magazines and newspapers. He wanted to be able read the book which Peter Molek had shown him — "The Jungle" by the American writer Upton Sinclair. He read it through at one go. For a few days he hated America deeply.

página en español

SERGEJ KRAIGHER — Presidente de la presidencia de la SFRJ

Belgrado. El 15 de mayo del corriente año se realizó el correspondiente cambio anual del presidente de la presidencia de la SFRJ (Socialista y Federativa República Yugoslava) según lo indica el estatuto de órdenes presidenciales. A partir del 15 de mayo del 1981 es el presidente de la presidencia de la SFRJ, Sergej Kraigher y Petar Stambolić el vicepresidente de la misma. Con el mandato que finalizó el año pasado transcurrió así el primer año de labor de la dirección ejecutiva colectiva de la presidencia de la SFRJ. De esta manera se cumplen así en su totalidad las orientaciones constitucionales sobre la presidencia de la SFRJ y con éstas se constatan las definiciones y realidades que contenían las ideas de TITO sobre la dirección colectiva de la nación. La presidencia ha actuado en marco a sus autorizaciones constitucionales en forma activa, en especial en la búsqueda de soluciones para los problemas que se presentan a la comunidad yugoslava. Desde la primera mitad del mes de mayo del 1980 hasta el día de hoy la presidencia se reunió 60 veces, en oportunidades también varias veces a la semana, ya sea para tratar los problemas estatales corrientes o bien para resolver situaciones diversas de la actividad yugoslava en el campo internacional. Entre otras cosas ocupó un lugar de primordial importancia todo sobre lo tratado en cuanto a los acuerdos sobre el Plan Quinquenal Social de Yugoslavia y la política económica.

La presidencia de la SFRJ al mismo tiempo y en marco a las competencias constitucionales ha tomado una posición de "no compromiso" también en relación a los acontecimientos recientemente acaecidos en la región autónoma de Kosovo. En cuanto a este problema se afirmó y recalcó que los pueblos y nacionalidades de Yugoslavia están unidos bajo la protección de la Constitución Nacional, integridad territorial de la SFRJ y otras ventajas adquiridas y conquistadas por la revolución, y que la clase trabajadora de la SFRJ, todo el pueblo trabajador, toda la gente, todos los ciudadanos de la SFRJ demuestran interés por la consecución y realización de todas las metas y caminos señalados, por alcanzar los fines de una verdadera estabilización eco-

nómica y la continuación de la lucha por fortificar la unión del pueblo y de la nación toda. En la presidencia están representadas todas las repúblicas y las dos regiones autónomas por un miembro de cada una. La constitución establece que los miembros de la presidencia deben ser elegidos por el término de cinco años. Nadie sin embargo no debe ser elegido por más de dos veces consecutivas.

A excepción del representante de Eslovenia, Sergej Kraigher, el resto de los miembros de la presidencia ya cumplen el segundo mandato, pues han sido elegidos el 15 de mayo de 1974.

Con el completamiento del estatuto sobre el trabajo de la presidencia de la SFRJ, al cual aceptaron el año pasado, el turno respectivo u orden numeral en la elección del presidente y vice presidente de la presidencia de la SFRJ es el siguiente Macedonia, BIH (Bosna y Hercegovina), Eslovenia, Serbia, Croacia, Montenegro, Vojvodina y Kosovo.

Encuentro de escritores de todo el mundo en Bled.

El encuentro anual de escritores en Bled fue patrocinado por el Centro Esloveno PEN y el Club de escritores eslovenos. Fue el número catorce en su género. Los primeros diez años tuvieron lugar estos encuentros en Pirán, lugar donde también nació la idea de tales encuentros. Estos últimos años los mismos se hacen en Bled. Se ha elegido esta localidad por sus excelentes vías de comunicación (aparte de las aéreas) y clima. Este año se han enviado las invitaciones correspondientes a uno u dos escritores de 32 países distintos.

El tema del actual encuentro anual fue "Obstáculos para el trabajo del escritor" (obstáculos exteriores-económicos, políticos y otros, presiones sobre el escritor, distintos tipos de censura, etc. Autocensura en distintas circunstancias y por diversos motivos, barreras o bloques íntimos que aparecen o tienen fundamento en el mundo interior del escritor.) Mientras duró la asamblea y encuentro respectivo (entre el 13 y 17 de mayo en Bled) tenía a su vez lugar en el Hotel Park la inauguración de la exposición (que se preparó para el caso) de las obras literarias del escritor Louis Adamič.

Seminario sobre el escritor Jurčič.

MULJAVA. — En esta localidad tuvo lugar un corto simposio de investigación que fuera organizado por el Club de Escritores Eslovenos y el Club Esloveno de Eslavística en oca-

sión de celebrarse el centenario de nacimiento del conocido escritor esloveno Josip Jurčič (léase Jurchich), autor de la primera novela eslovena. La celebración se hizo en el lugar de nacimiento. Este seminario trató responder a las preguntas actuales sobre la valoración que el trabajo creativo de Jurčič ofrecía a la literatura eslovena, sobre el entedimiento de la creación literaria eslovena y sobre la historia en general. El encuentro de los expertos eslovenos ha brindado así la ocasión de presentar nuevos puntos de vistas sobre el papel que juega Jurčič en la historia de la cultura eslovena, al mismo tiempo fue afirmado y científicamente demostrado la participación fundamentada de aquél. Es por ello que por más razón debe fundarse un fiel recuerdo sobre el autor Jurčič.

Papel moneda con la figura de Tito.

Guinea. En este país africano hace poco de ésto que han aparecido en el mercado bancario nuevos billetes (valor: 500 syli) sobre los cuales está grabado el rostro del Mariscal Tito. En los nuevos billetes están personificados además de Tito otros rostros, personalidades del mundo africano y en general. Entre ellos están Samori Turea, Lumumba, Alfa Dyadye, Kwame Nkrumah y Behanzen.

La edición del grabado con el rostro de TITO es una expresión profunda de admiración y respeto que tiene el pueblo de Guinea hacia la labor del presidente yugoslavo y por su constante empeño por combatir la injusticia, trabajar por la paz y las relaciones de igualdad y respeto entre las naciones.

Carta vitivinícola de Yugoslavia en USA.

Los centros de comercio de los EEUU de Norte América recibirán dentro de poco las cartas geográficas vitivinícolas de toda Yugoslavia. Los amantes del buen vino con "gusto y aroma adriático", como así también los vinos conocidos por zonas, las cuales fueron visitadas por ellos como turistas o que piensan dentro de poco visitarlas (regiones del vino) recibirán un mapa que mostrará exactamente todas las regiones vitivinícolas de Yugoslavia. Además de estos datos los comerciantes y compradores norteamericanos podrán estar informados con los detalles del caso también sobre todas las clases de uva como así también sobre las más interesantes que crecen aquí, lógico con todos los datos correspondientes sobre centros de viticultura, como así también todo lo relacionado al turismo, historia y cultura de nuestros pueblos.